

Nr 115.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Lindskog anför härefter:

Under punkt 266 av 1929 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag till undersökning av svenska dialekter, ortnamn och folkminnen, under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1929/1930 beräkna för ändamålet ett extra anslag av 4,000 kronor.

Vidare har chefen för finansdepartementet under elfte huvudtiteln för här ifrågavarande ändamål beräknat en höjning av det ordinarie förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten med 70,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 93 häft. (Nr 115.)

Organisation
av undersök-
ningarna av
svenska
landsmål,
ortnamn
och folk-
minnen.

Sedan den erforderliga utredningen numera slutförts, anhåller jag att ånyo få anmäla dessa frågor för Kungl. Maj:t.

Översikt
över de av
staten vid-
tagna åt-
gårderna för
främjande av
ifrågavarande
forsk-
ningsom-
råden.

Sedan gammalt hava i Sverige vetenskapliga undersökningar bedrivits beträffande våra olika *folkmål*. Sedermera har *ortnamnsforskningen* framträtt, och slutligen hava jämväl *folkminnesundersökningarna* kommit att intaga en betydelsefull plats i det vetenskapliga arbetet. Innan jag närmare ingår på de framställningar, som gjorts beträffande statens tillgodoseende av dessa forskningsområden, vill jag till en början lämna en redogörelse för vad som från statsmakternas sida i dessa hänseenden redan blivit åtgjort.

Som jag nyss nämnde, är *folkmålsforskningen* den till tiden äldsta. Redan år 1872 började landsmålsföreningarna i Uppsala sin verksamhet, och år 1875 inleddes en liknande verksamhet i Lund. Dessa föreningars under 1870- och 1880-talen utförda, mångsidiga men till mycket stor del oavslutade samlingar hunno dock icke att ordnas och systematiskt användas. Landsmålsföreningarnas verk upptogs i ny form av de sedan mitten av 1890-talet vid högskolorna genom enskild sammanslutning stiftade styrelserna för s. k. dialekttopografiska undersökningar av enskilda landskap och landskapsgrupper. Dessa styrelser utgjorde under två decennier nästan all den organisation, som fanns för folkmålsundersökningar och därmed sammanhängande undersökningar av folklöre och folkliv i övrigt. De dialekttopografiska undersökningarnas styrelser bekostade genom medel, som insamlats av enskilda, och med understöd av vissa företrädesvis lokala korporationer undersökningsresor, utförda av tillfälliga, frivilliga medarbetare. Gemensam organisation saknades. Därjämte saknades i alltför hög grad en jämsides med undersökningarna pågående bearbetning av det insamlade materialet, en brist som blott mycket ofullständigt uppvägs därav, att enskilda forskare för enskilda syften använde samlingarna eller delar därav. Den enda gemensamma institution, som fanns, var den av numera professor emeritus J. A. Lundell med statsanslag utgivna tidskriften »Svenska landsmål och svenskt folkliv». I denna tidskrift hade dialektundersökningarna och därmed förbundna forskningsgrenar ett organ, vars verksamhet var — liksom det sedermera förblivit — ett viktigt medel till dessa forsknings främjande. Tidskriftens redaktion var dock icke i tillfälle att leda någon systematisk insamlingsverksamhet, enär de ekonomiska och personliga resurser, varöfver redaktionen förfogade, redan genom redigeringsarbete och tryckning voro fullt anlitade. Sedan emellertid riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (punkt 235 av 1913 års åttonde huvudtitel, var- till jag här tillåter mig att hänvisa) för systematisk undersökning av svenska folkmål anvisat på extra stat för år 1914 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, uppdrog Kungl. Maj:t den 22 augusti 1913 åt professorerna O. von Friesen, J. A. Lundell och A. Noreen, dåvarande docenten, numera professorn B.

Hesselman och docenten S. Lampa (avgången år 1916) samt dåvarande filosofie licentiaten numera docenten H. Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av omförmälda undersökning, varjämte meddelades vissa närmare föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914. Professor Noreen har sedermera efterträtt av intendenten Sigurd Erixon.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen sedermera, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar, för åren 1915/1922 beviljat efter hand ökade årsanslag, för år 1922 utgörande 28,650 kronor. Sedan anslaget därefter nedsatts på grund av den statsfinansiella situationen, upptogs det för budgetperioden 1926/1927 åter till 28,650 kronor, med vilket belopp anslaget jämväl utgått för budgetåren 1927/1929.

Omförmälda anslag hava ställts till rektors vid universitetet i Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför vederbörande ämbetsverk.

I fråga om de bestämmelser, vilka av Kungl. Maj:t meddelats för utgående av tidigare av riksdagen beviljade anslag för ändamålet, tillåter jag mig hänvisa till vad därom anförts dels i 1925 års åttonde huvudtitel, punkten 242, dels i 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 217, och vill jag vidare till de för budgetåret 1926/1927 gällande bestämmelserna hänvisa till punkt 244 av 1927 års åttonde huvudtitel.

Genom beslut den 20 maj 1927 ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen för budgetåret 1927/1928 anvisade anslaget till förfogande av rektor vid universitetet i Uppsala för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningarna mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket. Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som tidigare förordnats ifråga om förut utgående anslag, följande beträffande arten och omfattningen av ifrågavarande undersökningar:

1. Undersökningarnas huvudföremål skall utgöras av dialekterna. I den mån det låter förena sig med dialektundersökningens planmässiga fullföljande, skola dock alla tillfällen iakttagas till undersökning av folktraditioner, även när dessa icke äro av rent språkligt intresse.

2. Arbetet skall bestå i

a) detaljerad registrering av till ledningen överlätna eller i dess vård deponerade samlingar samt vad i övrigt tillhör samlingarnas arkivaliska förvaltning;

b) sådan bearbetning av detta material, som närmast erfordras såsom grundval för materialets komplettering och kontrollering;

c) bedrivande av fortsatta undersökningar i landsorten.

I avseende å dispositionen av anslaget å 28,650 kronor föreskrev Kungl. Maj:t samtidigt följande stat att lända till efterrättelse för budgetåret 1927/1928:

1. Arvode åt en vetenskaplig medarbetare, som tillika är undersökningens och arkivets föreståndare	kronor	9,000: —
2. Arvode åt en vetenskaplig medarbetare	»	6,000: —
3. Arvode åt expeditionsbiträde	»	2,400: —
4. Tillfällig arbetshjälp	»	3,000: —
5. Resor	»	6,000: —
6. Övriga utgifter för samlingarnas ökande och för undersökningens förvaltning	»	2,250: —
Summa kronor		28,650: —

Anm. 1. Med undantag för posterna 1 och 2 må undersökningens ledare äga rätt att beträffande en post göra ökning och beträffande en annan minskning, endast anslagets slutsumma icke överskrides.

Anm. 2. Arbetsåret för vardera medarbetaren beräknas till 10½ månader.

Anm. 3. Resorna utföras dels av undersökningarnas två vetenskapliga medarbetare eller endera av dem, dels av andra personer, som av undersökningarnas ledning tilldelas reseersättning, vars belopp ledningen äger att efter sig företeende omständigheter bestämma. Sammanlagda restiden, för vilken understöd av statsanslaget åtnjutes, skall uppgå till minst 12 månader.

Anm. 4. Handskrifter, som må komma att inlösas, skola införlivas med samlingarna i Uppsala.

Anm. 5. De samlingar, som genom de av ledarna föranstaltade arbetena åstadkommas, ävensom samlingar, som utan förbehåll överlämnas till dem, skola bliva statens egendom, förvaras i Uppsala universitetsbibliotek och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning.

Genom beslut den 8 juni 1928 ställde slutligen Kungl. Maj:t det av riksdagen för budgetåret 1928/1929 anvisade anslaget å 28,650 kronor till förfogande av rektor vid universitetet i Uppsala för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av ifrågavarande undersökningar, och föreskrev Kungl. Maj:t därvid, att beträffande arten och omfattningen av undersökningarna samt i avseende å anslagets disposition skulle gälla enahanda bestämmelser, som den 20 maj 1927 fastställts i fråga om motsvarande för budgetåret 1927/1928 beviljade anslag.

Till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål har riksdagen vidare från och med år 1918 anvisat anslag å extra stat. Anslaget har de senaste åren utgått med 3,500 kronor och är jämväl upptaget med detta belopp i riksstaten för budgetåret 1928/1929. För detta anslag gälla fortfarande de bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelats den 9 november 1917 för motsvarande för år 1918 beviljade anslag, nämligen

att anslaget ställes till förfogande av centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund att av styrelsen disponeras för uppteckningar av folkmål i Skåne, Halland, Blekinge och Småland, för inköp av äldre samlingar rörande folkmål, folkseder m. m. inom dessa landskap samt för bearbetning och eventuell publicering av tidigare därifrån insamlat material,

att de samlingar, som sålunda åstadkommas eller inköpas, ävensom dylika samlingar, vilka utan förbehåll överlämnas till centralstyrelsen, skola bli va statens egendom och hållas tillgängliga för vetenskaplig forskning,

samt att samlingarna skola, om och i den mån utrymme för dem kan beredas inom universitetsbiblioteket i Lund, förvaras därstädes.

Ortnamnnsforskningens uppkomst i modern mening är till tiden senare än folkmålsforskningen, men den erhöU dock tidigare en stark statlig konsolidering, i det att Kungl. Maj:t den 2 maj 1902 uppdrog åt en kommitté, den s. k. ortnamnskommittén, bestående av dåvarande riksantikvarien H. O. H. Hildebrand, dåvarande kammarrådet G. Thulin och dåvarande professor A. G. Noreen, att för vidtagande av förberedande undersökningar för åstadkommande av ett arbete om svenska ortnamn, väsentligen motsvarande det i Norge med anslag av allmänna medel utgivna samlingsverket »Norske Gaardnavn», dels för ett län eller landskap låta verkställa undersökning av namnen å byar och gårdar ävensom å viktigare berg samt större skogar, sjöar och landsträckor, dels ock efter vunnen erfarenhet uppgiva och, så snart ske kunde, underställa Kungl. Maj:ts prövning plan för arbetet i dess helhet jämte beräkning av de penningbelopp, som för arbetets fullständiga utförande kunde antagas vara erforderliga.

Riksdagen anvisade vid flera tillfällen — tidigast 1905 års riksdag — medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Från och med år 1911 anvisade vidare riksdagen årliga anslag till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare, vilka anslag under tiden närmast före budgetåret 1923/1924 utgingo med ett belopp av 8,000 kronor för år räknat och avsågo arvode åt sekreteraren med erforderliga biträden.

Genom beslut den 30 november 1922 förordnade Kungl. Maj:t, att ortnamnskommitténs arbeten skulle från och med den 1 januari 1923 vila och därefter icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande upptagas.

Vid sin anmälan den 8 januari 1923 av anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel för budgetåret 1923/1924 framhöU dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, att det enligt hans mening icke vore lämpligt att tvärt avbryta de administrativa funktioner, bestående huvudsakligen i tillfälliga namnregleringsärenden, som utövades av kommittén. Departementschefen förklarade sig därför böjd för att förorda en sådan anordning, varigenom kommittén alltjämt skulle tillsvidare fungera, dock med den begränsning i dess arbetsuppgifter, att den endast skulle hava att till behandling upptaga till kommittén inkomna framställningar rörande tillfälliga namnregleringsärenden. För sina på angivet sätt begränsade arbetsuppgifter var kommittén givetvis i behov av något mindre anslag. Ett belopp av 4,000 kronor ansåg departementschefen vara tillfyllest för tiden till och med den 30 juni 1924, varvid uppenbarligen en del åtginge till ersättning för sekreterarbiträde.

I enlighet med departementschefens hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att ett på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisat förslagsanslag, högst 4,000 kronor, till arvode under förra halvåret 1923 åt ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden måtte få användas intill den 1 juli 1924 till bestridande av sådana kostnader för ortnamnskommittén, som föranleddes av kommitténs, på sätt departementschefen angivit, begränsade arbetsuppgifter.

I sin skrivelse i ämnet meddelade riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag, dock med det tillägget, att det ifrågavarande anslaget skulle få för angivna tid användas ej endast för de av departementschefen angivna, utan även för vissa av riksdagen i dess skrivelse närmare berörda arbetsuppgifter. Härmed åsyftade riksdagen korrekturläsning av de i övrigt tryckfärdiga undersökningarna av ortnamnen i Älvsborgs och Värmlands län.

Med den härigenom fastställda begränsningen fortgick arbetet jämväl under budgetåret 1924/1925. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hade emellertid anslaget till kommitténs arbete för sistnämnda budgetår minskats till 3,000 kronor.

Sedan genom beslut den 31 december 1924 Kungl. Maj:t medgivit, att ortnamnskommitténs arbete finge återupptagas i den omfattning, det hade före Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 30 november 1922, framlades förslag till 1925 års riksdag om ett anslag till kommitténs sekreterare med erforderliga biträden med samma belopp, som härför utgått före begränsningen av kommitténs arbeten, eller alltså 8,000 kronor. Riksdagen biföll detta förslag. Jämväl för senare budgetår har enahanda belopp anvisats av riksdagen.

Härjämte bestridas vissa kostnader för kommittén, såsom dagarvoden och reseersättningar med anledning av arbetena med namnregleringsärenden, från åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Dessa kostnader äro ganska obetydliga, under budgetåret 1927/1928 hava de sålunda uppgått till något över 2,000 kronor.

Ortnamnskommittén består för närvarande av professor B. I. Hesselman och extra kammarrådet E. H. Schalling samt (för Hallands län) docenten G. F. J. Sahlgren. Som sekreterare tjänstgöra docenten Sahlgren (för Örebro län samt för vissa namnregleringsärenden), docenten E. Noreen (för Värmlands län) samt docenten N. Lindqvist (för registret till ortnamnen i Älvsborgs län).

Slutligen hava också *folkminnesundersökningarna* erhållit understöd av statsmedel. För insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen beviljade sålunda riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913/1920 ett anslag av 4,500 kronor, att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. An-

slagen hade föranletts av framställningar från dåvarande stadsnotarien i Lund, sedermera revisionssekreteraren N. Andersson, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund T. Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow.

På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade utdraget ur statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 227, meddelade Kungl. Maj:t, efter det vederbörande universitetsmyndigheters yttranden i ärendet inhämtats, genom beslut den 28 mars 1913 bestämmelser rörande användningen av det för år 1913 anvisade beloppet, och i huvudsak enahanda föreskrifter lämnades sedermera i fråga om anslagen för åren 1914/1917.

Beträffande vartdera av de för åren 1918 och 1919 beviljade anslagen för ifrågavarande ändamål anvisade Kungl. Maj:t för användning i huvudsaklig överensstämmelse med av Lunds universitets humanistiska sektion avgivna förslag till Andersson 2,000 kronor, till en var av Norlind och von Sydow 1,000 kronor och till extra utgifter 500 kronor

Hos Kungl. Maj:t anhöllo under år 1919 f. d. professorerna Axel Kock och Gustaf Cederschiöld m. fl. om beredande av ett anslag å 9,000 kronor till insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen samt hemställde tillika, att anslaget måtte få användas till skapande av en fast institution, förbunden med undervisningsverksamheten vid universitetet i Lund, till vilket alltså skulle knytas en stiftelse för svensk folkminnesforskning, bärande Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' namn.

Efter det Kungl. Maj:t till riksdagen avlätit framställning i ämnet (punkt 105 av 1920 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa) anmälde riksdagen i skrivelse den 22 juni 1920 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1921 åttonde huvudtitel, att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning, såsom bidrag till utgifter för en stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning anvisat på extra stat ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor.

Genom beslut den 19 november 1920 ställde Kungl. Maj:t ifrågavarande anslag till det större akademiska konsistoriets i Lund förfogande för därmed avsett ändamål, under villkor att av för ändamålet donerade eller eljest tillgängliga medel tillsköttes ett bidrag av 1,500 kronor för år 1921.

Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att det sålunda för år 1921 tillgängliga beloppet, 10,500 kronor, skulle fördelas med 4,500 kronor till avlöning åt en föreståndare, 4,500 kronor till bekostande av uppteckningsarbete, samt 1,500 kronor till materialier m. m.

Vidare fastställde Kungl. Maj:t för ifrågavarande stiftelse, som skulle benämnas Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning, följande bestämmelser att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslaget för ändamålet utginge:

§ 1.

Gunnar Olof Hyllén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning har till ändamål att verka för insamlande av upplysningar om

- a) allmogens levnads- och arbetssätt, varvid särskilt dess arbetsmetoder och redskap, hus och husinredningar samt sociala förhållanden, såsom byalag, gilleslag, gemensamt arbete m. m. böra beskrivas;
- b) seder och bruk;
- c) folktro (religiösa och vidskepliga föreställningar); samt
- d) folkdiktning.

Uppteckning, som under insamlingsarbetet verkställs, bör såvitt möjligt beledsagas av teckningar, fotografier och fonogram.

Vid insamlingsarbetet bör samarbete med dialektforskningen i största möjliga utsträckning sökas, och i fråga om under a) upptagna kategorier bör samarbete jämväl sökas med den museala föremålsforskningen.

Stiftelsen må icke befatta sig med insamling och bevarande av museiföremål.

§ 2.

Stiftelsens styrelse utses av filosofiska fakultetens vid universitetet i Lund humanistiska sektion och skall bestå av en inspektor samt två andra ledamöter. Styrelsen har att fördela insamlingsarbetet samt att, i enlighet med härom givna föreskrifter, bestämma tillgängliga medels användning och härutinnan öva kontroll.

Inspektor tillkommer dessutom att utöva ledning och tillsyn över stiftelsen och dess samlingar.

Som sekreterare hos styrelsen tjänstgör den i § 3 omförmälda föreståndaren.

§ 3.

Av kanslern för rikets universitet tillsättes på förslag av humanistiska sektionen för ett år i sänder en föreståndare.

Föreståndaren, som skall vara närmaste ledare av stiftelsens arbete, åligger a) att, då hinder med anledning av pågående insamlingsarbete icke föreligger, vara under terminerna närvarande å stiftelsens arkiv tre timmar varje söckendag samt därvid hålla arkivet tillgängligt för forskare ävensom arbeta på materialets ordnande, katalogisering och bearbetning för offentliggörande;

b) att vid universitetet i Lund meddela undervisning, omfattande under höstterminen femton timmars föreläsningar och tio timmars seminarieövningar samt under vårterminen tjugو timmars föreläsningar och sexton timmars seminarieövningar, dock att, därest med vederbörligt tillstånd föreståndaren är innehavare av docentstipendium, hans sammanlagda undervisningsskyldighet skall, på förslag av sektionen, bestämmas av kanslern; börande undervisningsverksamheten avse icke endast den allmänna folkminnesforskningen och dess metoder utan även särskilt utbildandet av medarbetare i insamlingsarbetet; samt

c) att leda insamlingsarbetet ävensom däri deltaga.

Föreståndarens undervisning och tjänstgöring i övrigt bör ej ovillkorligt bindas vid vissa dagar i veckan utan skall kunna koncentreras så, att insamlingsarbete för honom möjliggöres även under terminerna.

§ 4.

Uppteckningsarbetet utföres av dels föreståndaren, dels vetenskapligt utbildade medhjälpare och dels ortsupptecknare samt bör, utom vad de sistnämnda angår, vara i huvudsak förlagd till ferierna.

Särskild vikt bör läggas vid stationerande under längre tid på viss ort av vetenskapligt utbildad medhjälpare eller föreståndaren själv för verkställande av grundlig undersökning av området i fråga.

Föreståndaren har därjämte att företaga resor för att giva ledning åt ortsupptecknare samt anordna instruktionskurser på olika orter för utbildande av ortsupptecknare.

Jämväl för tiden efter år 1921 har ett årligt anslag för här ifrågavarande ändamål anvisats av riksdagen, och hava de genom beslutet den 19 november 1920 meddelade bestämmelserna i tillämpliga delar ägt giltighet jämväl för de sedermera beviljade anslagen.

I detta sammanhang torde jag slutligen få erinra, att Kungl. Maj:t vid flera tillfällen beviljat understöd av *lotterimedel* för här ifrågavarande forskning. Jag vill här lämna en översikt av de sålunda beviljade medlen och vill då endast i förbigående anmärka, att de till nordiska museet anvisade medlen jämväl avse s. k. högreståndskultur.

1. Sedan ansökning om erhållande av medel från penninglotteri gjorts gemensamt av nordiska museet, landsmålsarkivet i Uppsala, Hylltén-Cavalliusstiftelsen i Lund, landsmålsföreningarna i Lund, institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola samt ortnamns- och dialektforskningen vid Göteborgs högskola, medgav Kungl. Maj:t den 26 mars 1926, att ett penninglotteri finge av nordiska museet anordnas enligt närmare angiven plan m. m. Därvid föreskrevs bland annat, att av behållningen i lotteriet skulle utbetalas 70,200 kronor till landsmålsarkivet i Uppsala, 19,500 kronor till Hylltén-Cavalliusstiftelsen i Lund, 21,450 kronor till landsmålsföreningarna i Lund, 29,250 kronor till institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola och 10,400 kronor till ortnamns- och dialektforskningen vid Göteborgs högskola, att av nämnda sammanslutningar användas för deras verksamhet på sätt närmare angåves i ansökningshandlingarna.

Sedan jämväl vissa andra ändamål blivit tillgodosedda med närmare angivna belopp, skulle återstoden av behållningen i lotteriet tillfalla nordiska museet att användas för dess verksamhet på sätt närmare angåves i den av museet ingivna ansökningen.

Såsom villkor för åtnjutande av ifrågavarande lotterimedel föreskrevs, att samtliga sökande skulle för varje år, under vilket de dem tilldelade lotteri medlen toges i anspråk, till chefen för handelsdepartementet inkomma med styrelse- och revisionsberättelse ävensom, därest detta icke framginge av samma berättelse, med närmare uppgift rörande lotterimedlens användning.

Enligt vad jag erfarit, uppgick den behållning av lotteriet, som tillföll nordiska museet, till 124,115 kronor 10 öre, vadan summan av de belopp, som

genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut kom här ifrågavarande ändamål till del, uppgick till 274,915 kronor 10 öre.

2. Genom beslut den 22 april 1927 beviljades till ortnamnskommittén, som jämte sydsvenska ortnamnssällskapet och institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola ansökt om ett belopp av 400,000 kronor att förbrukas under tio år, ett belopp av 40,000 kronor att användas för ortnamnsforskning enligt av kommittén i dess ansökning närmare angivna riktlinjer. Som villkor för åtnjutande av ifrågavarande lotterimedel skulle gälla, att ortnamnskommittén för varje år, under vilket de kommittén tilldelade lotterimedlen toges i anspråk, skulle till chefen för handelsdepartementet inkomma med redovisning för medlens användning.

3. Med anledning av nyssberörda ansökning beviljades vidare genom beslut den 31 mars 1928 till ortnamnskommittén 40,000 kronor att användas för ortnamnsforskningen enligt av kommittén i dess ansökning närmare angivna riktlinjer samt under villkor att kommittén för varje år, under vilket de kommittén tilldelade lotterimedlen toges i anspråk, till chefen för handelsdepartementet och vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien inkomma med redovisning för medlens användning samt att det av kommittén insamlade materialet skulle vara statens egendom och tillsvidare bliva under kommitténs vård.

Samtidigt beviljades ett belopp av 100,000 kronor till landsmålsarkivet i Uppsala, Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund och institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola gemensamt att användas till folkminnesundersökningar under villkor att undersökningarna i samarbete med nordiska museet bedreves i enlighet med en av vitterhetsakademien fastställd plan, att för undersökningarna i fråga användes högst 50,000 kronor årligen samt att vederbörande för varje år, under vilket lotterimedlen toges i anspråk, till vitterhetsakademien och chefen för handelsdepartementet avgåve redogörelse för lotterimedlens användning.

Slutligen beviljade Kungl. Maj:t genom beslut samma dag ett belopp av 100,000 kronor till nordiska museet för bedrivande av allsidiga undersökningar av äldre svensk folkkultur och folktradition, under villkor att forskningarna bedreves i enlighet med en av vitterhetsakademien fastställd plan, att för forskningarna i fråga av lotterimedel användes högst 50,000 kronor årligen samt att vederbörande för varje år, under vilket medlen toges i anspråk, till chefen för handelsdepartementet och vitterhetsakademien avgåve redogörelse för lotterimedlens användning.

Riksdagens skrivelse nr 204/1919. Redan på ett jämförelsevis tidigt stadium kom man till insikt om att alla de nu av mig berörda forskningsgrenarna behövde en fastare organisation; saknaden av en sådan hade ofta resulterat i en viss planlöshet. Denna fråga kom jämväl under riksdagens prövning.

Vid 1919 års riksdag väcktes sålunda inom båda kamrarna lika lydande motioner i syfte att en allsidig utredning måtte komma till stånd om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen.

I skrivelse den 28 maj 1919, nr 204, anförde riksdagen följande:

Riksdagens vederbörande utskott har i ärendet inhämtat yttranden från nordiska museets styresman, filosofie doktor Gustaf Upmark, folkminnesföreningen i Lund, undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund ävensom, såvitt vidkomme den svenska folkmusiken, från revisionssekreteraren Nils Andersson.

Utom all diskussion torde den grundläggande betydelse ligga, som den gamla allmogekulturens rester hava för kännedomen om det svenska folket i tider som flytt, och lika oomtvistligt är, att med den moderna tidens segertåg genom de svenska bygderna försvinna också dessa rester i allt snabbare tempo. Nya byggnadsmetoder hava för längesedan omöjliggjort fortbeståndet av de gamla husen, de moderna maskinerna ersätta gamla verktyg och arbetsmetoder, och med dem försvinna ålderdomliga seder och bruk, industrien har dödat hemslöjden, litteraturen gör intrång på sagor och sägner o. s. v. Det gäller därför att, medan ännu är tid, söka tillvarata, vad som finnes att i sådant avseende rädda från glömskan.

Föremålen för det forsknings- och insamlingsarbete, som avses i motionerna, falla dels inom den mera materiella, dels inom den mera andliga kulturens ramar, vilka områden medelst skiftande mellanformer gå över i varandra. Hit hör vad som kvarlevat hos allmogen av gamla bebyggelse- och organisationsförhållanden, hus och bohag, dräkt och prydnader, mat och dryck, arbeten och näringsfång, seder och bruk, vidskepliga föreställningar och medel, alla slags yttringar av folkfantasiens diktande verksamhet, sagor, sägner, visor m. m., folkets konstdrift, dess musik, dess dans och lek, vidare folkmålen, folkets egna minnen av personer och händelser m. m. Hur mångskiftande än dessa ämnen äro, bilda de dock tillsammans ett helt.

Bland de organisationer och sammanslutningar, som arbeta för de syften, som framhållas i motionerna, torde i främsta rummet böra nämnas nordiska museet. Detta museum skall enligt stadgarna vara ett hem för minnen, framför allt ur svenska folkets liv, men även ur andra folks, som med det svenska äro befryndade; det skall omfatta samhällets alla klasser, således icke endast allmogen, utan ock medelklassen och de högre stånden, och dess syfte skall vara att på en gång gagna vetenskapen samt väcka och nära fosterlandskänslan.

En annan sida av samma sak representera docenturen i folkminnesforskningen vid Lunds universitet och folkminnesföreningen i Lund, och till dem sluter sig den planerade Hylltén-Cavalliusstiftelsen vid nämnda universitet. Dessa institutioner arbeta efter de grundlinjer, som utstakats i det förslag till statuter, som av humanistiska sektionen vid Lunds universitet uppgjorts för omnämnda stiftelse och som i väsentliga delar godkänts av universitetskanslern. Härvidlag vore det fråga om en riktning för tillvaratagande och bearbetande av den svenska allmogekulturen, som utgår från motsatt sida av nämnda kultur, jämfört med den av nordiska museet företrädade riktningen. Nordiska museet har till huvuduppgift att tillvarata den materiella kulturen, och då denna skall vetenskapligt bearbetas, ledes man över till beröringen med den andliga sidan av samma kultur. För folkminnes-

forskningen är motsatsen förhållandet. Det är folkdiktningen, folktron, seden, som är huvudföremålet för dess uppmärksamhet. Men under sitt arbete tvingas folkminnesforskningen in på den materiella kulturen för att inom dess ramar finna förklaringar till andliga företeelser. Som synes måste det förefinnas en den starkaste samverkan mellan den andliga och materiella sidan av allmogekulturen, om man vill vinna goda resultat.

Ovannämnda institutioner i Lund ha utfört ett betydligt arbete. Genom att utbilda vetenskapligt skolade samlare, genom att utsända samlare, genom att sprida upplysning om folkminnenas värde och genom organisering över huvud av insamlingsarbetet ha betydande resultat uppnåtts.

Betydande folkminnessamlingar finnas i folkminnesarkivet i Lund, hos landsmålsföreningarna i Uppsala, vid nordiska museet m. fl. platser.

Till allmogekulturen måste också räknas språket. Om dess ställning yttrar undersökningen i svenska folkmål i Uppsala i sitt yttrande över motionerna bland annat följande: »Mångfaldigast och djupast förbundet med alla de övriga speciella områdena av folklivet vore dock språket. Studiet av folkets gamla föreställningsvärld eller av föremål, som tillhörde den gamla allmogekulturen, kunde ej utan skada lämna å sido de genuina, dialektala benämningarna. Folkmålet vore folkminnenas modersmål. Att ej uppteckna dem i original, d. v. s. på dialekt, utan i översättning eller referat på riksspråk vore en nödfallsutväg, som i stor utsträckning användes och ofta måste användas, men härmed upphävdes dock ej det förhållandet, att även upptecknare av sagor, sägner och andra folkminnen behövde *kunna* göra sina uppteckningar i dialektform, och då i korrekt dialektform, låt vara utan att inlåta sig på den mest detaljerade ljudbeteckning, som för rent språkliga ändamål användes».

Inom dialekt- och ortnamnsforskningen verka för närvarande följande centralorganisationer: undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund, institutet för dialekt- och ortnamnsforskningen i Göteborg och ortnamnskommittén.

För tillvaratagandet av vår gamla folkmusik verkar folkmusikkommittén men även enskilda personer. Så har t. ex. revisionssekreterare Nils Andersson insamlat cirka 9,000 melodier. Om syftet med sitt samlingsarbete säger han, att det allt från första stund varit »att åt eftervärlden bevara den gamla svenska folkmusiken, som i originalitet, rikedom, skönhet och omväxling ej torde ha sin like i något annat land, men som nu är på väg att helt och hållet försvinna».

För uppteckningsarbeten inom olika ämnesområden verka utom de nämnda ett flertal lokala föreningar och institutioner, såsom vissa fornminnes- och hembygdsföreningar, vissa folkhögskolors elevförbund och studiecirklar och huvudsakligen för andra ändamål verksamma organisationer. Dessutom hava som bekant under senare årtionden inom olika delar av vårt land bildats en stor mängd museiinstitutioner med nordiska museet som förebild, vilka mer eller mindre klart och medvetet ställt sig ett liknande mål före med sin verksamhet begränsad till större eller mindre områden, en landsända, en provins, ett län, ett härad, en bygd, en socken. På grund av sin centrala ställning har nordiska museet trätt i mera eller mindre nära samarbete med ett stort antal av dessa museer och sökt vinna kännedom om deras samlingars innehåll, såväl i fråga om offentliga föremål som i fråga om annat vetenskapligt material.

Det bör framstå såsom en betydelsefull samhällsuppgift att, innan det är för sent, insamla allt, vad som finnes kvar av gammal kultur, så att vetenskapen blir i stånd att efter utforskning och bearbetning giva det svenska folket en sann kunskap om gångna tiders Sverige. Man måste därför med glädje hälsa allt det intresserade arbete, som redan nu från många håll bedrives i sådant syfte, och göra allt för att uppmuntra det. Men på samma gång får man icke blunda för, att detta frivilliga arbete är otillräckligt, att det famlar för mycket och saknar tillräcklig planmässighet. Den bästa uppmuntran staten kan giva är tydligen att skapa denna planmässighet åt arbetet.

Vad som framför allt behöves, är samarbete mellan alla dem, som arbeta för tillvaratagandet av allmogekulturen. Många ansatser ha visserligen gjorts. Sålunda har såsom nämnts nordiska museet haft samarbete åt skilda håll. Men någon fullständig enhetlighet har icke ernåtts. I november 1918 sammanträdde i Stockholm en del av de främsta forskarna på den svenska allmogekulturens område för att överlägga om folkminnessamlingarnas organisation. En plan uppgjordes, men på samma gång konstaterades, att man saknade möjligheter både till detaljutredningen av organisationsfrågorna och till genomförandet av organisationen. Ansatserna hava alltid förblivit ansatser, ty krafterna hava icke räckt till.

Ett samarbete skulle lämpligen kunna organiseras genom anordnande av en enhetlig ledning, i vilket avseende en utredning i ämnet jämväl bör omfatta undersökning om huruvida ett särskilt centralråd, sammansatt av kvalificerade målsmän för de ämnesgrupper, som komme att falla inom ett sådant råds verksamhetsområde, borde anordnas. Under den enhetliga ledning för ifrågavarande arbete, som enligt riksdagens mening bör tillskapas, bör i gemensam organisation sortera alla institutioner, som arbeta med allmogekulturen, alla lokala föreningar, såsom hembygdsföreningar etc. Den organisation, som komme att utöva ledningen uti ifrågavarande avseende, bör genom en undersökning skaffa sig en överblick över insamlingsområdet, skapa planmässighet i insamlingsarbetet och se till, att detta blir uttömmande. Överblicken kan tydligen endast vinnas genom en registrering av redan befintliga samlingar.

Men alla de problem, som uppstå i sammanhang med skapandet av denna organisation, kunna endast lösas genom en av Kungl. Maj:t föranstaltad utredning. Och det är tydligen därför högst nödvändigt, att en sådan utredning snarast möjligt kommer till stånd, så mycket mera som behovet härav kraftigt vitsordats av alla dem, från vilka riksdagens vederbörande utskott i anledning av motionerna infordrat utlåtande.

Det synes riksdagen böra vara tydligt, att den ifrågasatta utredningen icke har att taga någon befattning med den museala sidan av allmogekulturens bevarande, utan är avsedd att förnämligast gälla folklivsforskningen, folkminnesforskningen samt dialekt- och ortnamnsstudierna, för vilka vetenskaper utforskandet är huvudsaken. Härvid har riksdagen dock icke förbisett, att utforskandet möjliggöres genom insamling av beskrivningar över alla sidor av folklivet och av hela den snabbt försvinnande muntliga traditionen; men bör insamling av föremål icke ifrågakomma, utom då fullföljandet av en undersökning så kräver. Utredningen bör beröra museerna endast i vad samarbetet för åstadkommande av material för undersökningen beträffar.

Det måste givetvis ställa sig svårt att, innan tillräckligt god överblick

över det vidsträckta arbetsfältet vunnits, beräkna kostnaderna för arbetets utförande och den del av nämnda kostnader, staten skäligen bör åtaga sig. Med all säkerhet kan dock antagas, att betydande anslag erfordras för ändamålet. Av synnerlig vikt synes därför vara, att alla möjligheter att utan skada för saken begränsa utgifterna för forskningsarbetets utförande noggrant prövas. En efter verkställd utredning av förevarande fråga utarbetad, lätt överskådlig plan för ifrågavarande forskningsarbete jämte noggrann kostnadsberäkning torde vara oundgängligen nödvändig för bedömning av ifrågavarande kostnaders storlek.

Riksdagen slutade med att anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa en allsidig utredning om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen.

Tillkallandet
av folkmin-
nessakkun-
niga den 6
november
1920.

Med anledning av riksdagens sålunda gjorda hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t den 5 november 1920 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst 5 sakkunniga för att inom departementet biträda med verkställande av en allsidig utredning och avgivande av förslag, huru arbetet för insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen lämpligen borde planläggas och organiseras.

I anledning härav tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 6 november 1920 såsom sakkunniga för ifrågavarande ändamål ledamoten av riksdagens första kammare, förutvarande statsrådet O. Olsson, docenten vid universitetet i Uppsala A. H. Geijer, professorn vid nordiska museet N. J. M. Lithberg, ledamoten av riksdagens andra kammare, fil. kand. P. E. Sköld samt docenten vid universitetet i Lund C. W. von Sydow, varjämte uppdrogs åt förutvarande statsrådet Olsson att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

Sedan Kungl. Maj:t den 21 oktober 1921 entledigat dåmera statsrådet Olsson ifrån ifrågavarande uppdrag såsom sakkunnig och de sakkunnigas ordförande, beslöt chefen för ecklesiastikdepartementet samma dag att uppdraga åt professor Lithberg att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar samt att såsom ytterligare sakkunnig tillkalla dåvarande läraren vid musikkonservatoriet, fil. dr. J. H. T. Norlind.

De sakkunniga, som antogo namnet folkminneskommittén, avlämnade med skrivelse den 31 mars 1923 sitt betänkande. Detta innehöll

dels huvudbetänkande med motivering och förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen, jämte bilagor,

dels historik över allmogeforskningen och dess organ i Sverige och de nordiska grannländerna, till vilken historik voro fogade en översikt över forskningarna rörande den svensktalande befolkningen i Östersjöprovinserna och Gammalsvenskby samt en utredning rörande lappforskningen, författad av professorn vid universitetet i Uppsala K. B. Wiklund.

Innan jag övergår till en redogörelse för det av folkminnessakkunniga framlagda förslaget, anhåller jag att få redogöra för vissa åtgärder, som under tiden ifrågasatts beträffande ortnamnskommitténs arbeten.

Ifrågasatt
omläggning
av ortnamns-
kommitténs
arbeten.

Såsom jag tidigare erinrat, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 november 1922, att ortnamnskommitténs arbeten skulle från och med den 1 januari 1923 vila och därefter icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande upptagas. Samtidigt uppdrog Kungl. Maj:t åt ortnamnskommittén att i samråd med ovanberörda sakkunniga uppgöra och före utgången av år 1922 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till sådan omläggning av de åt ortnamnskommittén då anförtrodda arbetena, att utredningen rörande Sveriges ortnamn måtte kunna genom koncentrerings å utredningens viktigare delar snabbare än genom då tillämpad arbetsplan föras till slut.

Ortnamnskommittén och folkminnessakkunniga inkommo den 20 december 1922 med den sålunda anbefallda utredningen, och vill jag här i kort-het redogöra för de i densamma framställda förslagen.

Ortnamns-
kommitténs
och folkmin-
nessakkunni-
gas utredning
den 20 de-
cember 1922.

De i förslaget framhållna arbetsuppgifterna avsågo sammanfattningsvis att åstadkomma en ur praktiska och språkliga synpunkter tillfredsställande, så vitt möjligt fullständig förteckning över Sveriges viktigare ortnamn och förvalta det sålunda uppkommande ortnamnsarkivet, vilket föreslogs skola förläggas till Stockholm;

att handlägga de namnregleringsärenden, som kunde förekomma;

att avsluta den påbörjade vetenskapliga bearbetningen av ortnamnen i Älvsborgs, Örebro, Värmlands och Hallands län; samt

att eljest i mån av tillfälle befordra och bedriva vetenskaplig ortnamnsundersökning.

För den organisation, som skulle bestrida dessa uppgifter, föreslogs namnet *ortnamnsundersökningen*. I skrivelsen föreslogs vidare, att i spetsen för denna skulle ställas en nämnd, bestående av fem personer, som skulle utses av Kungl. Maj:t: ordföranden, som borde vara språkman, vice ordföranden, som borde vara ledamot av kammarkollegium, en representant för rikets allmänna kartverk, en representant för undersökningen av svenska folkmål och en representant för historisk-topografisk jämte svensk etnologisk forskning. Vid de ärenden, som gällde undersökningens arbetsplan och budget, skulle den undersökningens föreståndare, varom nedan talas, äga säte och stämma i nämnden.¹

Då de flesta av de ärenden, som föllo under ortnamnsundersökningen, vore av den art, att de ej kunde handläggas av en talrik nämnd, vars medlemmar vore bosatta på olika orter, föreslås inrättandet av ett arbetsutskott, vars medlemmar skulle vara ordföranden, vice ordföranden och undersökningens föreståndare. Till arbetsutskottets sammanträden skulle ordföranden

¹ Beträffande förslaget i denna del hava herrar Lithberg, Norlind och Sköld anmält följande avvikande mening: »Denna nämnd föreslå vi skola bildas av fem personer, som tillsättas av Kungl. Maj:t: en vetenskapligt utbildad språkman som ordförande, en representant för kammarkollegium som vice ordförande, en representant för rikets allmänna kartverk, en representant för undersökningen av folkmålen och en representant för undersökningen rörande svensk allmogekultur. Undersökningens föreståndare är sekreterare åt nämnden».

äga kalla andra personer, vilkas medverkan för särskilda fall kunde vara behövlig.

För utförandet av ortnamnsundersökningens arbeten erfordrades först och främst en vetenskapsman, som däråt kunde ägna hela sin arbetstid och som hade tillfälle att samverka med sakkunniga inom olika områden ävensom med de ämbetsverk eller andra organisationer, vilka berördes av ortnamnsundersökningens vetenskapliga och praktiska verksamhet. För denne föreslogs benämningen ortnamnsundersökningens föreståndare. Utom föreståndaren, som skulle tillsättas av Kungl. Maj:t för ett år i sänder, behövdes tillfälliga medarbetare, i första rummet undersökare i bygderna. Härvid torde man kunna räkna på ej blott studerande utan även vetenskapsmän, som specialiserat sig på vissa landskap eller orter och som kunde tänkas även medarbeta vid bearbetningen av materialet. Nämnden, arbetsutskottet, föreståndaren och de tillfälliga medarbetarna utgjorde en organisation, som hade att närmast tjäna de ovan angivna syftena och som, när de i utlåtagandet skisserade målen uppnåts, kunde upplösas eller eventuellt ersättas av den organisation, som under dåvarande förhållanden kunde befinnas lämplig.

Ortnamnsundersökningens nämnd skulle hava

att bestämma om grundragen av undersökningens arbetsplan och budget, samt

att upprätta förslag till föreståndarbefattningen.

Arbetsutskottet skulle hava

att handlägga namnregleringsärenden och besvara remisser,

att bestämma om publikationer, samt

att eventuellt åt enskilda vetenskapsmän uppdraga specialundersökningar av mera omfattande art.

Ordföranden skulle hava

att övervaka arbetet i dess helhet, samt

att granska alla för publikation avsedda manuskript.

Föreståndaren skulle hava

att upprätta ortnamnsförteckningen och att förestå ortnamnsarkivet,

att föredraga ärendena i nämnden och arbetsutskottet och att vara deras sekreterare,

att efter hand uppgöra detaljerade planer för undersökningarnas fortsättande,

att giva nödig instruktion och handledning åt undersökare och att tillhandahålla dem arkivexcerpter och litteraturhänvisningar till ledning för insamlingsarbetet, samt

att mottaga, granska och inordna det inkommande materialet samt att bearbeta det för närmast förestående namnregleringar.

Föreståndaren föreslogs skola åtnjuta arvode på extra stat till belopp motsvarande vad enligt avlöningsreglementet den 22 juni 1921 tillkomme manliga tjänstemän i 18 lönegraden¹, dock med avdrag av pensionsavgifter, för åtnjutande av vilket arvode tillämpliga föreskrifter i författningen skulle gälla.²

Av nämndens övriga ledamöter föresloges ordföranden och representanten för kammarkollegium skola åtnjuta arvoden, den förre med 2,000 kronor

¹ Den föreslagna lönegraden motsvarar lönegraden B 28 i nu gällande avlöningsreglemente. Med tillämpning av föreskrifterna i 33 § avlöningsreglementet skulle föreståndarens begynnelseavlönning enligt förslaget bli 9,060 kronor.

² Beträffande föreståndarens arvode anmalde herrar Lithberg och Sköld följande avvikande mening: »Föreståndaren åtnjuter ett årligt arvode på extra stat av 8,000 kronor jämte dyrtidstillägg.»

och den senare med 500 kronor för år. Övriga medlemmar skulle åtnjuta endast i förekommande fall reseersättningar och dagtraktamenten samt dag-arvoden för inställelse vid sammanträden.

Undersökningens övriga omkostnader skulle utgöras dels av materialie- och expenskostnader, dels av kostnader för skrivbiträde, dels ock huvudsakligen kostnader för i orterna bedrivna undersökningar och för sådana specialarbeten, som av annan person än föreståndaren kunde komma att på arbetsutskottets uppdrag utföras. För dessa utgiftsbehov beräknades för första året, innan undersökningarna hunnit komma fullständigt i gång, ett anslag å 15,000 kronor vara behöfligt. Därur skulle även i förekommande fall utgå reseersättning åt föreståndaren. För följande år beräknades detta anslag behöva höjas till 20,000 kronor.

De båda kommittéerna slutade med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anordnande av ortnamnsundersökning enligt i skrivelsen i sina grunddrag angivna plan anvisa på extra stat för budget-året 1923/1924 dels erforderligt belopp till ovan angivna arvoden åt ordförande, vice ordförande och föreståndare, dels ock ett anslag å 15,000 kronor till bestridande av ortnamnsundersökningens övriga ovan angivna omkostnader att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Över det av de båda kommittéerna sålunda gemensamt avgivna förslaget avgåvos på grund av remiss åtskilliga yttranden.

Nordiska museets nämnd tillstyrkte i utlåtande den 5 januari 1923 på det livligaste bifall till den uppgjorda planen för organiserandet av ifrågavarande arbeten och anförde därvid bland annat:

Nämnden finner det i högsta grad önskvärt att, därest en organisation för undersökning av den svenska allmogekulturen framdeles kommer att inrättas, någon form av samarbete åstadkommes mellan en dylik organisation och den föreslagna ortnamnsundersökningen. Detta synes nämnden kunna ske antingen, såsom tvenne reservanter i den remitterade framställningen påyrkat, genom att en representant för undersökningen av den svenska allmogekulturen erhöile säte och stämma i ortnamnsundersökningens nämnd, eller också på något annat sätt, varom nämnden dock för närvarande, och innan de sakkunniga avgivit förslag om huru undersökningen av den svenska allmogekulturen skall organiseras, icke anser sig kunna yttra sig. På grund härav vill nordiska museets nämnd uttala önskvärheten av att principen om en sådan framtida samverkan mellan de båda organisationerna redan från början måtte erhålla uttryck i den föreslagna ortnamnsundersökningens instruktion.

Chefen för rikets allmänna kartverk har i utlåtande den 23 januari 1923 anfört bland annat följande:

Uppgiften att redigera ortnamnen å de officiella kartor, som utgaves av rikets allmänna kartverk, hade i regel varit enkel ifråga om sådana namn, som fastställdes av Kungl. Maj:t, kammarkollegium eller kommunikationsverkens styrelser. Visserligen hade i fråga om jordeboksnamnen förekommit, att namnformer, som vore i orten obrukliga, måst av praktiska skäl ut-

Yttranden
över ort-
namnskom-
mitténs och
folkminnes-
sakkunnigas
förslag av
den 20 decem-
ber 1922.

bytas mot gängse sådana, men i övrigt hade uppgiften inskränkt sig till att införa de officiella namnen oförändrade. För alla andra namn än de ovannämnda hade däremot kartverket att självt bestämma formerna. Den omständigheten, att de allt allmännare spridda officiella kartorna i längden utövade inflytande på den lokala namnbildningen, framhävde betydelsen av att namnsättningen icke endast tillgodosåge rent praktiska behov ur identifieringssynpunkt, utan även, där namnformerna vore svävande, ledde utvecklingen i språkligt och historiskt riktiga banor. I sistnämnda avseende hade svårigheter mött, då fältnättningspersonalen i regel icke kunde äga den grundliga filologiska utbildning, som erfordrades för behandling av ett så svårlöst spörsmål som en fullgod namnsättning. En sakkunnig eftergranskning av fältnätarnas namnsättning hade, tack vare årliga extra anslag, kunnat anordnas från och med år 1906, varvid ortnamnskommittén biträtt på så sätt, att den senares ledamot Noreen årligen anordnat granskningsarbetet och kontrollerat detsamma. De sålunda framställda namnförslagen hade i regel följts vid den slutliga namnsättningen å kartorna.

Ur kartverkets synpunkt kunde den föreslagna planen livligt förordas. Villkoren härför vore emellertid,

dels att ortnamnsundersökningen geografiskt sett framginge på samma linjer som kartverkets arbeten,

dels att undersökningens kvantitativa prestationsförmåga bleve tillräcklig för att vinna och bibehålla nödigt försprång framför kartverkets arbeten.

Det förstnämnda villkoret krävde, att ortnamnsundersökningens arbetsplan på lämpligt sätt bundes vid kartverkets.

Att helt och hållet överlämna ortnamnsundersökningens ledning till den i organisationsförslaget upptagna nämnden kunde icke rekommenderas, ty närvaron i denna nämnd av en representant för kartverket utgjorde ingen garanti för att besluten komme att tillgodose kartverkets intressen. Det lämpligaste syntes vara att i instruktionen för ortnamnsundersökningen intaga ett allmänt åläggande för denna att i första hand med namnreglering föregå kartverkets arbeten i så god tid, att namnregleringen komme de senare till godo, samt att årligt förslag till arbetsplan underställdes Kungl. Maj:t, liksom nu vore fallet beträffande kartverket m. fl. liknande institutioner. Genom en dylik anordning torde den för kartverkets del önskvärda garantien för namnregleringens lämpliga förlopp kunna vinnas.

I fråga om ortnamnsundersökningens *förläggningssort* hade kartverket intet bestämt önskemål.

Mot den föreslagna *organisationen* vore ur kartverkets synpunkt intet att i huvudsak erinra. Bland arbetsuppgifterna torde dock böra upptagas även den att biträda vid namnsättningen å de officiella kartor, som utgaves av rikets allmänna kartverk. Huruvida motsvarande åliggande beträffande sjökorten och sjökarteverket även borde upptagas, kunde göras till föremål för övervägande.

Under hänvisning till det sålunda anförda tillstyrkte chefen för kartverket det av de båda kommittéerna framställda förslaget under framhållande att detta syntes ägnat att tillgodose kartverkets behov av sakkunnigt biträde i och för namnsättningen, därest arbetets planläggning skedde under vederbörligt beaktande av kartverkets krav; tillika anmälde kartverkschefen önskvärdheten av att kartverket sattes i tillfälle att i sinom tid yttra sig över

det förslag till instruktion för ortnamnsundersökningen, vilket kunde komma att föreligga.

Kanslern för rikets universitet samt *de filosofiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund* hava instämt i ett av professor K. B. Wiklund vid ärendets behandling inom Uppsalafakulteten avgivet utlåtande, varur följande torde få meddelas:

Det framlagda förslaget förordades i huvudsak, då det syntes väl tillgodose den vetenskapliga, den kamerala och den allmänt praktiska sidan av uppgiften.

Det vore dock tvivelaktigt om, såsom kommittéerna föreslagit, en representant för historisk-topografisk jämte svensk etnologisk forskning eller — såsom reservanterna herrar Lithberg, Norlind och Sköld föreslagit — en representant för undersökningen rörande svensk allmogekultur behövde äga ordinarie säte och stämma i nämnden. Vid behov torde icke nämnden eller det eventuella arbetsutskottet underlåta att med sig adjungera dylik forskare, men han behövde näppeligen vara ständig ledamot därav. Det fölle också av sig självt, att ett vetenskapligt samarbete komme att äga rum mellan denna organisation och en eventuellt framdeles inrättad organisation för forskningen rörande den svenska allmogekulturen, även om denna senare forskning icke bleve representerad i nämnden.

Kommittéerna föresloge vidare, att under och inom nämnden skulle finnas ett särskilt arbetsutskott på tre personer. Något egentligt skäl för en dylik tungrodd indelning hade dock knappast förebragts. Lika gärna torde undersökningen kunna ledas av ett enda dirigerande kollegium, bestående av representer för språkvetenskap, kammarkollegium, rikets allmänna kartverk och undersökningen av svenska folkmål, samt därjämte föreståndaren.

Ortnamnsundersökningens föreståndare skulle hava att, såsom förslaget angåve, giva nödig instruktion och handledning åt de undersökare, som skulle sändas ut i orterna, och granska det från dem inkommande materialet. Detta bleve i själva verket den mest krävande och betydelsefulla delen av hans uppgift. Det vore emellertid då oklart, huru han och därmed också ortnamnsarkivet skulle kunna, såsom förslaget avsåge, stationeras i Stockholm. De flesta bland dessa undersökare komme säkerligen att såsom hitills utgöras av unga män, som bedreve studier i nordiska språk vid något av våra universitet, och det vore väl då oundgängligt, att föreståndaren om möjligt stode i ständig och omedelbar förbindelse med dem och de vetenskapliga kretsar de tillhörde. Endast om synnerligen tvingande skäl förebringades för att stationera föreståndaren i huvudstaden, torde sålunda detta kunna förutsättas, men eljest borde han stationeras antingen i Uppsala eller i Lund; i Göteborg funnes redan vid därvarande högskola en analog institution för tillvaratagande av västkustens ortnamn. Då den ojämförligt största delen av Sveriges ortnamn fölle inom Uppsalas räjong, torde alltså ortnamnsundersökningens centralpunkt lämpligen böra förläggas till Uppsala. Man skulle visserligen med åberopande av samma skäl kunna ifrågasätta, att en liknande, för de sydligaste landskapen avsedd organisation skulle förläggas till Lund, men härigenom skulle den nödiga enhetligheten i arbetet komma att lida, varjämte kostnaderna — för ännu en fullt kvalificerad föreståndare — bleve mycket högre. Ej heller vore det fördelaktigt, att ortnamnsarkivet på detta sätt bleve splittrat. De muntliga överlägg-

ningar, som föreståndaren vid beredandet av namnregleringsärenden behöfve företaga, torde lätteligen kunna ske vid resor till vederbörande ämbetsverk i huvudstaden och behöfve icke utgöra något hinder för en förläggning till den ort, där de flesta av medarbetarna bodde och där det vetenskapliga livet florerade, av vilket även ortnamnsforskningen utgjorde en viktig beståndsdel och vars avgörande betydelse för ortnamnsforskningen själv också förslaget betonade. Frågan om förläggningsorten syntes kunna avgöras efter den linje, som för det vetenskapliga arbetets bedrivande vore den lämpligaste.

I fråga om föreståndarens arvode framhölls slutligen, att det arbete, som komme att åligga honom, krävde stor vetenskaplig kapacitet och arbetsförmåga, god språkkänsla och sund praktisk blick. Det av kommittéerna föreslagna arvodet syntes därför, förutsatt att därmed förenades vanligt dyrtidstillägg, vara fullt skäligt och lämpligt.

Kammarkollegium anförde i utlåtande den 4 oktober 1923 följande:

Kollegium hade för sin del icke något att erinra mot förevarande hemställan. Även om förläggandet av ortnamnsarkivet till Stockholm, såsom i förslaget framhållits, torde medföra åtskilliga fördelar för ortnamnsundersökningarnas bedrivande, vore frågan därom för kollegii ämbetsverksamhet icke av sådan betydelse, att kollegium fördenskull ansåge sig hava anledning motsätta sig den i ärendet alternativt påyrkade förläggningen till Uppsala.

Vitterhetsakademien tillstyrkte i utlåtande den 6 november 1923 bifall till det av kommittéerna framlagda förslaget och underströk i avseende särskilt å förläggningen av ortnamnsarkivet, att såsom plats härför valdes Stockholm, samt utvecklade närmare skälen härför.

Folkminnessakkunnigas betänkande den 31 mars 1923. Härefter anholder jag så att få övergå till en kortfattad redogörelse för de folkminnessakkunnigas tidigare av mig omförmälda betänkande av den 31 mars 1923, vilket betänkande utkommit av trycket (statens offentliga utredningar 1924: 26 och 27).

Såsom föremål för utforskning hava de sakkunniga angivit (sid. 4): 1. Folkets åskådning och lynnesart; 2. Folkets näringsliv; 3. Hemlivet och de dagliga sysslorna; 4. Folkhygien och läkedomsförfarande; 5. Familjen med familjehögtiderna; 6. Samfundet med bysamhällets yttre former, de samhällsliga festbruket m. m.; 7. Lekar och nöjen; 8. Bildande konstutövning; 9. Diktning; 10. Musiken; 11. Språket; 12. Ortnamnen.

I ett avseende har en avgränsning gjorts. De föremål, som tillhöra hemmets inredning, folkets hushållning, dräktskicket, konstutövningen o. s. v., falla inom ramen för utredningen endast för så vitt det gäller deras registrerande och avbildande samt tillvaratagande av till dem knutet folkligt vetande. Däremot tillhör deras insamlande till museer och deras vårdande icke den här föreliggande utredningsuppgiften» (sid. 5). Utanför utredningsuppgiften faller även den »hembygdsvård som vill verka ej blott för de fasta minnesmärkenas och naturminnesmärkenas skyddande utan ock för bevarandet av folkdräkterna, gamla lekar och sedvänjor m. m.» (sid. 5). Ännu i ett avseende hava gränserna för utredningen preciserats. De sakkunniga innefatta under svensk allmogekultur hela vårt lands folkliga od-

ling oberoende av de folkslag, som finnas inom det nutida Sveriges gränser. Under vissa förhållanden kan också området behöva vidgas till prästgårds- och brukskulturen o. s. v. liksom även landets territoriella gränser skola kunna, om detta av förhållandena nödvändiggöres, överskridas, särskilt då i fråga om den gamla svenska kulturen öster om Östersjön.

Å sid. 90 angiva de sakkunniga vad statens ingripande enligt deras mening skall äsyfta:

»Statens ingripande för utforskandet av den svenska allmogekulturen avser främst att vinna större planmässighet i arbetets bedrivande, varvid bör tillses att, genom samarbete med de nu verksamma organen och undvikande av dubbelarbete, såväl sådana forskningsområden som även sådana delar av landet, som hittills av någon anledning förbisetts, bliva i undersökningsbänseende beaktade. För detta ändamål måste de undersökningsresultat, som nu föreligga, och de som framdeles successivt kunna uppstå, kunna i ett sammanhang överblickas, då annars ett planläggande av arbetets systematiska fullföljande omöjliggöres. Vidare måste även det vid undersökningarna inkomna materialet bliva för forskare tillgängligt och erhålla en ur arkivsynpunkt fullt betryggande vård. Vid sidan om det vetenskapliga undersökningsarbetet, utfört av därför särskilt kvalificerade forskare, har staten att upprätthålla, leda och även att utveckla den fria insamlingsverksamheten sådan denna kan tänkas bedriven, förutom inom organisationer av mera vetenskaplig karaktär, även inom folkhögskolornas elevförbund, studiecirklar och andra för folkminnesinsamling verksamma organisationer. Detta kan ske dels genom personligt ingripande från den statliga organisationens sida, dels genom spridande av broschyrer till allmänhetens upplysande och av frågelistor till ledning vid själva insamlingsverksamheten, dels slutligen genom belöningar åt mera intresserade upptecknare inom den fria insamlingens område.»

Beträffande den insamlingsverksamhet, som kan tänkas bedriven av folkhögskolor, studiecirklar o. s. v. har kommittén framhållit (sid. 102), att »det material till kännedomen om svenskt folkliv, som genom dessa organisationer kan tillföras forskningen, torde i många fall bliva av mera blygsam vetenskaplig betydelse. — — — Sin största betydelse torde dock dessa organisationer äga genom den tjänst de kunna göra propagandaverksamheten, särskilt inom sådana orter, där en allmännare insikt om allmogeforskningens betydelse ännu icke vaknat.»

Denna propagandaverksamhet skulle avse att främja ej blott det mera så att säga abstrakta vetenskapliga intresset för allmogeforskningen; de sakkunniga mena, att denna forskning i sådant fall även skulle kunna påräkna större förståelse i form av ökade anslag från kommuner och landsting likaväl som av statsmakterna. Och sin uppfattning i anslagsfrågan hade kommittén uttalat sålunda (sid. 86): »Det kan icke rättvisligen fordras, att staten skulle ikläda sig hela kostnaden för insamlingsarbetets utförande. Redan ur synpunkten av att det måste vara ett bygdens eget intresse, att minnena av dess gamla odling räddas, synes det rimligt, att de lokala intressena även ikläda sig ekonomiska uppoffringar härför. I än högre grad blir detta fallet, då det insamlade materialet kvarstannar hos vissa lokala organisationer för att där bilda ett bygdens eget arkiv inom dennas gränser och ställt till den lokala forskningens förfogande. — — — Men å andra sidan kan det heller icke rättvisligen fordras, att ökade anslag helt skulle påvila de lokala myn-

digheterna eller den enskilda offervilligheten, då ett så allmänt och för den fosterländska forskningen i dess helhet så viktigt intresse som det här ifrågasvarande främjas. De ökade undersökningsanslagen böra vara en statens och de särskilda bygdernas gemensamma angelägenhet.»

Sin uppfattning i anslagsfrågan hava de sakkunniga ytterligare preciserat efter en uppdelning av olika arter av insamling. Denna kan bedrivas huvudsakligen efter två linjer:

dels fackmässigt utförd systematisk insamling, vilken kan bestå i å ena sidan kulturgeografiska undersökningar, då vissa forskningsproblem följas till hela sin gestaltning och förekomst, å andra sidan lokala djupsamlingar, då vissa platser med största möjliga allsidighet genomforskas (sid. 91),

dels fri insamling genom att intresserade personer verkställa insamlingar av mera allmän art, där det stoff man kommer över tillvaratages utan att därvid någon viss plan fullföljes (sid. 87).

Den fria insamlingen anses (sid. 91) endast i mera begränsad utsträckning tillämplig för folkmålsforskningen, i högre grad kan den tjäna ortnamnsforskningen, men framför allt är detta fallet för folklivsforskningen, om därifrån undantages husforskningen och musiken, som erfordra särskilda förutsättningar.

Härefter angiva de sakkunniga principen för understödsverksamheten sålunda (sid. 87):

»För den systematiska insamlingen fullföljd efter en viss angiven plan torde anslagen böra bestridas av staten och den enskilda institutionen i lika lotter; för vad som här kallats den fria insamlingen, på vilken icke de vetenskapliga anspråk ställas som på den systematiska, torde en fördelning göras så, att staten bidrager med hälften mot den institution, genom vilken insamlingen utföres. Tillfälliga uppteckningar skola slutligen, om de äro av särskilt stort vetenskapligt värde, kunna inlösas genom medel, som stå till förfogande för den nyss beskrivna fria insamlingen; i regel torde dock uppmuntring genom premier i form av böcker här böra komma till användning.»

Ännu i ett avseende hava de sakkunniga preciserat sina principer för anslag. Vid Lunds och Uppsala universitet finnas institutioner, »Gunnar Olof Hyllén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet» och »Undersökningar av svenska folkmål i Uppsala», vilka innehåva en i viss mån statlig karaktär. »Vid båda dessa institutioner», säges det å sid. 92, »finnes förvaltningspersonal, som för sitt arbete uppbär arvode av statsmedel. Denna personal måste även för framtiden vidmakthållas och dessutom till en viss grad utvidgas. Då det icke kan ifrågasättas, att den för insamlingens förkovrande nödiga ekonomien skall vid sådan institution, vars förvaltningspersonal bekostas av statsmedel, byggas på medel, som av den ifrågasvarande institutionen anskaffas, såsom förutsättning för erhållande av visst statsanslag, blir det nödvändigt, att ett fast årligt anslag ställes till denna institutions förfogande av staten. Dylikt anslag, som är avsett för institutionens allmänna drift, benämna vi grundanslag i motsats till vad vi kunna kalla de rörliga anslagen, d. v. s. sådana anslag som utgå enbart till undersökningar och vilkas storlek blir beroende av de medel, som från annat håll stå till förfogande.» Ett grundanslag skulle också ställas till ortnamnsundersökningens förfogande. Under uttrycket »institutionens allmänna drift» förstås expenskostnader och undersökningskostnader, enär personalarvoden finnas beräknade i annat sammanhang. Utöver de undersöknings-

kostnader, som bestriddes av grundanslagets medel, skulle man ha att lita till de rörliga anslagen och dessa i sin tur skulle ifråga om sin storlek bli beroende av vilka medel, som från annat håll kunde av de ifrågavarande institutionerna anskaffas.

Att göra en beräkning av den summa, som erfordras för ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen, är helt naturligt utförbart, än mindre låter sig en beräkning göra av vilka kostnader denna skulle kräva per år, helst som det härvidlag i så stor utsträckning ankommer på de respektive organisationernas effektivitet och arbetslust. Anslagen skulle därför komma att äskas år för år, men för att giva statsmakterna en orientering rörande de kostnader, som kunde bli erforderliga, hava vissa beräkningar gjorts. De sakkunniga utgå därvid från att grundanslagen till en början skulle hållas vid samma belopp som de vid betänkandets afgivande till de ifrågavarande statliga institutionerna beviljade. Därvid gjordes för ortnamnsundersökningen den reservationen, att anslaget skulle bli 15,000 kronor vid undersökningens igångsättande, men att detta för de följande åren behövde höjas till 20,000 kronor.

Grundanslagen beräknas sålunda vid undersökningens igångsättande till:

för Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' stiftelse för svensk folk-	
minnesforskning vid Lunds universitet	kronor 4,500: —
» undersökningen av svenska landsmål i Uppsala	» 13,500: —
» ortnamnsundersökningen	» 15,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 33,000: —

För de rörliga anslagen föreslås, att det högsta belopp, staten under alla omständigheter kunde för ett år lämna till viss institution, skulle vara 20,000 kronor. En beräkning har gjorts, huru den statliga anslagsverksamheten skulle ha gestaltat sig, därest de förut angivna beräkningsgrunderna existerat år 1921. Och därutöver göres en ungefärlig beräkning av de summor, de olika organisationerna skulle hava kunnat anskaffa, därest de förut angivna beräkningsgrunderna då varit av staten antagna. Det fick ankomma på en kommande organisation att äska de åtkomliga beloppen och på statsmakterna att bevilja dem. Enligt de sakkunnigas kalkyler skulle kostnaderna vid undersökningens igångsättande kunna beräknas sålunda:

Folkminnesforskningen vid Lunds universitet	kronor 3,000: —
Landsmålsundersökningen i Uppsala	» 20,000: —
Landsmålsundersökningen i Lund	» 2,850: —
Nordiska museet	» 14,000: —
Ortnamns- och dialektinstitutet i Göteborg	» 3,500: —
Kulturhistoriska föreningar och museer	» 18,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 61,350: —

Till den statliga undersökningen för allmogeforskningen skulle vidare ställas:

för hemslöjdsutställningars avbildande m. m.	kronor 1,500: —
» folkhögskolor (för bokpremier och inlösen)	» 3,000: —
» mindre organisationer (folkbildningsorganisationer, studiecirklar o. s. v. för samma ändamål)	» 2,000: —
» insamling av folkmusik	» 2,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 8,500: —

Hela den för undersökningsändamål beräknade summan skulle sålunda uppgå till 102,850 kronor. Härav hade i statsmedel tidigare utgått, å grundanslagens konto 18,100 kronor och å de rörliga anslagens 7,000 kronor. Den beräknade merkostnaden för statsverket skulle sålunda bli 77,750 kronor.

För beskaffenheten av den organisation, som skall anskaffa och handhåva de för undersökning avsedda medlen och i övrigt utgöra undersökningens statliga ledning, redogöres å sid. 105 ff. De sakkunniga understryka kravet på »en gemensamhet i arbetsledningen för de särskilda ändamålen och en samverkan mellan de olika intressena, som ännu blott är i sitt vardande», men framhålla samtidigt de djupgående skillnader i arbetsuppgifter och arbetsätt, som finnas inom olika delar av det vittomfattande begreppet »den svenska allmogekulturen». Det resultat, till vilket de sakkunniga komma, är att »den statliga ledningen för folklivsforskningen och för folkmålsforskningen icke bör vara gemensam utan skiljas för var och en, men dock erhålla en sådan form, som möjliggör ett nära samarbete mellan båda». Ett tredje undersökningskomplex bilda ortnamnen, helst som här vid sidan om den rena forskningsuppgiften även ett rent praktiskt krav föreligger: verkställandet av de utredningar, som erfordras för fastställande av de svenska ortnamnens officiella former (sid. 110).

För ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen föreslås inrättandet av trenne undersökningar, *folkminnesundersökningen*, *folkmålsundersökningen* och *ortnamnsundersökningen*, vilka med gemensamhet i planläggningen parallellt fullfölja sina arbetsuppgifter.

Folkminnesundersökningen uppdrages åt en nämnd kallad *folkminnesrådet* bestående av sju personer, som årligen utses av Kungl. Maj:t och sammanfattas sålunda:

- en representant för vetenskaplig utforskning av inventarier, slöjd, bebyggelse och dräktskick, utsedd efter förslag av Gunnar Olof Hylltén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet, undersökningen av svenska folkmål och nordiska museer,
- en representant för vetenskaplig utforskning av muntliga traditioner, utsedd och föreslagen som föregående,
- en representant för vetenskaplig utforskning av folkmusik, utsedd och föreslagen som föregående,
- en representant för kulturhistoriska föreningar och museer, utsedd efter förslag av de korporationer av detta slag, som för hithörande verksamhet åtnjuta understöd av staten,
- en representant för hemslöjdsföreningarna, utsedd efter förslag av föreningen för svensk hemslöjd och svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund,
- en representant för folkhögskolorna, utsedd efter förslag av svenska folkhögskollärarnes förening,
- en representant för övriga för folkminnesforskning intresserade organisationer, utsedd efter förslag av de olika riksledningarna för dessa organisationer.

Av dessa sju personer utses en att vara folkminnesrådets ordförande.

Folkminnesrådets ledamöter uppbära intet arvode utan åtnjuta endast i förekommande fall reseersättningar och dagtraktamenten samt dagarvoden för inställelse vid sammanträden.

Folkminnesrådets uppgift skall vara att utöva den högsta ledningen av

folkminnesundersökningen samt att inför staten företräda de olika institutionerna eller andra organisationer för hithörande undersökningar.

För arbetets direkta ledande utser folkminnesrådet en *föreståndare, som tillika är rådets sekreterare och föreståndare för folkminnesrådets byrå*. Till denna byrå knytes dessutom en vetenskaplig medarbetare samt en person, som har uppsikten över det med denna byrå förenade centralarkivet för svensk folkmusik; båda dessa personer liksom föreståndaren utsedda av folkminnesrådet.

De av folkminnesrådet ledda systematiska undersökningarna utföras av Gunnar Olof Hyllén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet, undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, nordiska museet, kulturhistoriska föreningar och museer utanför Stockholm, av vilka följande nu äro verksamma på hithörande områden, föreningen för norrländsk hembygdskforskning i Härnösand, föreningen Jämtslöjd i Östersund, skånska föreningen för byggnadskultur i Lund, Dalarnes hembygdsförbund i Falun, Västmanlands fornminnesförening i Västerås, sällskapet för gotländsk forskning i Visby, västsvenska folkminnesföreningen i Göteborg, Hälsingborgs museum, Gästriklands kulturhistoriska förening i Gävle, Västerbottens läns hembygdsförening i Umeå och Hallands hembygdsförbund i Halmstad. Bidrag av staten för undersökningar av svensk allmogekultur sökas av dessa och av liknande organisationer, som framdeles kunna komma att uppstå, hos folkminnesrådet, som därefter har att pröva de inkomna ansökningarna och på grundval härav beräkna och hos staten ansöka om undersökningsanslag för kommande år. Dessa anslag äro s. k. rörliga anslag, d. v. s. anslag, vilkas storlek blir beroende av den summa organisationerna kunna från annat håll ställa till förfogande.

Systematiska undersökningar kunna vidare utföras av hemslöjdsföreningar. Anslag för sådana undersökningar hava äskats i samband med av hemslöjdskommittén avgivet förslag till organiserande av den svenska hemslöjdsverksamheten. Folkminnesrådet har därför endast att söka samarbete med hemslöjdsverksamhetens organisationer samt att följa de av dessa anordnade hemslöjdsutställningarna.

För fri insamling kan folkminnesrådet slutligen, förutom här ovan nämnda organ, taga i anspråk folkhögskolor och andra för folkminnesinsamling verksamma organisationer såsom ungdomsföreningar, studiecirklar m. m. För uppmuntrande av bland dessa bedriven folkminnesundersökning ställes ett visst årligt anslag till folkminnesrådets förfogande.

Av här nämnda organisationer har endast Gunnar Olof Hyllén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet statlig karaktär, varför staten har att för dennas förvaltning och undersökningsverksamhet ikläda sig vissa skyldigheter i form av arvoden och s. k. grundanslag.

Kostnaderna för folkminnesundersökningen med dess personal och förvaltning hava beräknats sålunda:

Folkminnesrådet för sammanträden . . . . . kronor 1,000: —
Folkminnesrådets sekretariat:

Arvode åt föreståndaren	kronor	8,000: —
Arvode åt en andre tjänsteman	»	6,000: —
Arvode åt föreståndare för folkmusiksamlingen	»	2,000: —
För tillfällig arbetshjälp, expenser m. m.	»	10,000: —
För resor i inspektionssyfte m. m.	»	3,000: —
Anslag för tryckning av handledningar m. m.	»	1,500: —
Understöd åt instruktionskurser	»	2,000: —
		<hr/> 32,500: —

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet:

Grundanslag	kronor 4,500: —	
Arvode åt föreståndare	» 6,000 :—	10,500: —
Summa kronor		44:000: —

Vidare föreslås att ställas till folkminnesrådets förfogande för undersökningsändamål:

till utbildning m. m. vid hemslöjdsutställningar	kronor 1,500: —
för folkhögskolornas insamlingsverksamhet	» 3,000: —
för övriga för folkminnesinsamling verksamma organisationer	» 2,000: —
för folkmusikforskning	» 2,000: —
Summa kronor 8,500: —	

Kostnaden för folkminnesundersökningen i vad rör dennas nu behandlade delar skulle sålunda bli 52,500 kronor. Härav hava av statsmedel tidigare utgått 9,000 kronor, vadan en merkostnad för statsverket å 43,500 kronor erhålles. I denna beräkning har icke medtagits eventuellt förekommande dyrtidstillägg å arvoden.

Utöver dessa kostnader föreslås att såsom engångsanslag till folkminnesrådets förfogande ställas:

för registrering av äldre manuskript rörande svenskt folkliv och folkmål	kronor 10,000: —
för registrering av undersökningens av svenska folkmål i Uppsala samlingar	» 10,000: —
för fonografisk utrustning	» 1,500: —
Summa kronor 21,500: —	

Anslagen till registrering kunna eventuellt fördelas på mera än ett år.

Folkmålsundersökningen uppdrages åt en nämnd kallad *Folkmålsnämnden* bestående av fem personer, som årligen utses av Kungl. Maj:t och sammanfattas sålunda:

ordförande, utsedd efter förslag av undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, landsmålsföreningarna i Lund med den för dem gemensamma centralstyrelsen samt institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola,

en ledamot utsedd efter förslag av undersökningen av svenska folkmål i Uppsala,

en ledamot utsedd efter förslag av landsmålsföreningarna i Lund med den för dem gemensamma centralstyrelsen,

en ledamot utsedd efter förslag av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola,

en ledamot utsedd efter förslag av kulturhistoriska föreningar och museer, som för sin verksamhet åtnjuta understöd av staten.

Folkmålsnämndens ledamöter uppbära intet arvode utan åtnjuta endast i förekommande fall reseersättningar och dagtraktamenten samt dagarvoden för inställelse vid sammanträden.

Folkmålsnämndens uppgift skall vara att utöva den högsta ledningen av folkmålsundersökningen samt att inför staten företräda de olika institutionerna eller andra organisationer för hithörande undersökningar.

Arbetets direkta ledande överlätes åt den nedan nämnde föreståndaren för undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, vilken tillika är folkmålsnämndens sekreterare.

De av folkmålsnämnden ledda systematiska undersökningarna utföras av undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, landsmålsföreningarna i Lund med den för dem gemensamma centralstyrelsen samt institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. Bidrag av staten för undersökningar av svensk allmogekultur sökas av dessa och av liknande organisationer, som framdeles kunna komma att uppstå, hos folkmålsnämnden, som därefter har att pröva de inkomna ansökningarna och på grundval härav beräkna och hos staten ansöka om undersökningsanslag för kommande år. Dessa anslag äro så kallade rörliga anslag, d. v. s. anslag, vilkas storlek blir beroende av den summa organisationerna kunna från annat håll ställa till förfogande.

Dessutom kunna folkmålsundersökningar utföras även av kulturhistoriska föreningar och museer samt andra vid folkminnesundersökningen verksamma organ. Anslag för av dessa utförda folkmålsundersökningar sökas hos folkminnesrådet, som då har att i samråd med folkmålsnämnden behandla dessa ansökningar.

Av här nämnda organisationer har undersökningen av svenska folkmål statlig karaktär, varför staten har att i fråga om dennas förvaltning och undersökningsverksamhet ikläda sig vissa skyldigheter i form av arvoden och så kallade grundanslag. Dessutom hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att det vore önskvärt att en fastare organisation i förbindelse med universitetet i Lund skapades för utforskningen av de sydsvenska folkmålen. En sådan åtgärd med dennas närmare utformning måste dock överlåtas åt de lokala intressena i Lund.

Kostnaden för folkmålsundersökningen med dess personal och förvaltning hava beräknats sålunda:

Folkmålsnämnden för sammanträden . . . . . kronor 750: —

Folkmålsnämndens sekretariat:

för expenser	kronor	500: —	
för resor i inspektionssyfte m. m.	»	500: —	1,000: —

Undersökningen av svenska folkmål i Uppsala:

Grundanslag	kronor	13,500: —	
Arvode åt föreståndaren, tillika folkmålsnämndens sekreterare	»	8,000: —	
Arvode åt ledare av de språkliga undersökningarna	»	6,000: —	
Arvode åt ledare av de etnologiska undersökningarna	»	6,000: —	
Arvode åt tjänsteman för förvaltning och expedition	»	6,000: —	39,500: —
			<u>Transport kr. 41,250: —</u>

Transport kronor 41,250 :—

Eventuellt inrättad undersökning av sydsvenska folkmål i Lund:

Grundanslag	kronor	4,000: —	
Arvode åt föreståndare	»	6,000: —	10,000: —
Summa kronor			51,250: —

Av denna summa hava i statsmedel tidigare utgått 28,600 kronor vadan en merkostnad för statsverket å 22,650 kronor erhålles. Skulle, såsom föreslagits, ett överflyttande av förvaltningen av undersökningens av svenska folkmål i Uppsala samlingar till universitetsbiblioteket komma till stånd, skulle den fjärde befattningen vid undersökningen bortfalla, varjämte grundanslaget skulle sänkas till 12,000 kronor. Ovanstående summor skulle därigenom minskas med 7,500 kronor.

I dessa beräkningar hava icke medtagits eventuellt förekommande dyrtidstillägg å arvoden.

Ortnamnsundersökningen uppdrages åt en nämnd kallad *Ortnamnsnämnden*, bestående av fyra personer, som årligen utses av Kungl. Maj:t och sammanfattes sålunda:

ordförande, vetenskapligt bildad språkman,
 vice ordförande, utsedd efter förslag av kammarkollegium,
 en ledamot, utsedd efter förslag av rikets allmänna kartverk,
 en ledamot, utsedd efter förslag av undersökningen av svenska folkmål i Uppsala och institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola.

Ordföranden och vice ordföranden uppbära årliga arvoden å respektive 2,000 kronor och 500 kronor. Övriga ledamöter åtnjuta i förekommande fall reseersättningar och dagtraktamenten samt dagarvode för inställelse vid sammanträden.

Ortnamnsnämnden har till uppgift att utöva den högsta ledningen av ortnamnsundersökningen samt därvid i första hand att åstadkomma en ur praktiska och språkliga synpunkter tillfredsställande, så vitt möjligt fullständig förteckning över Sveriges viktigare ortnamn och förvalta det sålunda uppkommande ortnamnsarkivet samt att handlägga de namnregleringsärenden som kunna förekomma.

För arbetets direkta ledande utses av Kungl. Maj:t för ett år i sänder en föreståndare, som tillika är ortnamnsnämndens sekreterare. Ordföranden, vice ordföranden och sekreteraren bilda ett *arbetsutskott, som har att handlägga namnregleringsärenden och besvara remisser.*

De av ortnamnsnämnden ledda undersökningarna utföras på uppdrag av nämnden genom institutioner eller enskilda forskare. För täckande av kostnaderna härför jämte övriga förvaltningskostnader ställes till nämndens förfogande ett grundanslag för första året beräknat till 15,000 kronor, för följande år till 20,000 kronor.

Kostnaderna för ortnamnsundersökningen med dess personal och förvaltning under första året hava beräknats sålunda:

Ortnamnsnämnden:

Dess ordförande	kronor	2,000: —	
Dess vice ordförande	»	500: —	
Övriga ledamöter för sammanträden	»	200: —	2,700: —

Sekretariatet:

Grundanslag	kronor	15,000: —	
Arvode åt föreståndare	»	8,000: —	23,000: —
Summa kronor			25,700: —

Av denna summa hava i statsmedel tidigare utgått omkring 10,500 kronor, vadan en merkostnad för statsverket å 15,200 kronor skulle erhållas. I dessa beräkningar hava icke medtagits eventuellt förekommande dyrtids-tillägg å arvoden.

För att åstadkomma en större enhetlighet i de olika undersökningarnas planläggning böra sådana ärenden, som skola föreläggas folkminnesrådet, folkmålsnämnden och ortnamnsnämnden, icke beredas inom varje sekretariat för sig utan efter hörande även av de övriga undersökningarnas ledare. Därför föreslås den föreskriften, att intet ärende förelägges de olika undersökningarnas nämnder, som icke dessförinnan varit föremål för gemensam beredning de olika undersökningarnas föreståndare emellan.

Kostnaderna för undersökningarna till deras här berörda delar skulle efter de gjorda beräkningarna kunna sammanfattas sålunda:

Folkminnesundersökningen	kronor	52,500: —
Folkmålsundersökningen	»	51,250: —
Ortnamnsundersökningen	»	25,700: —
Summa kronor		129,450: —

Av denna summa hava i statsmedel tidigare utgått omkring 48,100 kronor, vadan en merkostnad för statsverket skulle erhållas å 81,350 kronor.

Härtill kommer såsom engångsanslag, för vissa ändamål, åt folkminnesrådet en summa å 21,500 kronor.

Täckandet av kostnader för undersökningar utförda dels av här ovan anförda organ av statlig karaktär belöpande utöver de till deras förfogande ställda grundanslagen, dels av övriga arbetande organ skulle ske medelst de s. k. *rörliga anslagen*.

Dessa hava av de sakkunniga, såsom ovan erinrats, beräknats vid tiden för undersökningens igångsättande till sammanlagt 61,350 kronor.

I beräkningen av de rörliga anslagen finnas dessutom upptagna de medel till hemslojdsutställningar, folkhögskolornas insamlingsverksamhet m. m., som med en sammanlagd summa av 8,500 kronor skulle stå till förfogande åt den statliga ledningen för allmogeforskningen. Då detta belopp emellertid icke kan göras beroende av från organisationerna själva anskaffade medel, har det i denna sammanfattande framtällning upptagits såsom en till folkminnesrådets förfogande ställd summa.

Av summan 61,350 kronor hava i statsmedel tidigare utgått 7,000 kronor, vadan en merkostnad för statsverket av 54,350 kronor erhålles.

Kostnaden för hela undersökningen med den därtill knutna förvaltningen har sålunda beräknats vid undersökningens igångsättande belöpa sig till 190,800 kronor, däri dock icke inräknade eventuella dyrtidstillägg å arvoden, utgörande en merkostnad för statsverket av 135,700 kronor.

Härtill kommer ytterligare en engångskostnad för folkminnesrådets räkning å 21,500 kronor.

Vid betänkandet var fogat ett *särskilt yttrande av herrar Geijer och von Sydow*, varur jag tillåter mig att anföra följande:

Huvudvikten synes oss ligga icke därpå att styrelsen inrättas eller ombildas, utan därpå att de vetenskapliga organisationer, som utgöra centralhårdarna för ifrågavarande arbeten, bli tillräckligt utrustade med hänsyn till att vissa bestämda vetenskapliga mål skola inom de närmaste årtiondena kunna nås genom samarbete mellan dessa centrala organisationer och dels vissa andra organisationer, dels och ej minst enskilda vetenskapsmän och samlare. Åt forsknings- och samlingsarbetet bör enligt vår mening ägnas så mycket som möjligt av de personliga och ekonomiska resurser, varöver den närmaste framtiden kan förfoga för ifrågavarande ändamål, under det den administrativa apparaten bör förenklas så mycket som möjligt. I betänkandets förslag synes oss intresset vara för mycket inriktat på den administrativa formen, under det frågorna om arbetsorganisationernas utrustning ej behandlats på grundval av en genomgående beräkning av vad som behöves för nående av vissa bestämda mål, utan i allmänhet blott på grund av vissa schematiskt konstruerade proportioner mellan statsanslag och sådana medel, som vederbörande större eller mindre organisationer erhållit eller beräknas skola erhålla på annan väg.

Även vi mena, att det mål, som arbetet bör koncentreras omkring, är i första hand insamling av ett vetenskapligt material, som är statt i utdöende, och att sådan bearbetning, som kan uppskjutas, skall stå tillbaka för den stora insamlingsuppgift, som ej tål uppskov, men för en rationell insamling anse vi, att en viss samtidigt skeende vetenskaplig bearbetning är ett livsvillkor, och att en avskärning av den förbindelse, som i nu pågående arbeten förefinnes mellan insamling och ifrågavarande bearbetning, skulle bli ödesdiger.

De anslagsbelopp, som i betänkandet beräknats oberoende av ovannämnda proportion och ovannämnda villkor, utgöras till största delen dels av arvoden till årsanställd personal vid »statliga organisationer», dels av s. k. grundanslag. Båda dessa utgiftsposter skulle emellertid enligt de förutsättningar, varpå majoritetens förslag bygger, till mer eller mindre övervägande del komma att tagas i anspråk icke för undersöknings- eller insamlingsarbete, utan för förvaltningsuppgifter. Enligt vår mening kan den av majoriteten beräknade förvaltningsapparaten förenklas.

Vad särskilt beträffar folkminnesrådet och dess sekretariat, som skulle bli en administrativ byrå, skild från alla de på folkminnes- eller folklivsforskningens arbetsområden verksamma organisationerna, så tro vi icke, att inrättandet av ett sådant råd och en sådan byrå vore ett steg i rätt riktning. Den arbetsledning, som på denna väg tänktes skola åstadkommas, bleve av övervägande eller helt och hållet administrativ art. Det generalregister över på skilda håll i riket befintliga samlingar, som skulle föras inom denna byrå, har ej närmare motiverats än med en allmänt hållen hänvisning till

behovet av att kunna på ett ställe i riket överskåda vad som är gjort för att på grund därav bedöma behoven. Den översikt över gjorda och pågående samlingar, som i och för arbetsledning behöves, anse vi ej kunna vinnas genom ett dylikt register, som enligt förslaget skulle vara skilt från själva samlingarna. Översikt över vad som är gjort och hur det är gjort samt därpå grundad översikt över vad som behöver göras, måste enligt vår mening direkt förbindas med aktivt undersökningsarbete inom centralinstitutioner, varvid kontakt i pågående arbete vinnes med olika medverkande. Den föreslagna registreringsanordningen skulle dessutom innebära ett stort dubbelarbete, då register också måste finnas inom de särskilda samlingarna. En riksöversikt över vad som finns skall framgå ur en sammanställning av register, som skola föras inom aktivt verksamma institutioner jämte en särskild registrering av sådant som finnes på håll, där ingen för ändamålet tillfredsställande registrering gjorts. För arbetsledning behöves närmast enkla arbetsregister — ej i första rummet samlingsregister — fast kommunikation mellan de olika organisationerna samt lämplig arbetsfördelning.

Huvudvikten synes oss falla på tillräckliga arbetskrafter vid de centralinstitutioner, vid vilka den mest omfattande arbetsledningen ligger eller kan ligga, samt för övrigt på ökade möjligheter för *enskilda* forskare och samlare på vilken som helst ort i riket till understöd för deras verksamhet, mer eller mindre tillfälligt. Den enda institution, som utgör arbetscentral för hela riket, är nordiska museet. Ehuru dess verksamhet ej omfattar alla grenar av ifrågavarande forskning, är givetvis dess egenskap av arbetscentral en av de grunder, på vilken i första rummet måste byggas under kombination med ej blott snävrare organisationer i riket, utan särskilt med de arbeten och de arbetstillfällen, som universiteten utgöra en hemvist för. Det personalbehov, som synes oss viktigast, är alltså att vid nordiska museet finns personal för ledning av en planmässig genomforskning av hela riket ur de synpunkter, som ligga museets förutsättningar närmast, vid universiteten åter personal för tillvaratagande av de möjligheter, som där finnas särskilt för rekrytering av vetenskapligt utbildade eller sig åt vetenskaplig utbildning ägnande personer från alla delar av riket. Detta kan ske i anknytning till i universitetsstäderna befintliga organisationer och till där bedriven verksamhet, som dialektforskningen, för vars idkare behovet av dylikt samarbete gör sig allt mer gällande ju mer de gå över från det rent grammatiska arbetet till ordsamling och textsamling, som länge fått stå allt för mycket tillbaka. Ett närmare utfört program för en hela landet omfattande folkminnesundersökning — ordet taget i den vidsträckta betydelse vari det tagits i betänkandet (del I sid. 110) — som vi anse erforderligt såsom en av förutsättningarna för en fullständigare lösning av frågorna rörande organisations- och personalförhållanden, tarvar ytterligare utredning på flera punkter. Här vilja vi endast uttala, att en samfällid folkminnesundersökning i ordets vidsträcktaste mening synes oss kunna för en kostnad ej överskjutande vad i betänkandet beräknats, ernås med större effektivitet på den ovan antydda vägen, alltså med personal, som ställes närmare de arbetande institutionerna, och med ett närmare bestämt program samt med frihet att använda tillgängliga medel till vare sig insamlingsarbete eller till viss därmed förbunden bearbetning.

Rörande folkmålsundersökningen synas oss i väsentlig mån gälla samma synpunkter som ovan angivits i fråga om folkminnesundersökningen. Även

i fråga om folkmålsundersökningen anse vi ytterligare utredningar på vissa punkter behöfliga.

I betänkandet intager ortnamnsundersökningen i vissa avseenden en särställning vid jämförelse med de båda andra undersökningarna. Den ortnamnsundersökning, som föreslås skola inrättas, synes vara att betrakta som en väsentligen ny institution. För denna är ett visst begränsat arbetsprogram uppställt, och vid de kostnadsberäkningar, som för denna undersökning gjorts, har den enda beräkningsgrunden varit ett överslag över de behov som programmets genomförande skulle medföra. Ortnamnsundersökningen erbjuder i det hela mindre komplicerade förhållanden än de båda andra undersökningarna. Vi ha utfört en detaljutredning rörande denna undersökning och däri ingående motiverat varför vi ej kunna ansluta oss till vad i betänkandet föreslås rörande ortnamnsundersökningen i de talrika fall, där betänkandet skiljer sig från vad som föreslagits i av de sakkunniga gemensamt med ortnamnskommittén avgivet yttrande den 20 december 1922. Denna vår utredning om ortnamnsundersökningen publicera vi särskilt.

Yttranden
över folk-
minnessak-
kunnigas
betän-
kande.

Över folkminnessakkunnigas betänkande avgåvos på grund av remiss utlåtanden av åtskilliga myndigheter och institutioner, varjämte ett avsevärt antal föreningar m. fl. lämnades tillfälle att yttra sig i ämnet. Jag vill nu i korthet redogöra för innehållet i de sålunda avgivna yttrandena.

Nordiska museets nämnd har i utlåtande den 20 mars 1926 framhållit, hurusom bevarandet åt kommande generationer av de sista spillrorna av vår gamla allmogekultur krävde snabbt ingripande från statsmakternas sida med tillräckliga anslag för ett forcerat insamlings- och forskningsarbete.

Efter kritik av de sakkunnigas förslag, därvid nämnden gör gällande de synpunkter, som från nordiska museets sida ansetts böra anläggas på här ifrågavarande undersökningar, slutar nämnden med att särskilt betona

att med uppläggandet av ett allmänt centralt register över gjorda och pågående arbeten i ämnet borde tills vidare anstå,

att statsmakternas ingripande borde inriktas på att sätta de befintliga vetenskapliga institutioner, som arbetade på ifrågavarande forskningsområden, i stånd att utnyttja den, mänskligt att döma, korta återstående tid, under vilken man kunde hoppas finna ännu icke använt stoff till den historiska bildens komplettering och slutliga utformning,

att förslag till storleken och fördelningen av eventuella statsanslag för ifrågavarande ändamål torde kunna åstadkommas på enklare och billigare sätt än det av folkminneskommittén föreslagna, samt

att, vad nordiska museet beträffade, en ökning av den årliga lönestaten med 13,200 kronor för folklivsarkivets ordnande, registrering och vård samt ett »rörligt anslag» tills vidare av 30,000 kronor vore behöfligt för nu ifrågavarande ändamål.

Kanslersämbetet för rikets universitet har den 20 juni 1927 till Kungl. Maj:t överlämnat två genom rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund infordrade yttranden i ärendet.

Det av rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala överlämnade yttrandet var avgivet av professor B. Hesselman, och ur detsamma tillåter jag mig att meddela följande:

Professor Hesselman uttalade sin anslutning till de i reservationen angivna principerna och framhöll, att den dittills förda diskussionen syntes hava kommit till enighet i följande punkter:

att insamlingen av det utdöende materialet måste forceras;
att det därvid vore riktigare än någonsin att insamling och bearbetning ginge hand i hand;

att de arbetande vetenskapliga organisationerna och främst deras föreståndare, som själva liksom dittills skulle deltaga i insamlingen och bearbetningen av materialet, vore häst i stånd att leda och kontrollera arbetena samt att ordna det nödiga samarbetet sinsemellan och med enskilda föreningar ute i landet eller enskilda frivilliga samlare och vetenskapsmän;

att arbetsorganisationerna därför framför allt måste utrustas med tillräckliga resurser och arbetskrafter, vilka vore fast knutna vid institutionerna;

att planmässighet och ordnat samarbete icke kunde vinnas genom de i betänkandet föreslagna månghövdade nämnderna eller styrelserna eller den nyinrättade folkminnesbyrån, ett administrativt verk, »skilt från alla de på folkminnes- eller folklivsforskningens arbetsområden verksamma organisationerna»;

att upprättandet för folkminnesbyråns räkning av ett centralt generalregister över den svenska allmogekulturen, som skulle vara skild från de primära samlingarna, torde komma att i oanad grad kräva tid och pengar, vilka för närvarande med bättre behållning kunde användas för insamlings- och forskningsarbetet;

att för de s. k. rörliga anslagen icke borde sättas som villkor, att de endast finge användas till insamling, icke till bearbetning, samt att de icke heller borde ställas i beroende av medel, som på annan väg kunde ställas till förfogande,

I övrigt har professor Hesselman instämt i reservanternas förslag beträffande ortnamnsundersökningen, och efter en synnerligen ingående och detaljerad kritik av de sakkunnigas förslag ifråga om det framställda organisationsförslaget i övrigt betonat

att utforskandet av den svenska allmogekulturen (med bortseende från utforskandet av folkmusiken) borde uppdragas åt fyra vetenskapliga organisationer: 1) en undersökning av den materiella kulturen, ledd av nordiska museet, 2) folkminnesundersökningen, 3) folkmålsundersökningen, 4) ortnamnsundersökningen;

att ledningen för arbetena (med bortseende från undersökningen av den materiella kulturen) borde överlåtas åt tre undersökningsledare, tillika föreståndare för var sin centralorganisation, i samarbete med vissa andra föreståndare för arbetande vetenskapliga organisationer på respektive forskningsområden, inom tre nämnder: folkminnesnämnden, folkmålsnämnden och ortnamnsnämnden;

att ledningen för folkminnesundersökningen borde förläggas till Uppsala i anslutning till landsmålsarkivet i Uppsala;

att den s. k. fria forskningen icke skulle vara bunden att vid sina ansökningar om anslag vända sig till en på förhand bestämd organisation; samt

att kostnadsberäkningarna och behoven av arbetskrafter för de fyra undersökningarna borde bli föremål för en förnyad utredning, med hänsyn tagen till de föreliggande undersökningsuppgifterna samt möjligheten att för dem förvärva och kvarhålla tillräckligt kvalificerade, vetenskapligt skolade arbetskrafter.

Rektorsämbetet vid universitetet i Lund överlämnade ett av *därvarande filosofiska fakultets humanistiska sektion* avgivet yttrande, däri sektionen till en början instämt i reservanternas yttrande, att huvudvikten ej borde läggas på den administrativa sidan av den föreslagna systematiska utforskningen av den svenska allmogekulturen, utan därpå att de organisationer, som funnes, utnyttjades och sattes i stånd att utföra det nödiga arbetet av insamling och vetenskaplig bearbetning.

Sektionen uppehåller sig i fortsättningen huvudsakligen vid de sakkunnigas organisationsförslag rörande folkminnesundersökningarna och bemöter i detalj åtskilliga här ingående förslag, därvid sektionen såsom en mera praktisk och mera ekonomisk anordning bland annat förordar, att det föreslagna folkminnesrådet klyves i två nämnder, *dels* en folkloristisk nämnd med fyra medlemmar, *dels* en nämnd för materiell allmogekultur, sedd från föremålens sida, med tre medlemmar. Sekretariatet i den första nämnden borde lämpligen förenas med föreståndarskapet för Hylltén-Cavalliusstiftelsen, som vore den största bestående i sitt slag och redan i betydlig omfattning utfört sådant arbete, som skulle älgga föreståndaren vid folkminnesbyrån. Sekretariatet i den andra nämnden borde knytas vid nordiska museet.

Skolöverstyrelsen har dels inhämtat yttranden i ärendet från *styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening* och *arbetarnes bildningsförbund*, dels den 18 oktober 1927 avgivit eget utlåtande i ämnet.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har framhållit, att några bestämda skyldigheter i av de sakkunniga angivet hänseende ej torde böra eller kunna åläggas folkhögskolans lärare, medan det däremot vore önskvärt, att åtskilligt kunde göras för att stimulera och underhålla deras intresse för saken. Styrelsen uttalade vidare sin tveksamhet om lämpligheten av den ämbetsmannamässiga organisation, som skulle medföra att endast en mindre del av beviljade medel skulle komma det egentliga insamlings- och forskningsarbetet till godo, medan den större delen skulle åtgå för bestridande av administrationskostnaderna.

Arbetarnes bildningsförbund har framhållit, att även de fria folkbildningsorganisationerna borde i så stor utsträckning som möjligt mobiliseras som medarbetare i här ifrågavarande hänseenden ävensom att förbundet gärna ville, i vad på huvudledningen ankomme och vore möjligt, stimulera sina lokalavdelningar, studiecirklar och biblioteksstyrelser för sådan medverkan.

Förbundet ansåge, att det anslag å 2,000 kronor, som av de sakkunniga föreslagits för propagandaverksamhet, vore synnerligen välmotiverat och att det skulle komma att bli till stor betydelse för det av de sakkunniga föreslagna systematiska utforskandet av den svenska allmogekulturen.

Skolöverstyrelsen har till en början meddelat, att överstyrelsen vid sin granskning av de sakkunnigas utredning och förslag icke ansett sig böra närmare ingå på de av de sakkunniga angivna allmänna riktlinjerna för en systematisk utforskning av allmogekulturen, utan funnit sig böra begränsa sina överväganden till sådana punkter, som berörde överstyrelsens verksamhetsområde. Härefter anför överstyrelsen — efter att hava uttalat önskvärdheten av att en sådan förenkling av de föreslagna administrativa arbetsformerna åvägabragtes, varigenom en större del av de ifrågasatta statliga bidragen kunde komma det direkta insamlings- och forskningsarbetet till godo — bland annat:

Skolöverstyrelsen erinrade om att i gällande undervisningsplaner för folkskoleseminarierna ävensom för rikets folkskolor vissa föreskrifter och anvisningar lämnats, som avsåge undervisning rörande hembygdens äldre odling. Givet vore emellertid, att en sådan inriktning av undervisningen, varom nu vore fråga, i viss mån försvårades därigenom, att möjligheterna till lärarutbildning i förevarande avseende vore relativt begränsade. Överstyrelsen funne det därför önskvärt, att de av de sakkunniga föreslagna instruktionskurserna måtte komma till stånd. Framför allt ville emellertid överstyrelsen understryka det av de sakkunniga framställda önskemålet om ordnad undervisning i folklivs- och folkminnesforskning vid våra universitet och högskolor.

Överstyrelsen ville vidare uttala, att hembygdsstudiet, även innefattande studiet av allmogekulturen, ägde förutsättningar att utgöra en betydelsefull del av det studiearbete, som bedreves med hjälp av folkbibliotek, föreläsningar och studiecirklar. Den av de sakkunniga uttalade uppfattningen, att insamlingsarbetet på folklivs- och folkminnesforskningens område i viss mån kunde genom anknytning till det fria folkbildningsarbetet underlättas, torde också vara befogad, även om man ej finge alltför mycket överskatta den insats, som härutinnan kunde förväntas. Önskvärt vore, att folkbiblioteken anskaffade hembygdslitteratur av olika slag. Föreläsningar och studiecirklar med hembygdsstudier som ämne borde givetvis på många håll kunna påräkna en stark anslutning. De av de sakkunniga föreslagna särskilda anslagen om 2,000 kronor och 3,000 kronor för insamlingsarbete inom folkbildningsorganisationerna och folkhögskolorna att utgå i form av bokpremier m. m. syntes motiverade.

Statskontoret har i utlåtande den 29 november 1928 anfört huvudsakligen följande:

Frågan om behovet av mera ingripande åtgärder från statens sida för utforskande av vår allmogekultur liksom ock spørsmålet om den ur rent teknisk forskningssynpunkt lämpligaste organisationen för arbetet på detta område äro ämnen, som givetvis falla utanför statskontorets bedömande. Ämbetsverkets yttrande torde därför endast förväntas beträffande den före-

slagna organisationen bedömd ur allmän administrativ synpunkt samt ifråga om de gjorda kostnadsberäkningarna.

Med ämnet begränsat på detta sätt kan statskontoret yttra sig ganska kortfattat. Det framlagda organisationsförslaget är nämligen av den beskaffenhet, att detsamma under inga omständigheter kan av statskontoret tillstyrkas. Den föreslagna administrationen av undersökningarna är synnerligen vittomfattande, vilket blir förklarligt nog, när man betraktar den stora mängd av institutioner, föreningar och sammanslutningar av olika slag, som skola inrymmas under de tre centralorganisationer för överledningen av forskningsarbetet, som man tänkt sig skola upprättas. Förutom nu befintliga, rent statliga eller statsunderstödda institutioner på området skulle kulturhistoriska föreningar och enskilda museer, hemslöjdsföreningar, folkhögskolor samt organ för ungdomsrörelsen och den fria folkbildningsverksamheten ingå såsom led i insamlingsverksamheten; och att under sådana förhållanden administrationen blir både vidlyftig och till sina konturer skäligen obestämd, är icke ägnat att väcka förvåning. Efter en redogörelse för alla de på området nu verkande institutionerna och sammanslutningarna, uttala de sakkunniga, att det ter sig rätt invecklat att till en samlad aktion förena detta månghövdade intresse för allmogeforskningen. Detta omdöme synes välgrundat. Det måste endast konstateras, att de sakkunniga icke lyckats komma till rätta med svårigheterna. Man kan icke undgå det intrycket, att genom de tre centralorganisationerna — folkminnesrådet, folkmålsnämnden och ortnamnsnämnden — med deras sekretariat och arbetsutskott och omfattande ett stort antal såväl avlönade som oavlönade befattningshavare en vikt lagts på själva den formellt administrativa sidan av saken, som svårigen kan tänkas bli till gagn för arbetsresultatet. Förslaget torde utan tvekan kunna betecknas såsom innebärande en typisk överorganisation. Denna uppfattning synes också delas av de båda reservanterna Geijer och von Sydow.

Kostnaderna för organisationens genomförande äro avskräckande stora och beräkningarna ytterst svävande. Med statskontorets uppfattning att förslaget i sin nuvarande form icke är tänkbart att genomföra, saknar statskontoret anledning att närmare inlåta sig på ett bedömande av de i kostnadsberäkningarna ingående olika posterna till arvoden, expenser, tryckningskostnader, instruktionskurser, reseersättningar m. m., men statskontoret vill däremot framhålla, att av den för första året beräknade totala kostnaden för undersökningarna med den därtill knutna förvaltningen, 190,800 kronor, icke mindre än 129,450 kronor belöpa på de tre ovan nämnda, för överledningen av arbetena avsedda centrala institutionerna och därav 64,500 kronor till direkta arvoden åt dels ledamöterna i ortnamnsnämnden, dels och huvudsakligen åt befattningshavare av olika slag vid sekretariaten. Statskontoret har svårt att föreställa sig, att en sådan proportion mellan rena administrationskostnader och de för det egentliga undersökningsarbetet avsedda medlen kan vara till fromma för organisationens ändamål.

Det vill därför förefalla statskontoret, som om, därest överhuvudtaget något anses böra i saken för närvarande åtgöras, en ny undersökning borde verkställas med syfte att inom ramen av de nuvarande anslagen eller i varje fall med en måttlig utgiftsökning tillgodose det här ifrågakvarande ändamålet.

Vidare har *vitterhetsakademien* den 4 december 1928 avgivit utlåtande. Som detta utlåtande innehåller flera synpunkter av intresse, till vilka jag i

det följande återkommer, har jag ansett mig böra återgiva detta utlåtande i dess helhet.

Först och främst anser sig akademien böra framhålla nödvändigheten av att de åtgärder, som befinnas kunna från statsmakternas sida vidtagas för möjliggörande av ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen, måtte komma *till omedelbart utförande*. Ty på grund av den fullständiga och snabba omvandling, som den svenska allmogens samtliga förhållanden under senare tider undergått och fortfarande undergå, blir det helt visst inom mycket få år för sent att utföra det ifrågavarande forskningsarbetet, vars vikt och allmänna betydelse akademien icke torde behöva särskilt motivera. Det är tyvärr helt säkert i många avseenden redan nu för sent att erhålla ett verkligt pålitligt och oförvanskat material för forskningen. Det är detta förhållande, som enligt akademiens mening verkligen motiverar, att jämförelsevis stora anslagsbelopp nu föreslås för att möjliggöra tillvaratagande ännu i elfte timmen av de sista resterna av en kultur, som dock karakteriserat den största delen av vårt eget folk under långa århundraden för att icke säga årtusenden.

Det för tillfället viktigaste är utan tvivel att åstadkomma en klar och redig uppdelning av det vidsträckt arbetsområdet och en fast och ändamålsenlig organisation av arbetsledningen, så att ett verkligt planmässigt och effektivt arbete må bli utfört för de allmänna och enskilda medel, som kunna för ändamålet ställas till förfogande.

Den av de sakkunniga föreslagna uppdelningen av allmogeforskningen i tre administrativt skilda undersökningsgrupper nämligen i folkminnesundersökning, folkmålsundersökning och ortnamnsundersökning synes akademien i stort sett riktig. Med »folkminnesforskning» förstå de sakkunniga utforskandet av allt som har avseende på allmogens seder och bruk, tro och åskådning, diktning, musik och konst, vare sig dessa manifesteras i eller i samband med rent materiella förhållanden och föremål, eller antagit en mera abstrakt, »andlig» form.

Vad då först beträffar *ortnamnsundersökningen*, så synes denna, som sedan en längre tid tillbaka varit fast organiserad under ledning av ortnamnskommittén, genom det under vintern 1927—1928 i Uppsala upprättade ortnamnsarkivet hava inträtt i ett nytt läge. Vidare har ortnamnskommittén föreslagit inrättandet av en professur, avsedd för vårt lands utan tvivel bäst kvalificerade ortnamnsforskare, docenten Jöran Sahlgren. Skulle denna professur bli verklighet, synes också ortnamnsundersökningen därmed hava erhållit den mest tillfredsställande lösningen. Det gäller dock att förse denna organisation med tillräckliga anslagsmedel för att sätta densamma i stånd att i önskvärd omfattning bedriva sitt viktiga arbete.

Beträffande *folkmålsundersökningen* synes ävenledes den av de sakkunniga föreslagna centralstyrelsen, sammansatt av bland annat representanter för de tre i Uppsala, Lund och Göteborg sedan längre tid tillbaka existerande folkmålsundersökningarna, vara den för hithörande undersökningar bästa organisationsformen.

I de sakkunnigas betänkande hava de bland annat på sid. 129 uttalat det önskemålet, att ett särskilt organ erhöles för de i Lund bedrivna undersökningarna av de sydsvenska folkmålen. I skrivelse till Kungl. Maj:t år 1928 har från centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund hemställan gjorts

om inrättandet av ett dylikt organ med därtill knutna en föreståndare och en biträdande tjänsteman. För Uppsala och Göteborg finnas i därvarande organisationer förutsättningar för en effektivt driven folkmålsundersökning. Skulle det nu från Lund inkomna förslaget vinna statsmakternas beaktande, skulle även samma förutsättning erhållas för folkmålsundersökningarna vid vårt sydsvenska universitet.

Vid det närmaste utformandet av folkmålsundersökningen torde det böra tagas under öfvervägande, vilka oundgängliga personalbehov som förefinnas vid folkmålsundersökningarna i Uppsala och Lund, och akademien vill i detta sammanhang betona önskvärdheten av att fastare och mera stadigvarande anställningsförhållanden skapas vid dessa institutioner, med hänsyn till att stabiliteten i personalen är en given förutsättning för en större kontinuitet och effektivitet i det genom densamma utförda arbetet.

Beträffande organisationen av *folkminnesundersökningen* har de sakkunnigas förslag icke varit enhälligt, i det att två reservanter, herrar Geijer och von Sydow, ansett särskilt den av de sakkunniga föreslagna apparaten för den centrala organisationen alltför vidlyftig. I samma riktning hava de flesta av de myndigheter eller andra korporationer, som yttrat sig i anledning av betänkandet, uttalat sig. Även akademien anser en förenkling å denna punkt önskvärd, en förenkling i sådan riktning, att en organisation erhöles, vilken vore uppbyggd efter i huvudsak samma principer som centralstyrelsen för folkmålsundersökningen, och det synes akademien att därigenom såväl en större praktisk smidighet som även ekonomiska besparingar skulle vinnas.

Ett ofrånkomligt krav för att folkminnesundersökningen skall kunna på ett effektivt sätt bedrivas och organiseras är emellertid, att de stora på detta område arbetande centrala anstalterna: nordiska museet i Stockholm, landsmålsarkivet i Uppsala, Hyllén-Cavalliusstiftelsen i Lund och västsvenska folkminnesinstitutet i Göteborg erhålla en fast anställd och tillräckligt avlönad personal för utförande av sin andel i ledningen av arbetet. Ledningen av arbetet består icke blott i planläggandet av undersökningarna och öfvervakandet av deras utförande i fältet, den består även i sådan bearbetning av det inflytna eller tidigare erhållna materialet, att en klar överblick kan vinnas rörande de luckor, som ännu finnas att utfylla eller de nya uppgifter, som eventuellt behöva angripas.

Slutligen tillkommer insamlingsledarna även den maktpåliggande uppgiften att instruera de för det vittutgrenade arbetet i fältet nödvändiga insamlarna. Genom detta instruktionsarbete kan så småningom skapas en stab av kunniga och alltmera vetenskapligt skolade insamlare, vilka i sin mån böra kunna bidra till den rent vetenskapliga forskningen på området.

I detta sammanhang torde även böra betonas vikten av att det av de sakkunniga anförda behovet av högre undervisning inom hithörande forskningsområden snarast måtte finna en tillfredsställande lösning. Högskoleundervisning även å detta område synes för öfrigt vara ett önskemål ej blott för ämnets vetenskapliga förkovran utan ock för undervisningsväsendet i sin helhet. Ty, såsom de sakkunniga framhållit, finnes det i 1914 års undervisningsplan för statens folkskoleseminarier och 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor bestämt, att vid historieundervisningen hänsyn skall tagas till även historiskt hembygdsstudium, minnesmärken, gamla plägseder, sägner och visor o. s. v. Skall sådan undervisning bliva verkligt vederhäf-

tig och fruktbärande, är första förutsättningen givetvis den, att lärarna själva inhämtat de härför nödiga förutsättningarna, men då framträder även behovet av akademisk undervisning på detta område än mera skärpt.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle utforskningen av hela allmogekulturen, vare sig denna manifesterar sig i materiella förhållanden och föremål eller i muntliga traditioner, sammanhållas som en helhet. Av de myndigheter, som yttrat sig rörande betänkandet, har den möjligheten framhållits att till nordiska museet knyta utforskningen av allmogens materiella kultur och att till endera landsmålsarkivet i Uppsala eller Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund knyta ledningen av de andliga folkminnenas utforskning. Universiteten i Uppsala och Lund hava föreslagit de till respektive Uppsala och Lund förlagda forskningsorganen, medan västsvenska folkminnesföreningen i Göteborg tvekat mellan en förläggning av ledningen till Uppsala eller till nordiska museet i Stockholm.

Att fixera en gräns mellan materiell och andlig allmogekultur torde emellertid icke vara möjligt. De senare årens utveckling av arbetet vid landsmålsarkivet i Uppsala har lett till att traditioner, som rört vad som populärt kallas materiell allmogekultur såsom hushållsgöromål och annan praktisk verksamhet där upptecknats jämte sådana, som beröra sed, tro och diktning.

Å andra sidan har nordiska museet allt ifrån sitt grundande anlagt ett arkiv rörande framför allt allmogens sedvänjor och tro såsom komplement till föremålssamlingarna.

En uppdelning av det för insamling avsedda stoffet synes dock möjlig även efter andra linjer. En sådan samlad grupp bildar undersökningen av folkets byggnads- och ägoskick, en annan utgöres av folkets slöjd. Undersökningar av sistberörda slag liksom även andra föremålsinventeringar hava sedan årtionden tillbaka bedrivits av eller varit knutna till nordiska museet, och under de stora undersökningar av allmogekulturen, som under de senaste åren med stöd av lotterimedel kunnat utföras, har härutinnan ingen förändring inträffat. Nordiska museet har avgjort varit och är alltså medelpunkten för utforskningen av den materiella allmogekulturen, för så vitt det gäller föremålsforskning, däruti även inbegripet bebyggelse- och husforskning.

Förlägges denna föremålsforskning till nordiska museet, återstår för organisationerna i Uppsala, Lund och Göteborg utforskandet huvudsakligast av de muntliga traditionerna, men detta innebär icke, att nordiska museet kan eller bör uteslutas från samarbetet i och för tillvaratagandet även av muntliga traditioner, lika litet som de tre senare institutionerna kunna eller böra utestängas från tillvaratagandet av traditioner nödvändiga för föremålsforskningen samt hithörande undersökningar.

Den uppdelning som sålunda skulle erhållas bleve dels »föremålsforskning», bedriven av huvudsakligen nordiska museet som centralanstalt, men i samverkan med folkmåls- och traditionsforskningen, dels »traditionsforskning», bedriven av nordiska museet i Stockholm, landsmålsarkivet i Uppsala, Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund och västsvenska folkminnesinstitutet i Göteborg.

De olika organisationerna böra dock äga full frihet till undersökningar inom de områden, där deras starkaste intressen äro knutna och där de sålunda även äga förutsättningar för de bästa arbetsresultaten. Och under

alla förhållanden säger det sig självt, att för dessa institutioners arbete en gemensam planläggning, en gemensam ledning bör finnas.

Dennas uppgift skall vara att anskaffa nödiga penningmedel och tillse, att dessa bli lämpligt fördelade och komma till effektivaste användning samt att avgiva årlig berättelse, huru de av staten beviljade medlen använts. Härigenom skulle strängt taget för hela det i betänkandet avsedda forskningsområdet fyra administrativa linjer erhållas, i det att vid sidan om folkmåls- och ortnamnsundersökningen som särskilda undersökningar skulle bedrivas dels utforskandet av de muntliga traditionerna, dels föremålsforskningen.

Ledningen av arbetet för utforskande av de muntliga traditionerna skulle — såsom redan antytts — i huvudsaklig överensstämmelse med folkmålsforskningen uppbyggas på ett representantskap av de fyra förutnämnda anstalterna, eventuellt med en av Kungl. Maj:t utsedd särskild ordförande. Såsom sekreterare åt denna styrelse skulle lämpligen inträda någon av ledarna för de fyra insamlingsorganen. På de i varje fall föreliggande omständigheterna torde böra bero, varest och på vilket sätt dessa representanter skola sammanträda.

I detta sammanhang anser sig emellertid akademien böra framhålla följande. Under de senaste åren har benämningen »folkminnesforskning» alltmer och mer tenderat åt att få en mera begränsad innebörd, än den som de sakkunniga givit åt densamma i sitt betänkande. Man synes numera med »folkminnesforskning» vilja beteckna endast vetenskapen om allmogens i muntlig tradition bevarade sed, tro och diktning. Då denna begränsade innebörd av begreppet »folkminnesforskning» vunnit allt större burskap, synes det akademien nödvändigt att framhålla att »folkminnesforskningen» i denna begränsade betydelse jämte ortnamns- och dialektforskningen icke kan anses täcka hela det område, som ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen avser.

Önskar man förverkliga programmet att systematiskt utforska hela den svenska allmogekulturen, måste också möjligheter skapas för genomforskande av åtskilliga områden, som ligga utanför »folkminnesforskningen» i inskränkt betydelse. Sådana områden äro till exempel folkets näringsliv och de dagliga sysslorna, den sociala sidan av allmogelivet samt folkets vetenskap, nöjen och konstutövning. Ehuru dessa områden i större eller mindre grad ingå även i de övriga organisationernas arbetsprogram, ansluta de sig dock i största utsträckning till nordiska museets samlingar och verksamhet.

Ett verkligt fullständigt systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen torde sålunda icke kunna ske utan att även nordiska museets medarbete därvid i största möjliga utsträckning tages i anspråk. Vid övervägande av möjligheten att på lämpligt sätt organisera det omfattande arbetet för ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen och vid beredande av de nödiga penningmedlen härtill torde det sålunda vara nödvändigt att icke blott taga hänsyn till de ovan nämnda, till universitet och högskolor i olika former anknutna organisationerna, utan även till nordiska museet och dess möjligheter att fullfölja den betydelsefulla del av utforskningsarbetet, för vilken denna institution sedan gammalt sökt ansvara.

För att slutligen erhålla en samlad representation för hela det vidsträckta forskningsområdet beträffande allmogekulturen i Sverige, skulle, om behov därav komme att framträda, kunna skapas ett »centralråd för allmogeforskningen» bestående av representanter för ortnamns-, folkmåls- och folkminnes-

nämnderna, nordiska museet och vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien med en av Kungl. Maj:t utnämnd ordförande. Huvuduppgiften för ett sådant »centralråd» skulle väl blive att söka åstadkomma ett lämpligt samarbete mellan de olika forskningsgrupperna samt en så rättvis och rimlig fördelning som möjligt av de penningmedel, som från statens sida kunna komma att för hithörande forskningsuppgifter ställas till förfogande.

Först och sist står det emellertid för akademien klart, att den uppgift, som i denna stund kräver det snabbaste och mest effektiva ingripandet, är uppgiften att tillvarata det i muntlig form ännu befintliga traditionsstoffet och att således åt »folkmminnesforskningen» i inskränkt mening omedelbar och vidsträckt hjälp från statsmakternas sida är starkt av behovet påkallad.

I fråga om storleken och beskaffenheten av de penningmedel, som erfordras för att ett rationellt och resultatbringande arbete för den svenska allmogekulturens utforskande skall kunna åvägabringas anser sig akademien icke kunna yttra sig annat än rent principiellt. Av de föreliggande framställningarna framgår dock utan vidare, att det måste vara frågan om ganska betydande belopp från statsmakternas sida. De från olika håll ifrågasatta anslagsbeloppen kunna måhända i första ögonblicket till och med verka avskräckande. Därvid måste man emellertid ständigt hava för ögonen, att arbetet ifråga är ett räddningsarbete, utfört i sista stund, och sålunda kräver en forcering i största möjliga utsträckning. Det är enbart detta förhållande, som kan motivera det stora anslagsbehovet. Akademien anser sig hava anledning förutsätta, att Kungl. Maj:t vid tillgodoseende av detta anslagskrav endast torde kunna bevilja direkta statsanslag för en del av det ifrågasatta beloppet samt att den övriga delen av medelsbehoven komma att blive hänvisade att fyllas genom eventuellt till förfogande stående lotterimedel. Akademien kan emellertid icke underlåta att i detta sammanhang på det livligaste framhålla nödvändigheten av att ekonomiska möjligheter skapas för ett fastare organiserande av de olika forskningsgruppernas centrala arbetsorgan. Det är enligt akademiens mening icke möjligt att bygga detta på så lös grund, som är från år begärda lotterimedel utgöra. Det torde vara ofrånkomligt, att vissa tjänster inrättas med hjälp av direkta statsanslag och att även dessa tjänster erhålla en sådan ekonomisk utrustning och en sådan stabilitet, att man såsom innehavare av dessa ledartjänster kan påräkna dugande krafter under avsevärda perioder. Detta torde utan tvivel vara en grundförutsättning för att det ifrågavarande arbetet skall kunna med verklig sakkunskap och effektivitet bringas till ett lyckligt slut.

Slutligen vill jag så lämna en kortfattad redogörelse för övriga över folkminneskommitténs betänkande avgivna yttranden.

Föreningen Örebro läns museum har i yttrande den 28 januari 1925 anslutit sig till reservanternas åsikt, att nordiska museet, som bland sina tjänstemän ägde framstående forskare på ifrågavarande områden, vore synnerligen väl skickat att övertaga ledningen av nämnda forskningsarbeten, såvida tillräckliga medel ställdes till förfogande.

Rörande ortnamnsundersökningen publicerades år 1924 i tidskriften *Namn* och byggd under titeln »ortnamnsundersökningens organisationsfråga» en av reservanterna *Geijer och von Sydow* utarbetad granskning av betänkandet i denna del. Denna granskning utmynnar i följande yrkanden:

att ortnamnsundersökningen skulle förläggas icke till Stockholm utan till Uppsala,

att bestämmelserna om arbetsutskottet skulle utgå och att detta eventuellt kunde ersättas med en subkommitté,

att en representant för institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola skulle ingå i ortnamnsnämnden,

att i denna nämnd borde ingå utom ordföranden en representant för kammarkollegium, en representant för rikets allmänna kartverk, en representant för undersökningen av svenska folkmål i Uppsala samt en representant för en blivande folkminnesundersökning, till vilken representants uppdrag borde höra att söka tillvarata även sådana intressen, som fölle inom gränsområdena för bygdehistorisk forskning och ortnamnsforskning,

samt att ortnamnsundersökningens föreståndare borde icke blott som sekreterare utan som nämndens ledamot deltaga i handläggningen av förekommande ärenden.

I yttrande den 28 februari 1925 har *institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola* anslutit sig till nyssberörda av herrar Geijer och von Sydow uttalade mening, att institutet borde få en egen representant i ortnamnsnämnden.

Styrelsen för Hallands hembygdsförbund har i yttrande den 19 mars 1925 hemställt, att såsom en första åtgärd för ett systematiskt fullföljande av det genom organisationerna ute i landet redan påbörjade arbetet och dettas forcering och utvidgning utan dröjsmål måtte till de kulturhistoriska föreningar, hembygdsförbund och museer, som de sakkunniga ansett böra komma i fråga vid utdelning av statligt anslag för folklivsforskning, lämnas statsbidrag till samma belopp, som de själva kunde anskaffa, utan annan inskränkning än den av de sakkunniga (bet. I sid. 92) nämnda om maximum av 20,000 kronor till varje institution.

Ortnamnskommittén har i yttrande den 4 april 1925 meddelat, att kommittén i väsentliga delar vidhölle sin i utlåtandet den 20 december 1922 angivna ståndpunkt. Emellertid ansåge sig kommittén numera böra i stället för Stockholm förorda Uppsala såsom förläggningsort för ortnamnsundersökningen och ortnamnsarkivet, emedan härigenom åt undersökningens föreståndare bereddes större möjlighet att anskaffa tillfälliga medarbetare bland vetenskapsmän och studerande vid Uppsala universitet och emedan på detta sätt vunnes närmare förbindelse med det i universitetsbiblioteket inrymda landsmålsarkivet. Vidare ansåge kommittén numera, att ortnamnsundersökningens nämnd borde räkna samma antal ledamöter som tidigare ortnamnskommittén och föresloge alltså, att nämnden utgjordes av tre personer: ordföranden, som borde vara vetenskapligt utbildad språkman, en ledamot av kammarkollegium och undersökningens föreståndare, tillika sekreterare åt nämnden. Med denna sammansättning av nämnden bortfölle behovet av särskilt arbetsutskott.

Styrelsen för Västergötlands fornminnesförening har vid sammanträde den 26 juni 1925 uttalat, att förslaget syntes lägga för stor vikt vid administrationen och för liten vikt vid insamlingsarbetet, vilket sistnämnda dock måste anses vara det allra viktigaste.

Västsvenska folkminnesföreningen har med skrivelse den 11 november 1926 överlämnat en av docenten vid Göteborgs högskola, lektor H. Celander författad tryckt skrift: »Insamlingen och utforskningen av våra folkminnen». I denna skrift har framlagts en arbets- och organisationsplan för folkminnesundersökningarna, beträffande vilken jag anhåller att få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Under senare år hava, redan innan samtliga yttranden över folkminnes-sakkunnigas betänkande avgivits, åtskilliga framställningar inkommit till Kungl. Maj:t rörande den framtida organisationen av de olika forskningsgrenarna. Jag anhåller att nu få övergå till en kortfattad redogörelse för de förslag, som sålunda framkommit, och tillåter mig att i avseende å den synnerligen utförliga motivering, som anförts för de olika förslagen, hänvisa till respektive handlingar. Vidare har jag för vinnande av större överskådlighet ansett mig böra upptaga dem i deras systematiska sammanhang utan hänsynstagande till de olika tidpunkter, då de inkommit till Kungl. Maj:t.

Senare framställningar rörande organisationen m. m. av ifrågasvarande forskningsarbeten.

I september 1928 ingåvos av landsmålsarkivet i Uppsala och centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund i samråd ansökningar om att Kungl. Maj:t måtte genom proposition till 1929 års riksdag begära anslag till fortsättning av de genom dem anordnade arbetena för dialekternas utforskande.

Landsmålsforskningen.

Landsmålsarkivet i Uppsala hemställer — under framhållande, att en utav de allra viktigaste förutsättningarna för ett systematiskt utforskande och en vetenskaplig materialgranskning vore att kunna påräkna personer, som helt och för framtiden ägnade sig häråt — i skrivelse den 23 september 1928 om proposition till 1929 års riksdag därom, att riksdagen måtte till landsmålsarkivet i Uppsala bevilja

dels å indragningsstat 26,220 kronor till arvoden åt tre av institutionens medarbetare, nämligen docenterna H. Geijer och J. Götling samt filosofie doktor L. Levander (för Geijer arvode enligt lönegraden B 30 med 10,020 kronor samt för en var av Götling och Levander arvoden enligt lönegraden B 26 med 8,100 kronor);

dels ock å extra stat ett belopp av 100,000 kronor till arvoden åt övriga vetenskapliga medarbetare, till arkivpersonal samt till kostnaderna för institutionens utrustning och drift enligt i skrivelsen angiven plan att mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas enligt de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

De arbetsuppgifter, som föreläge, vore av så stor utsträckning, att för deras utförande behövdes större anslag än hittills. Den sammanhängande grupp av vetenskapliga arbeten, som det nu gällde, utgjorde en av de allra största vetenskapliga uppgifter, som vår tid hade sig förelagd i vårt land. Det vore sedan länge påbörjade och nu delvis långt hunna arbeten på ett engångsföretag, som man ville fortsätta fram mot en förestående avslutning. Den vida övervägande delen av arbetsuppgifterna rörande dialektundersökningar vore av sådan natur, att de måste vara stora engångsföretag, för vilka den bestämmande synpunkten vore att på vetenskapligt tillfredsställande sätt söka tillvarata ett i vår generations tid i upplösning eller utdöende statt material. Men denna uppgift måste ställas på ganska lång sikt och förbindas med vetenskaplig granskning och bearbetning av materialet.

I skrivelse i september 1928 har vidare *centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund* — under framhållande i stort sett av enahanda synpunkter ifråga om arbetskrafter, som kommit till uttryck i den av landsmålsarkivet i Uppsala gjorda framställningen — anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till 1929 års riksdag ingå med begäran om ett anslag på extra stat för budgetåret 1929/1930 av 16,900 kronor till anställandet av två vetenskapligt utbildade personer för landsmålsarbetet i Lund och till inrättandet av ett arbetsinstitut enligt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Med hjälp av hittills beviljade medel hade primärundersökningarna förts avsevärt framåt och resulterat i betydande samlingar av uppteckningar från de dialektområden, som fölle inom landsmålsföreningarnas undersökningsområden. Ännu återstode dock mycket att göra för att samlingarna skulle hava nått den rikhaltighet, som vore ett villkor för ett tillfredsställande resultat av den vetenskapliga bearbetningen. Den sistnämnda befunne sig ännu endast i sin början. Det vore nödvändigt att nu lägga arbetet på en bredare basis än förut och att betydligt påskynda det för att föra det fram till de angelägnaste slutmålen inom rimlig tid.

Humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala har med anledning av de sålunda gjorda framställningarna framhållit, att, då arbetets nödvändighet och den tid, det ännu komme att kräva, sedan länge tillbaka vore känd och erkänd av myndigheterna och de bägge organisationerna redan vunnit en lång och ingående erfarenhet om sättet för arbetets bedrivande, torde enligt sektionens mening intet hinder mera ligga i vägen för att nu taga steget fullt ut och medelst ett bifall till den nu gjorda hemställan bereda organisationernas arbetare och deras arbete den ställning, man inom alla hithörande vetenskapliga kretsar så länge hoppats på. Mot storleken, fördelningen och den föreslagna användningen av de begärda anslagen hade sektionen intet att invända.

Humanistiska sektionen vid universitetet i Lund har tillstyrkt framställningen och betonat, att det för landsmålsundersökningarnas rätta bedrivande, för arkivvården och för de planerade bearbetningarna av materialet syntes oundgängligen nödvändigt att åtminstone *en* högt kvalificerad vetenskaplig kraft kunde stå till förfogande på så betryggande ekonomiska villkor, att han kunde helt ägna sig åt ifrågavarande arbetsuppgifter för ett avsevärt antal år framåt.

Vidare har *t. f. kanslern för rikets universitet* den 22 november 1928 avgivit utlåtande över framställningarna och därvid anfört huvudsakligen följande:

Det vetenskapsområde, om vars närmare utforskande det här är fråga, nämligen allt vad som angår folkliga minnesmärken i vårt land, är utomordentligt rikt och av synnerligen mångskiftande art. Vare sig det gäller undersökningar rörande allmogekulturen i allmänhet, i alla dess olika

former, eller särskilt dialektforskningen eller den så kallade folkloristiska vetenskapsgrenen — folkinnesforskningen — eller den mera fristående ortnamnsforskningen, kan dock om alla sägas, att de representera mycket viktiga forskningsuppgifter ur vetenskaplig, icke minst ur rent språkvetenskaplig synpunkt. Den har jämväl blivit på senare tider allt allmännare behjärtad, vilket är fullt förklarligt, då dess tillgodoseende är för kännedomen om vårt folk, dess bosättning, dess odling, dess historia o. s. v., av utomordentligt stor betydelse.

Men vad som nu, utöver de erforderliga penningmedlen, framför allt kräves, är en sådan fastare organisation, som vore ägnad att åstadkomma större planmässighet och stadga i arbetet.

I nu föreliggande ärende hava särskilda framställningar gjorts om höjda anslag till arbetskrafter vid folkmålsarbetet i Uppsala och Lund i syfte, bland annat, att den väl utbildade och skickliga arbetspersonal, som där kan stå till buds, må fastare knytas vid detta arbete. Det synes vara eu med rättvisa och billighet väl förenlig åtgärd, att denna personal som säkerligen med entusiasm och offervillighet ägnar sin tid och sina krafter utslutande åt arbete på ifrågavarande område, också försättes i den ställning, att den kan med någorlunda trygghet se framtiden an och fortfarande fylla sin ifrågavarande uppgift.

På sätt vid många föregående tillfällen påpekats, är det av oerhörd vikt, att nu ifrågavarande forskningsarbete påskyndas så mycket som möjligt. Att fara ligger i dröjsmål, har förut kraftigt framhållits.

Vidkommande frågan, huru i detalj de särskilda institutionerna böra lämpligast, effektivast och rättvisast för framtiden organiseras och understödjas, torde ett sådant bedömande lämpligast böra företagas av Kungl. Maj:t, som äger den bästa överblick över samtliga på frågan inverkande omständigheter. Jag inskränker mig därför till att, med hänvisning till vad de i ärendet hörda akademiska myndigheterna anfört, på det varmaste förorda, att Kungl. Maj:t täcktes för 1929 års riksdag framlägga frågan med förslag till en så vitt möjligt fullständig organisation för ifrågavarande arbeten med tillgodoseende av de utav mig här ovan antydda synpunkter och önskemål.

I detta sammanhang torde jag slutligen få meddela, att *centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund* — för den händelse dess nyssberörda framställning icke skulle föranleda någon åtgärd — hemställt om utverkande av proposition till 1929 års riksdag om ett extra reservationsanslag av 5,000 kronor till undersökning och bearbetning av sydsvenska folkmål att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämde.

I skrivelse den 15 september 1928 har *ortnamnskommittén* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för genomförande av en fastare organisation av ortnamnsforskningen i riket och i samband därmed bereda kommitténs förnämste vetenskaplige medarbetare och sekreterare, docenten J. Sahlgren en tryggad anställning i ortnamnsforskningens tjänst. *Ortnamnsforskningen.*

Det angelägnaste mål, som för närvarande föreläge för den svenska ortnamnsforskningen, bestode i tillvaratagandet av den försvinnande folkliga traditionen rörande de svenska ortnamnen och de med dem betecknade orterna samt vid sidan därav sammanförandet av det sålunda insamlade ma-

teriale och tidigare samlingar rörande ortnamn i ett gemensamt arkiv. Ett ortnamnsarkiv av angivet slag utgjorde ävenledes en huvudförutsättning för ett rationellt bedrivande av det praktiska namnregleringsarbete, som enligt Kungl. Maj:ts föreskrift ålåg kommittén.

Våren 1927 hade kommittén uppdragit åt docenten Sahlgren att omedelbart igångsätta de för den allmänna ortnamnsundersökningen behöfliga bygdeundersökningarna. Här hade Sahlgren hela tiden varit den, som givit undersökarna nödig instruktion och handledning, kontrollerat deras arbeten och i första hand granskat det insamlade materialet, i den mån det inlämnats till kommittén. Arbetet härmed hade påbörjats redan i maj 1927. Under slutet av vårterminen 1928 hade Sahlgren vid Uppsala universitet givit en av 28 deltagare besökt instruktionskurs i ortnamnsundersökning. Från och med år 1928 hade nya lokaler beretts i universitetsbiblioteket i Uppsala för det svenska ortnamnsarkivet, där samlingarna blivit ordnade eller i fortsättningen kunde inordnas på ett sätt, som gjorde dem lättillgängliga för kommitténs egna medarbetare, för andra ortnamnsforskare och för en och var, som önskade upplysningar om svenska ortnamn och svensk ortshistoria.

Efter en redogörelse för docenten Sahlgrens verksamhet ävensom för hans praktiska och vetenskapliga skicklighet framhåller kommittén, att det för kommittén måste framstå som ett av dess angelägnaste önskemål, ja som ett livsvillkor för den lyckliga fortgången av dess arbeten, att docenten Sahlgren kunde varaktigt fästas vid ortnamnsforskningen och vid dess ledning. Någon som här kunde ersätta honom funnes icke. Sahlgren måste sättas i stånd att för framtiden ägna hela sin tid och arbetsförmåga åt de igångsatta undersökningarna, för vilkas organiserande och ledning han redan inlagt så stor förtjänst.

Docenten Sahlgrens vetenskapliga förtjänster vore så betydande, att de i och för sig kunde tänkas föranleda ett förslag för hans räkning om inrättande av en personlig professur. Och vid sidan av sin rent vetenskapliga meritering hade Sahlgren i ovanligt hög grad dokumenterat organisationsförmåga och skicklighet som vetenskaplig ledare. Med hänsyn härtill syntes det kommittén tillfullo motiverat, att Sahlgren som chef för undersökningsarbetet erhöles professors ställning och förmåner. Kommittén föreslog alltså, att för Sahlgrens räkning inrättades en personlig tjänst med titel av professor och föreståndare för undersökningen av svenska ortnamn. Avlönings- och pensionsförmånerna torde kunna sättas lika med professorerna vid vetenskapsakademien, vid de tekniska högskolorna eller vid statens försöksanstalter.

Kommittén vore bemyndigad meddela, att Sahlgren vore villig att till förmån för en anställning av detta slag, därest en sådan garanterades honom, avstå från att söka en eventuellt ledigblivande universitetsprofessur.

Föreståndarens tjänståligganden torde förslagsvis kunna sammanfattas sålunda:

att planlägga, organisera och leda de ortnamnsundersökningar, som redan igångsatts på ortnamnskommitténs föranstaltande eller framdeles komme att utföras genom kommitténs försorg;

att giva nödig instruktion åt undersökare, kontrollera deras arbeten och granska det inlämnade materialet;

att ordna och förvalta det svenska ortnamnsarkivet;

att biträda kommittén vid namnregleringen;

att ombestyras avslutandet av redogörelserna för Örebro och Hallands län samt i mån av tillfälle och behov medverka vid avslutande av redogörelserna för Älvsborgs och Värmlands län;

att i övrigt i mån av tillfälle och behov bedriva vetenskapliga ortnamnsundersökningar och ortnamnsforskning, på resor eller i arkiv och bibliotek, samt, då så befunnes önskvärt, ombestyras bearbetning och publicering av det insamlade materialet;

att vid sitt arbete upprätthålla förbindelse med forskningsorgan, som eljest vore verksamma inom ortnamnsforskningen eller närstående forskningsområden.

Föreståndarens arbete torde böra ställas under ortnamnskommitténs överinseende och kontroll.

Skulle detta förslag förverkligas, torde det till ortnamnskommitténs arbeten utgående extra anslaget på 8,000 kronor årligen till sekreterararvode, som i främsta rummet vore avsett för kommitténs utgifter i och för redogörelserna för Älvsborgs, Värmlands, Örebro och Hallands län, kunna minskas med 4,000 kronor eller den del, som kunde beräknas falla på redogörelserna för Örebro och Hallands län eller i övrigt på arbeten, som skulle fullgöras av Sahlgren.

Ortnamnskommittén hemställde slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att bevilja ett belopp, motsvarande vad enligt avlöningsreglementet den 30 juni 1925 (nr 270) tillkomme manliga tjänstemän i lönegraden B 30 till inrättande för docenten J. Sahlgren av en personlig tjänst med titel av professor och föreståndare för undersökningen av svenska ortnamn och med uppdrag att leda ortnamnsundersökningar i riket och att förvalta och ordna det svenska ortnamnsarkivet,

dels ock — under förutsättning av riksdagens bifall till nyssberörda framställning — ett anslag till sekreterararvode m. m. under budgetåret 1929/1930 måtte beredas kommittén med ett belopp av 4,000 kronor.

Vid kommitténs skrivelse voro fogade yttranden av professorerna N. Beckman, O. von Friesen, E. Hellqvist och O. F. Hultman ävensom av professorerna H. Falk i Oslo, T. E. Karsten i Helsingfors och E. Schröder i Göttingen rörande docenten Sahlgrens vetenskapliga kompetens, och anhåller jag att beträffande dessa yttranden få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Vidare var vid samma framställning fogad en skrivelse av professorerna Hellqvist, Olson, Lindroth, Beckman, Lidén och von Friesen med instämmande i såväl motiveringen som syftet i den gjorda ansöknings.

Ortnamnskommitténs ifrågavarande framställning har livligt tillstyrkts av de *humanistiska sektionerna vid universiteten i Uppsala och Lund*.

Vidare har *t. f. kanslern för rikets universitet* i utlåtande den 22 november 1928 — då docenten Sahlgrens framstående kompetens på ifrågavarande område syntes honom väl vitsordad och då det vore av stor betydelse, att ortnamnsforskningsarbetet genom docenten Sahlgrens fasta anstäl-

lande som ledare vunne erforderlig stadga och enhetlighet — för sin del livligt tillstyrkt bifall till framställningen.

*Folkminnes-
forskningen.*

Hos Kungl. Maj:t hava undersökningen av svenska folkmål, Hyltén-Cavallius' stiftelse för folkminnesforskning och institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola i gemensam skrivelse den 15 oktober 1927 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för 1928 års riksdag framlägga proposition om beviljande av nödiga anslag för organiserande av undersökningen av Sveriges folkminnen i överensstämmelse med i skrivelsen framställda förslag, att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna för gott utfärda.

I skrivelsen har anförts huvudsakligen följande:

De uppgifter, som närmast föreligga beträffande folkminnesforskningen, äro tvenne:

1:o att under de få år, som ännu stå till buds, insamla ännu kvarlevande svenska folkminnen enligt vetenskapliga arbetsmetoder och med största möjliga effektivitet; samt

2:o att utrusta de vetenskapliga centralinstitutionerna för folkminnesforskning med nödiga arbetskrafter för att dels leda detta insamlingsarbete, dels omhändertaga och bearbeta resultaten härav.

Den förra av dessa uppgifter är enligt sakens natur av helt temporär art: efter endast få år finns praktiskt taget inget mer att tillvarata av det gamla folkliga kulturarv, som det här är fråga om. Den senare uppgiften, organiserandet av de vetenskapliga folkminnescentralerna, får sin största betydelse såsom en nödvändig förutsättning för insamlingsarbetets ändamålsenliga bedrivande, men kräver uppenbarligen — bland annat med hänsyn till den nödiga vetenskapliga bearbetningen av materialet — en anordning av mera bestående karaktär. I förra fallet blir det alltså fråga om ett engångskrav, i det senare om fasta anslag.

Med hänsyn till den utomordentliga betydelse en tillfredsställande lösning av dessa i vårt land så länge försummade forskningsuppgifter måste anses äga för det nationella kulturarbetet, vore det både lyckligast och riktigast, att de, när de nu ej längre kunna undanskjutas, alltigenom tillgodosåges genom anslag av statsmedel.

Av de nu nämnda, vid universitet eller högskolor fästa forskningsinstitutioner är det i *Uppsala* både det äldsta och det bäst utrustade. För folkminnesforskningen — på vilken här, i anslutning till folkmålsforskningen, har nedlagts ett betydelsefullt arbete, liksom ett synnerligen omfattande och värdefullt folkminnesmaterial har tagits i arv från de gamla landsmålsföreningarna och senare sammanslutningar samt från enskilde — saknas emellertid särskild personal. Den tillgängliga personalen har för övrigt icke på långt när varit tillräcklig ens för folkmålsforskningens behov. Skall *Uppsala* landsmålsarkiv också kunna fylla den omfattande uppgiften att vara en ledande central för svensk folkminnesforskning, måste särskild personal här anställas, nämligen en vetenskapligt kvalificerad ledare särskilt för folkminnesforskningen samt åtminstone en amanuens för expeditiönsarbete och för biträdande vid folkminnesinsamlingens ledning.

I detta sammanhang måste dock ännu ett par omständigheter beaktas.

Vid Uppsala universitet saknas undervisning i ämnet folkminnesforskning. Sådan undervisning är emellertid nödvändig för utbildande av de vetenskapligt skolade arbetskrafter, som äro oumbärliga och som till största delen måste rekryteras bland universitetets studerande ungdom. Bäst vore givetvis, om detta behov kunde tillgodoses genom upprättande av en professur i folkminnesforskning. Skulle emellertid det statsfinansiella läget vara sådant, att denna möjlighet för närvarande är utesluten, måste uppgiften tillsvidare nödtorftigt lösas på annat sätt. Den enda möjligheten är väl då att i görlig mån förena de båda nu berörda arbetsuppgifterna hos en och samma person. Under den närmaste tiden måste uppgiften att leda undersökningsarbetet avgjort ställas i första rummet, och den torde kräva ett så måkt-påliggande och omfattande arbete, att fordringarna på undervisningen, vad omfattningen beträffar, i konsekvens därmed tillsvidare finge reduceras i förhållande härtill.

För att emellertid nödiga kompetensfordringar skola kunna upprätthållas i båda dessa avseenden, lär lönen icke lämpligen kunna sättas lägre än en universitetsprofessors, d. v. s. 12,000 kronor.

Även beträffande amanuensen måste krävas såväl vetenskaplig skolning på området som erfarenhet av folkminnesinsamlingens praktiska bedrivande. Då det är av största vikt, att en arbetskraft, som lämpar sig för uppgiften och en gång arbetat sig in i densamma, också kan varaktigt bindas vid institutionen, torde även amanuensen böra anställas på ordinarie stat och erhålla ett årsarvode, motsvarande det en biblioteksamanuens åtnjuter, d. v. s. 4,800 kronor. För expenser av olika slag bör beräknas ett rörligt årsanslag på 2,000 kronor.

Vid Uppsala landsmålsarkiv föreligga beträffande de redan förefintliga stora folkminnessamlingarna särskilda förhållanden, som här måste åtminstone omnämnas. Dessa samlingar bilda nämligen tillsammans med folk-målssamlingarna för närvarande ett oskiljaktigt helt. Det lär inte heller kunna ifrågasättas, att de skulle kunna skiljas ut från dessa. Så som dessa uppteckningar äro gjorda, ha de i regeln värde såsom material både för folkmåls- och för folkminnesforskningen. Landsmålsarkivet i Uppsala torde därför även för framtiden böra bestå som en orubbad helhet, även om dess organisation kräver vissa förändringar och utökningar med hänsyn till arkivets dubbla uppgift och till det nytillkommande folkminnessamlingen. Dessa organisationsfrågor och därmed sammanhängande anslagskrav kunna dock här lämnas ur räkningen, då de i annat sammanhang komma att bli föremål för framställning, och då de icke behöva omedelbart inverka på själva folkminnesinstitutets organisation.

Vi övergå nu till *Lundainstitutionen*. Vid uppgörande av förslag och beräkningar rörande denna ha vi utgått ifrån, att en professur eller annan fast akademisk lärarbefattning i folkminnesforskning kommer att upprättas vid Lunds universitet, som redan förut gjort framställning i sådan riktning. Framställningen avböjdes då med hänvisning till att frågan borde lösas i sammanhang med övriga organisationsfrågor rörande folkminnesforskningen. Att en lösning av dessa under alla förhållanden kräver en professur i folkminnesforskning åtminstone vid ettdera av landets universitet, synes oss ovedersägligt. Man behöver för övrigt härvidlag endast hänvisa till förhållandena i andra länder; i vårt östra grannland finnas exempelvis tre professorer i folkminnesforskning vid Helsingfors universitet och två i helt eller delvis motsvarande ämnen vid Åbo svenska akademi.

Ett statsunderstött institut för folkminnesforskning finnes redan vid Lunds universitet: *Hyltén-Cavalliusstiftelsen*. För att denna skall kunna effektivt fylla sin uppgift som insamlingscentral för vissa sydsvenska landskap, kräves först och främst, att dess verksamhet ledes av en person med nödiga teoretiska såväl som (i främsta rummet) praktiska kvalifikationer. Lönen torde, för att man skall ha utsikt att få en person, som härvidlag fyller måttet, inte böra sättas lägre än en förstebibliotekarielön, 7,860 kronor. En biträdande tjänsteman behövs även här; som lön för denne föreslås 3,000 kronor. För expenser bör beräknas ett anslag på 2,000 kronor.

I Göteborg finnes sedan februari 1926 *institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola*. Några offentliga anslag har emellertid denna institution hittills icke uppburit från något håll, inte heller från Göteborgs högskola, annat än i form av lotterimedel, som nu snart äro förbrukade. Icke heller förfogar institutet över några egna tillgångar. Skall det kunna fylla sin givna uppgift vid tillvaratagandet och utforskandet av de västsvenska landskapens folkminnen, behöves här samma utrustning som vid Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund, alltså en föreståndare med en lön på 7,860 kronor och en amanuens med 3,000 kronor i lön. För expenser behöves ett årsanslag på 2,000 kronor.

Att lönerna för Uppsala beräknats högre än för motsvarande institutioner i Lund och Göteborg beror på två omständigheter: dels att undersökningsområdet är så mycket större och arbetsuppgiften i förhållande därtill mera omfattande, dels att Uppsalainstitutionens ledare på samma gång skulle ha att svara för undervisning i ämnet, vilket indirekt också måste återverka på amanuensens arbetsbörda.

Beträffande nordiska museet sakna vi anledning att här vidröra dess anslagsbehov, då dessa väl torde komma att framläggas i museets egna petita. Nordiska museet bedriver sitt undersökningsarbete efter etnologiska riktlinjer och någon boskillnad mellan sed- och föremålsforskning är där icke önskvärd varken ur museets egen synpunkt eller med hänsyn till det vetenskapliga behovet av ett sådant forskningsorgan som museet är.

Återstår frågan om de ovannämnda *folkminnescentralernas ställning och arbetsorganisation*, såväl var för sig, som inbördes och i förhållande till andra organisationer och enskilda personer, vilka arbeta på folkminnesforskningens fält. Ett fast organiserat samarbete är en angelägenhet av högsta vikt för arbetets planmässiga och effektiva bedrivande. De tre nämnda arbetscentralerna böra alltså tillsammans bilda ett helt, »undersökningen av Sveriges folkminnen», vars verksamhet ledes av en nämnd, »folkminnesnämnden», bestående av de tre institutionsföreståndarna i Uppsala, Lund och Göteborg. Denna nämnd bör gemensamt med full beslutanderätt planlägga arbetet och förvalta härför tillgängliga medel, naturligtvis frånräknat de anslag, var-över varje institution eventuellt kan fritt förfoga såsom egna tillgångar.

Vad beträffar arbetsområdenas inbördes avgränsning, arbetskrafternas fördelning på arbetsfältet och det insamlade materialets förvarande, torde dessa och liknande frågor med förtroende kunna överlämnas till avgörande av den blivande nämnden efter dess konstituerande. Den närmaste utgångspunkten är väl given i *de föreliggande faktiska förhållandena*, som endast behöva mera planmässigt och fast utbyggas.

Åt nämnden själv torde likaledes lämpligen kunna uppdragas att inom sig utse ordförande, förslagsvis för tre år i sänder. Ordföranden skulle äga att (med nödig arbetshjälp, som han själv finge anskaffa) förbereda ärendena

och förmedla samarbetet, såväl inom nämnden som med andra vetenskapliga centralinstitut med närliggande arbetsfält. För nämndens gemensamma omkostnader, bland annat för dess sammanträden, finge beräknas ett särskilt anslag, förslagsvis 3,000 kronor årligen.

Skall emellertid den omfattande uppgiften kunna lösas inom den korta tid, som ännu står till buds, innan detta hastigt försvinnande material helt utplånas, så gäller det att snabbt uppspara och mobilisera alla användbara arbetskrafter. Sådana finnas inte bara bland de studerande vid rikets universitet och högskolor eller överhuvud bland de akademiskt utbildade. Runt omkring i Sveriges bygder har ett hängivet och ovärderligt arbete uträttats av andra, frivilliga arbetskrafter, med eller utan sammanslutning till inbördes samverkan i hembygdsförbund och liknande organisationer. Inte minst ha enskilda folkskollärare och allmogemän inlagt verkligt stora förtjänster inom detta område av »hembygdsforskningen». Finge »folkminnesnämnden» möjlighet att understödja och effektivt utnyttja dessa oumbärliga arbetskrafter, så att de erhöle möjlighet att var och en i sin hembygd, så långt de själva ha tillfälle därtill, ägna sina krafter åt det angelägna värvet, så vore därmed också den lämpligaste formen funnen för ett offentligt understödjande av dessa folkminnesforskningens frivilliga medarbetare. Resultatet av deras arbete skulle säkerligen genom denna fasta och fruktbringande samverkan med de vetenskapliga centralinstitutionerna bli det bästa möjliga; det visas otvetydigt av redan gjorda erfarenheter. Och varje annan form av statligt understöd för denna verksamhet torde då bli överflödig. — De sålunda hopbragta samlingarna, som självfallet måste inlämnas till något av centralarkiven, skulle på så sätt också bli bättre tillgängliga för forskningen och på ett mer betryggande sätt bevarade åt framtiden, än som nu ofta är fallet. Detta utsluter ju icke, att uppteckningarna på samma gång genom avskrifter eller på annat sätt kunde göras direkt tillgängliga också för den egna bygden och dess hembygdsvård.

Andra krafter, med vilka ett samarbete både kan och bör äga rum, äro de vetenskapliga forskarna inom olika delar av folkminnesområdet. Först genom deras fortgående bearbetning av det insamlade materialet blir det möjligt att utfinna, på vilka punkter en komplettering eller en närmare kontroll är behövlig. Och först genom de sålunda erhållna direktiven kan insamlingsarbetet bli verkligt målmedvetet och metodiskt. Ett understödjande genom tillgängliga medel av detta forskningsarbete, för så vitt som det förbindes med en dylik genomarbetning av materialet och inriktas på dess kvalitativa och kvantitativa förkovran, är alltså av största vikt även för själva folkminnesinsamlingen.

Mellan »folkminnesnämnden» och *nordiska museet* måste givetvis ett intimt samarbete likaledes äga rum. Då nordiska museet redan länge i stor utsträckning har tjänstgjort som insamlingscentral för folkminnesuppteckningar och — som man får hoppas — väl också i framtiden kommer att så göra, kunde det förefalla naturligast, att också nordiska museet genom en befullmäktigad representant för denna sida av dess verksamhet inlemmades som ett led i »undersökningen av Sveriges folkminnen». Emellertid är det väl föga sannolikt, att nordiska museets nämnd skulle finnas benägen för en dylik anordning, vilken måste medföra, att museets hittillsvarande självstyrelse på en viktig punkt inskränktes. Den samverkan, som under alla förhållanden är erforderlig, bland annat för undvikande av dubbelarbete, bör lätteligen kunna organiseras på ett eller annat sätt.

Även med *folkmålsforskningen* har folkminnesforskningen mycket gemensamt. Särskilt i Uppsala ha dessa båda forskningsgrenar sedan gammalt bedrivits hand i hand, varom de i landsmålsarkivet befintliga samlingarna vittna. En dylik samverkan kan säkerligen alltjämt i många fall med ömsesidig fördel upprätthållas. Detta torde emellertid kunna ske utan några särskilda organisatoriska åtgärder, genom personliga förhandlingar mellan folkmåls- och folkminnesundersökningarnas ledare.

Under förutsättning att genom beviljande av en lotteridragning nödiga penningmedel ställas till förfogande för den närmaste tidens folkminnesinsamling och vad därmed står i oskiljaktigt samband, skulle alltså följande årsanslag vara behöfliga för vidmakthållandet av de nödiga fasta centralorganen för denna verksamhet:

Folkminnesinstitutet vid Uppsala universitet:

Föreståndaren	kronor	12,000: —	
Amanuens	»	4,800: —	
Expenser och tillfällig arbetshjälp	»	2,000: —	18,800: —

Hyltén-Cavallius-stiftelsen vid Lunds universitet:

Föreståndaren	kronor	7,860: —	
Amanuens	»	3,000: —	
Expenser och tillfällig arbetshjälp	»	2,000: —	12,860: —

Institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola:

Föreståndaren	kronor	7,860: —	
Amanuens	»	3,000: —	
Expenser och tillfällig arbetshjälp	»	2,000: —	12,860: —

<i>För folkminnesnämndens gemensamma omkostnader . . . . .</i>		3,000: —	
	Summa kronor	47,520: —	

På avlöningarna, som torde bära fördelas i lön och tjänstgöringspengar, beräknas ålders- och dyrtidstillägg enligt vanliga grunder, varjämte möjlighet till pension torde bära beredas.

I dessa anslag äro också inräknade de 9,000 kronor, som redan nu utgå som anslag till den genom Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund bedrivna folkminnesforskningen. Merkostnaden för folkminnesorganisationen i dess helhet skulle således uppgå till 38,520 kronor.

Huruvida alla de här upptagna befattningarna behöva vara av fast bestående natur, kan kanske ifrågasättas. Visserligen kvarstå omfattande arbetsuppgifter, när den tid, som står till buds för insamlingen av kvarlevande folkminnen, snart oåterkalleligen är slut: registrerande av de på spridda håll i landet förefintliga folkminnessamlingarna och framför allt den vetenskapliga bearbetningen av det insamlade materialet. Och för dessa uppgifter — liksom för den arkivaliska vården av det insamlade materialet — kommer alltjämt att behövas fasta arbetskrafter. Men tänkbart är ju, att en eller annan av amanuensbefattningarna senare skulle kunna indragas.

Till dessa årsanslag torde också behöva läggas vissa engångsanslag för bestridande av utgifter vid organisationens igångsättande: för inredning av arbetslokaler, anskaffande eller kompletterande av nödigt handbibliotek m. m.

Härför beräknas vid vardera av de 3 folkminnescentralerna 2,000 kronor, inalles alltså 6,000 kronor.

De här ifrågasatta beloppen äro i verkligheten så lågt tilltagna, som gärna är möjligt. De äro det först och främst i förhållande till det oskattbara värde, som de hastigt utdöende folkminnena äga för kännedomen om vårt folks andliga liv och dess utvecklingshistoria. Vår fosterländska odling har inte råd att låta dessa värden för alltid sjunka i glömska. Deras tillvaratagande är i själva verket en av de angelägnaste uppgifter, som i våra dagar föreligger för vår nationella forskning, en uppgift som icke längre kan försummas utan att vårt släktled därigenom ådrager sig ett tungt ansvar. — De summor, som krävas härför, äro också anspråkslösa, jämförda med de belopp, som såväl staten som enskilda svenskar ha råd att anslå åt andra mera avlägset liggande forskningsändamål, forskningar, som i varje fall för svenskt kulturliv aldrig kunna få samma värde som utforskningen av vårt eget folkliga kulturarv.

Med varje år som går förintas emellertid folkminnesskatter, som aldrig mera skola stå att rädda åt forskningen och åt framtidens svenska odling. Här om någonsin gäller därför det gamla ordet: snar hjälp är dubbel hjälp. I många trakter är man redan nu för sent ute för att kunna åstadkomma någon fylligare och mera pålitlig bild av det gamla traditionsarvet, och i de flesta fall är det endast ett fåtal åldringar, som äro bärare av bygdens tradition. En jämförelsevis ofullkomlig organisation av vår folkminnesforskning, som dock sätter den i stånd att *omedelbart* med all kraft taga itu med den stora uppgiften, har därför vida större värde än en mera fulländad organisation, som skulle träda i verket först om ett eller annat år. Och snart nog är den dag inne, då det oåterkalleligen heter: *för sent*. — Dessa tankar ligga ju också till grund för den skrivelse, varigenom riksdagen för åtta år sedan anhöll om en »skyndsam utredning» angående organisationen av vår svenska allmogeforskning.

Över den sålunda gjorda framställningen hava åtskilliga utlåtanden afgivits, för vilka jag här vill redogöra.

Nordiska museets nämnd har i utlåtande den 29 oktober 1927 tillstyrkt framställningen.

Stockholms högskolas humanistiska avdelning har vid sammanträde den 5 november 1927 uttalat, att det förefölle tvivelaktigt, huruvida det skulle vara lyckligt att genom årliga anslag av statsmedel skapa delvis ny centrala organisationer med därtill hörande, relativt dyrbara förvaltningsapparater. Det åsyftade ändamålet torde kunna vinnas genom att de på området verk-samma huvudinstitutionerna bleve representerade i en nämnd med uppgift att svara för enhetlig ledning av arbetet och ändamålsenlig fördelning av insamlingsområdena. Representerade i denna nämnd syntes, utom de i skrivelsen upptagna universitetsinstitutionerna jämväl nordiska museet och Stockholms högskola böra vara. Härigenom skulle, så vitt man kunde se, förvaltningskostnaderna knappast komma att ökas, under det att insamlingen och undersökningen av våra folkminnen bleve på ett vida effektivare och allsidigare sätt tillgodosedda än genom det nu framlagda förslaget.

Stockholms högskolas lärarråd och högskolans styrelse hava instämt i humanistiska avdelningens yttrande.

Lärarrådet vid Göteborgs högskola har, med instämmande av *högskolans styrelse*, i huvudsak förordat det framlagda förslaget.

Humanistiska sektionen vid universitetet i Lund tillstyrkte framställningen under förutsättning att den i framställningen omnämnda professuren eller annan akademisk lärarbefattning i folkminnesforskning komme att inrättas vid Lunds universitet. Enligt sektionens mening kunde det emellertid ifrågasättas huruvida icke den ändring borde i förslaget vidtagas, att de däri å ordinarie stat föreslagna amanuensbefattningarna (å 4,800 + 3,000 + 3,000 = 10,800 kronor) i stället uppfördes å indragningsstat eller eventuellt utginge ur lotterimedel. Folkminnesnämndens gemensamma omkostnader (3,000 kronor) torde dessutom kunna utgå ur lotterimedel. Sektionen hölle nämligen icke för visst, att dessa befattningar och anslag vore lika behövliga efter den tid, då insamlingen av folkminnen slutförts.

Fyra av sektionens medlemmar läto till protokollet anteckna, att enligt deras mening orden »eller annan akademisk lärarbefattning» borde ur sektionens yttrande utgå.

Mot sektionens beslut reserverade sig professor Löfstedt, som fann den föreslagna organisationen väl stort och dyrbart tilltagen.

Humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala har uttalat, att sektionen funne de riktlinjer för själva arbetets utförande, som petitionen uppdroge, i princip riktiga. Efter en ingående motivering tillstyrkte sektionen — med betonande av nödvändigheten av att det så länge försummade och uppskjutna insamlandet av våra folkminnen med det snaraste igångsattes, — att för ändamålet måtte beviljas följande *årliga anslag*:

Folkminnesinstitutet vid Uppsala universitet:

Fast lön åt föreståndaren	kronor	12,000: —
Arvode åt en amanuens	»	4,800: —
För expenser och tillfällig arbetshjälp	»	2,000: —

Hyltén-Cavalliusstiftelsen vid Lunds universitet:

Fast lön åt föreståndaren (B 26)	kronor	7,860: —
Arvode åt en amanuens	»	3,000: —
Expenser och tillfällig arbetshjälp	»	2,000: —

Institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola:

Fast lön åt föreståndaren (B 26)	kronor	8,340: —
Arvode åt en amanuens	»	3,000: —
Expenser och tillfällig arbetshjälp	»	2,000: —

Härtill skulle komma ett *engångsanslag* för inredning av arbetslokaler och bokinköp m. m. med sammanlagt 6,000 kronor.

Det för närvarande till Hyltén-Cavalliusstiftelsen utgående anslaget å 9,000 kronor skulle vid denna omorganisering bortfalla.

T. f. kanslern för rikets universitet förklarade i utlåtande den 24 november 1927 att han anslöte sig till vad humanistiska sektionen i Uppsala i frågan anfört.

I skrivelse till det större konsistoriet vid universitetet i Lund den 31 oktober 1927 har vidare *humanistiska sektionen* därstädes hemställt, att konsistoriet måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att en professur i folkminnesforskning måtte upprättas vid Lunds universitet.

Sektionen erinrade därvid, att föreläsningar i folkminnesforskning, förenade med examination i ämnet sedan 1912 (dock med dispens i varje fall) hade meddelats vid universitetet alltsedan 1910, då en docentur i folkminnesforskning inrättades. Då detta vore det enda universitet i landet, vid vilket en vetenskaplig utbildning och examination i nämnda ämne ägde rum, syntes det ofrånkomligt att, samtidigt med genomförandet av den föreslagna folkminnesorganisationen, en professur i nämnda ämne där inrättades.

För att insamlingen av våra folkminnen skulle kunna rätt bedrivas, vore det nödvändigt att vetenskaplig undervisning meddelades inom området. Det torde vara uppenbart, att folkminnesforskningen såsom vetenskap om den muntliga, folkliga traditionen, dess liv och lagar vore ett ämne, som vid universitetet ej i längden kunde undvaras. Sektionen hade vågat tillstyrka förslaget till organisation av folkminnesforskningen i Sverige endast under den förutsättningen, att en lärostol i ämnet upprättades vid Lunds universitet.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 30 maj 1928 hemställde härefter *det större konsistoriet vid universitetet i Lund*, att kanslern måtte ingå till Kungl. Maj:t med hemställan att, därest Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen skulle komma att föreslå ett ordnande av undersökningen av svenska folkminnen i överensstämmelse med det härutinnan år 1927 framlagda förslaget, Kungl. Maj:t då ville i sagda proposition upptaga även inrättandet vid Lunds universitet på ordinarie stat av den »professur eller annan lärarbefattning» i svensk folkminnesforskning, som i detta förslag förutsatts som erforderlig. För det fall att proposition av nu angivet innehåll icke komme att avgivas till 1929 års riksdag hemställde konsistoriet att kanslern, i avvaktan på frågans slutgiltiga ordnande, måtte utverka framställning till 1929 års riksdag om att det å extra stat beviljade anslaget till Hyltén-Cavalliusstiftelsen måste höjas från 9,000 kronor till 12,700 kronor för att i detsamma nu ingående »anslag till avlöning åt en föreståndare 4,500 kronor» måtte kunna ändras till »anslag till föreståndare och lärare i folkminnesforskning 8,200 kronor».

Sedan kanslersämbetet för rikets universitet den 25 juli 1928 hos det större konsistoriet hemställt om utredning i frågan, huruvida och i vad mån

till bestridande av den alternativt begärda anslagsökningen utväg måtte kunna beredas vare sig genom anlitande av eventuellt tillgängliga besparingar å förut beviljade anslag, medelst lotterimedel eller eljest, anförde *humanistiska sektionen* i skrivelse den 14 september 1928 bland annat följande:

Hittills har under en följd av år anslag ur fonden av besparade docentstipendiemedel på sektionens hemställan beviljats åt föreståndaren för Hyltén-Cavalliusstiftelsen för beredande av ökad undervisning i folkminnesforskning vid Lunds universitet. Då emellertid fonden i fråga icke är avsedd att avlöna lärarbefattningar av mera permanent natur och då den dessutom för närvarande är ytterst hårt anlitad, anser sektionen det icke längre stå i god överensstämmelse med nämnda fonds syfte att anslag för ifrågavarande ändamål utgår av densamma.

Vidare kan sektionen icke finna det lämpligt, att en lärarbefattning av den beskaffenhet och vikt, att den kan betecknas som oundgänglig och föreslagits att förvandlas till professur, avlönas, om också endast delvis, ur anslag av en så utpräglad tillfällig natur som lotterimedel.

Med överlämnande av samtliga handlingar i ärendet har därefter *kanslern för rikets universitet* i skrivelse den 19 september 1928 — med framhållande av den oerhört stora betydelsen därav att föreliggande organisationsfråga måtte varda så snabbt som möjligt upptagen till prövning och slutligt avgörande — hemställt, att därest det trots allt icke skulle bli möjligt att framlägga ärendet i dess hela omfattning till behandling av 1929 års riksdag, vilket han i första hand tillstyrkte, proposition till samma riksdag måtte avlätas i överensstämmelse med konsistoriets för sådant fall framlagda alternativa förslag.

1928 års
sakkunniga
(folktradi-
tionssakku-
niga).

Såsom av den nu utav mig lämnade redogörelsen framgår, hava under årens lopp i här förevarande hänseenden ett stort antal framställningar blivit gjorda med skiftande förslag och stora anspråk på statskassan. Vid ett studium av dessa framställningar fann jag det vara ofrånkomligt, att något med det snaraste åtgjordes för en konsolidering och organisation av de ifrågavarande forskningsarbetena, men därjämte fann jag det vara nödvändigt att undersöka, huru man skulle på ett billigare sätt kunna vinna de gjorda framställningarnas syftemål.

Med anledning härav begärde och erhöll jag den 24 november 1928 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla tre sakkunniga för att under högst 14 dagar inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av vissa frågor rörande organisationen av de förmedelst allmänna medel understödda folkmåls-, ortnamns- och folkminnesundersökningarna.

Samma dag tillkallade jag för nämnda ändamål professorn vid universitetet i Uppsala O. von Friesen, professorn vid universitetet i Lund J. E. Olson samt professorn vid nordiska museet N. J. M. Lithberg ävensom uppdrog åt von Friesen att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

De sakkunniga, som antogo benämningen »folktraditionssakkunniga» och som första gången sammanträdde den 10 december 1928, då de erhöilo del av vissa av mig lämnade allmänna riktlinjer för deras arbete, hava med skrivelse den 23 december 1928 överlämnat utlåtande och förslag i ämnet; och har jag med hänsyn till betydelsen av den sålunda verkställda utredningen ansett mig böra här i huvudsak återgiva densamma:

Yttrandets omfattning är naturnödvändigt begränsad av den tid som stått oss till buds för de delvis invecklade frågornas genomarbetning. Utredningen har också själsagt haft att företrädesvis röra sig kring de organisatoriska och ekonomiska riktlinjer, efter vilka frågorna ansåges för närvarande överhuvud möjliga att lösas.

Den angelägenhet det nu framför allt gäller är att tillvarataga vad som ännu kan räddas av de på folkets läppar levande minnena om de skeden, som föregingo folkskolans, tidningarnas och snabbkommunikationernas tidsålder. De leva dessa minnen och ha sedan mera än ett halvt århundrade levat med en allt mattare flämtande låga i form av folkmål, ortnamn, diktning, tro, seder o. s. v.

Sedan ett och ett halvt årtionde tillbaka ha statsmakterna direkt understött det tidigare så gott som uteslutande på enskild väg bedrivna insamlings- och forskningsarbetet rörande detta material, som utgör en av de viktigaste källorna till kunskap om vårt folks egenart och inre liv inom sina skilda stammar och bygder liksom om vårt svenska samhälles inre daning och växt under tider, då skriftliga källor tåga eller tala om andra ting.

Åtgärder under
de senare åren.

Redan för ett årtionde sedan voro emellertid statsmakterna fullt på det klara med att ett kraftigare ingripande var av verklig nöd påkallat.

Efter att hava erinrat om 1919 års riksdags skrivelse i ämnet framhålla de sakkunniga, att nämnda skrivelse bar frukt i en allsidig och grundläggande sakkunnigutredning rörande utforskningen av den svenska allmogekulturen, en utredning som utmynnade i betänkandet den 31 mars 1923. Betänkandet har till föremål allmogeforskningen i dess helhet. De delar, som handla om de här aktuella folkmåls-, ortnamns- och folkminnesundersökningarna äro av betydande värde, då det gäller att finna den riktiga avvägningen av statens understöd åt traditionsforskningen och de former vari denna bör organiseras för att nå största möjliga effektivitet.

Angående betänkandet har en rad myndigheter, institutioner och enskilda yttrat sig. Det sista yttrandet avgavs så sent som den 4 december 1928.

Under de år betänkandet av år 1923 varit föremål för granskning från skilda håll och de brännande frågor det behandlar övervägts av statsmakterna, ha sammanslutningar, som för närvarande äro verksamma för det muntliga traditionsmaterialets insamling och vetenskapliga bearbetning, i samband med upprepade ansökningar om anslag av allmänna medel framlagt betydelsefulla nya synpunkter och förslag.

Beträffande omfattningen av det arbete, som här omedelbart måste sättas igång och de summor detta kommer att kosta, får man en föreställning, då man finner att från ett enda håll, visserligen den utan jämförelse största forskningscentralen — landsmålsarkivet i Uppsala — för budgetåret 1929/

1930 enbart av statsmedel begäres en summa av sammanlagt 126,220 kronor för att ernå en fastare organisation av dess folkmåls- och folkminnesarbeten. Däri ingår som det viktigaste målet att till arkivet fast binda redan mångbeprövade krafter, som här ha ett livslångt arbete att utföra och varaktigt förvärva nya krafter, som krävas för de mångartade uppgifter som komma att åligga själva arbetsledningen.

De betydande summor, på vilka dessa olika förslag uppställa krav, liksom de mycket skiftande meningarna om de lämpligaste organisationsformerna ha visserligen varit ägnade att väcka tvekan om huruvida en framkomlig väg ur svårigheterna ännu vore funnen. Men å andra sidan är det otvivelaktigt, att de viktiga frågorna rörande arbetets organisation, genom den grundliga debatt, som de fått genomgå och de erfarenheter, som de senare årens arbete givit, i väsentlig mån klarnat.

Det har bland annat både ur effektivitetens och billighetens synpunkt visat sig ofrånkomligt att i varje fall den del av personalen, som har den omedelbara ledningen av arbetet i fältet och i undersökningsinstitutionerna, samt vissa särskilt kvalificerade vetenskapliga arbetare erhålla en fastare anställning.

Slutligen har man under de närmast förflutna åren genom att anlita lotterimedel funnit en utväg att täcka väsentliga delar av de dryga kostnaderna.

Allmänna riktlinjer för insamlingens organisation.

Den nödvändiga vetenskapliga ledningen synes böra fast anställas och följaktligen bekostas med statsmedel, under det att själva undersökningsarbetet bör, så långt detta är möjligt, bedrivas med understöd av lotterimedel. Då ifrågasvarande folktraditionsundersökningar äro av den natur, att de måste tänkas vara väsentligen slutförda inom en begänsad tid, böra de personer, åt vilka den vetenskapliga ledningen anförtros, lämpligen placeras på indragningsstat. Deras löneförmåner synes böra utgå för en ledare av vardera ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningarna enligt lönegrad B 30, för deras vetenskapliga medarbetare enligt lönegrad B 28. Var och en av de tre verkställande ledarna bör fungera som sekreterare i en styrelse, bestående av personer intimt förtrogna med det arbete, som på skilda håll i riket bedrives inom vart och ett av de nämnda områdena. Genom dessa styrelser skulle planläggningen av och planmässigheten i insamlingsarbetet säkras inom de tre arbetsfälten vart för sig. Den nödvändiga avgränsningen av arbetet de tre undersökningarna emellan och rätta avvägningen av anslagen torde vinnas genom en central styrelse, som även har att tillse, att nödig samverkan komme till stånd och uppehölles.

Organ för till föremålsforskningen knutna traditioner samt för ortnamnsforskning.

Vad angår organisationen av de avsedda traditionsundersökningarna, vilja de sakkunniga till en början framhålla, att den del av den muntliga traditionen, som är knuten till föremålen, redan har en företrädare i nordiska museet, vilket vid insamlingen av föremål och undersökningen av materiella och organisatoriska förhållanden jämväl har att tillvarataga alla muntliga upplysningar om dylika ting, som stå att erhålla. Vidare har ortnamnsforskningen och, vad det här framför allt gäller, den brådskande insamlingen av de på muntlig väg traderade ortnamnsformerna ett organ i ortnamnskommittén, som i viss mån i sin bestående och beprövade organisa-

tion kan tjäna som mönster, när det gäller att inrätta ledande organ för folkmåls- och folkminnesinsamlingarna i riket.

Ortnamnskommittén torde — enligt de sakkunnigas mening — till sin sammansättning kunna kvarstå väsentligen oförändrad. Dock torde kommitténs sekreterare lämpligen böra ingå som medlem av kommittén. Angående nödvändigheten av hans fasta anställning och lämplig person för denna tjänst skall nedan närmare talas.

Ortnamns-
kommittén

Att — såsom från vissa håll föreslagits — utvidga ortnamnskommittén med representanter för jämväl andra ortnamnsundersökningar i riket eller för folkmåls- och folkminnesforskningen hava de sakkunniga icke funnit motiverat. Icke heller torde det för ledningen av ortnamnsundersökningen vara av behovet påkallat, att någon representant för rikets allmänna kartverk insättes. Det enligt de sakkunnigas mening mest vägande skälet för en sådan representants medlemskap i ortnamnskommittén skulle vara, att därigenom kunde förmedlas en nödig samverkan mellan ortnamnskommitténs namnutredningar och redigeringen av ortnamnen på de av nämnda verk utgivna kartorna. Då emellertid även andra institutioner såsom sjökarteverket och Sveriges geologiska undersökning för statens räkning utge kartor, vilka i lika hög grad äro i behov av stadga och korrekthet i de använda namnformerna, och då representanter för alla dessa institutioner icke rimligtvis kunna beredas plats i ortnamnskommittén, torde det lämpligaste sättet för att ernå antydta syfte vara, att Kungl. Maj:t genom särskild instruktion föreskriver, att nämnda institutioner för sina kartor tillgodogöra sig de av ortnamnskommittén verkställda utredningarna rörande namnformerna. En utökning av ortnamnskommitténs medlemstal — utan att den för själva ledningen av arbetena är behövlig — skulle endast medföra ökade kostnader och ökad tyngd i arbetet.

Då ortnamnskommittén fyller ett permanent behov som kameral instans, och då den har forskningsuppgifter analoga med de folkmåls- och folkminnesnämnder, som nedan komma att föreslås, torde den icke lämpligen böra bibehållas i den tillfälliga form, som dess nuvarande namn anger, utan böra ombildas till en nämnd, förslagsvis kallad ortnamnsnämnden. Men då den i så fall icke skulle komma i åtnjutande av täckning för sina kostnader från anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga torde — efter vad sakkunniga från ortnamnskommitténs fungerande ordförande inhämtat — för de närmaste åren till ersättning åt ordföranden och den kameralare representanten för handläggning av ärenden rörande namnändringsfrågor ett anslag på extra stat av 2,500 kronor vara behövt. Därjämte vilja sakkunniga föreslå att, i enlighet med ortnamnskommitténs motiverade framställning i ansökningsen av den 15 september 1928, 4,000 kronor fortfarande måtte utgå å extra stat för kommitténs utgifter för redogörelserna för Älvsborgs och Värmlands län m. m.

Ortnamns-
kommittén om-
bildas till en
ortnamns-
nämnd.

Som närmaste organ för att ordna och övervaka undersökningen av folk-målen föreslå sakkunniga att inrätta en *folkmålsnämnd*, bestående av 5 personer, representerande på samma gång de nordsvenska, uppsvenska, götiska, sydsvenska och västsvenska folk-målen som de redan förefintliga arbetande undersökningsinstitutionerna för folkmål i Uppsala, Lund och Göteborg. Dessa fem ledamöter av nämnden böra utses bland dem som äro närmast

Folk-måls-
nämnden.

förtrogna med de för varje forskningsområde och institution aktuella arbetsuppgifterna och utnämnas av Kungl. Maj:t på förslag av Uppsala landsmålsarkiv för de nordsvenska, uppsvenska och götiska folkmålen, av organisationen för folkmålsforskningen i Lund för de sydsvenska och av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola för de västsvenska folkmålen. Föreståndaren för landsmålsarkivet i Uppsala, vilken samtidigt skall företräda ett av de nämnda dialektområdena och fungera som sekreterare, bör alltid vara medlem av nämnden. Folkmålsnämndens huvudsakliga uppgift skulle vara att planlägga arbetet, fördela arbetsområden och arbetsuppgifter samt att till den nedan föreslagna högre myndigheten (»centralnämnden») med eget yttrande översända ansökningar om statsanslag och lotterimedel från på området arbetande institutioner och enskilda, varvid eventuella villkor för anslags erhållande skulle föreslås. Vidare skulle nämnden på de sökande fördela anslagna medel samt infordra och granska redogörelser för de arbeten, som utförts av dem, som åtnjutit understöd av ovan nämnt slag. Dessa redogörelser böra innehålla uppgifter om, i vilken utsträckning medlen disponerats, samt om de arbeten, som utförts. Nämnden skulle också i möjligaste mån söka erhålla kontroll över samtliga i riket förefintliga samlingar, även enskilda. För vården av sådana samlingar, som helt eller delvis utförts med statsmedel, böra särskilda bestämmelser utfärdas.

En mera detaljerad instruktion för nämndens verksamhet torde lämpligen böra utfärdas av centralnämnden. I den mån handläggning av nämndens ärenden icke kan genom korrespondens utföras bör ersättning för resekostnader och dagtraktamenten utgå från departementets reseanslag. De fall, då ett personligt sammanträffande mellan nämndernas ledamöter blir behöfligt, torde rimligtvis kunna inskränkas till omkring 2 per år. Till ledamot av nämnden bör intet särskilt arvode utgå.

Folkminnes-
nämnden.

Som närmaste organ för att ordna och övervaka undersökningen av folkminnena föreslås en folkminnesnämnd. Denna nämnd bör bestå av 7 ledamöter. Enligt de sakkunnigas mening bör bland dessa vara en representant för nordiska museet, vilket allsidigt företräder den svenska folklivsforskningen, två representanter för landsmålsarkivet i Uppsala, med hänsyn till den olikartade karaktären av traditionsmaterialet inom den stora del av landet, där nämnda institution arbetar, en representant för Gunnar Olof Hylltén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet, väsentligen företrädande det sydsvenska undersökningsområdet, en representant för institutet för svensk folkminnesforskning vid Göteborgs högskola, företrädande det västsvenska undersökningsområdet, samt — för att vinna önskvärd förbindelse med hembygdsrörelsen inom riket — en medlem företrädande andra vetenskapligt arbetande institutioner än de ovan angivna. Den sjunde ledamoten är ledaren för folkminnesinsamlingen i riket, om vilken nedan närmare talas. Han skall tillika vara nämndens sekreterare.

Den förste av nyssnämnda ledamöter och representanten för hembygdsrörelsen föreslås av nordiska museet, övriga ledamöter av respektive institutioner.

Nämndens uppgifter torde väsentligen kunna bestämmas på samma sätt som ovan skett för folkmålsnämnden, dock att folkminnesnämnden därjämte bör uppmuntra och, i den mån det är med nämndens uppdrag för-

enligt, stödja det frivilliga insamlingsarbete, som utföres inom hembygdsföreningar av olika slag, vid folkhögskolor, inom jordbrukarnas ungdomsförbund, arbetarnas bildningsförbund m. fl. organisationer.

Ortnamns-, folkmåls- och folkminnesnämndernas sekreterare böra uppehålla en intim förbindelse med varandra, såväl då det gäller planläggningen av de arbeten nämnderna ha att leda som då det gäller andra frågor, vilka kunna stå i samband med deras verksamhet. Sekreterarna böra också utåt söka samarbete med nordiska museets bebyggelseforskningar och föremålsinventeringar samt likaledes söka kontakt med den antikvarisk-topografiska inventering, som ledes av riksantikvarien.

För en samfällad handläggning av ärenden rörande ortnamns-, folkmåls- och folkminnesnämndernas verksamhet föreslå sakkunniga, att av Kungl. Maj:t tillsättes en »centralnämnd för undersökning av svensk folktradition» bestående av 3 personer, av vilka var och en är sakkunnig på åtminstone ett av de ifrågakommande arbetsområdena. Centralnämnden bör sålunda utöva högsta ledningen av arbetet inom ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningarna. Medlemmarna av centralnämnden böra utses utanför ortnamns-, folkmåls- och folkminnesnämnderna.

Centralnämnden för undersökning av svensk folktradition.

Centralnämnden skulle ha att granska från dessa nämnder inkomna ansökningar om statsanslag och lotterimedel samt till Kungl. Maj:t vidarebefordra dessa jämte eget yttrande, innehållande förslag såväl om anslagssummorna i deras helhet som om medlens fördelning på sökandena. Därjämte skulle den ha att utfärda instruktioner för respektive undernämnders arbeten samt att fastställa en gemensam norm för arvoden såväl för undersökningsarbetare i fältet som för sådana på institutionerna arbetande krafter, som ej äro fast avlönade med statsmedel.

Centralnämndens ledamöter skulle lika litet som undernämndernas åtnjuta något arvode men väl dagtraktamenten och ersättning för reskostnader. — Till sekreterare inom centralnämnden torde denna böra utse en av nämndernas sekreterare.

Om de här ovan föreslagna nämnderna sålunda ha att övervaka ordnandet och handhava huvudledningen av traditionsinsamlingen, så torde där emot insamlingsarbetet självt och den därmed nödvändigtvis förbundna vetenskapliga bearbetningen av influtet material — med undantag för ortnamnsnämnden, som själv tillika är en arbetande institution — böra överlämnas åt särskilda institutioner, som redan, delvis för en längre tid sedan, trätt i verksamhet på platser där nödiga krafter funnits att tillgå och medel för de med arbetet förbundna utgifterna kunnat anskaffas. Arbetet å dessa institutioner och ute i fältet kan till en mycket avsevärd del bestridas med mera tillfälligt anställda personer och bör, så långt en sådan mer tillfällig anställning är användbar, bekostas med lotterimedel.

De arbetande institutionerna och deras personal

Men arbetet ifråga måste ledas och delvis handhavas av särskilt för sitt ändamål kvalificerade krafter, som icke nå nödig kompetens utan långvarig utbildning och som, så vitt nu kan förutses, måste ägna hela sin återstående arbetsföra tid åt verksamheten i fråga. Dessa särskilt kvalificerade krafter kunna ur sakens och billighetens synpunkt endast anställas å fast stat. Ur sakens synpunkt för att förekomma att en fullt kompetent person, när ett tillfälle yppar sig, avgår till en anställning som bättre tryggar hans ekonomi och hans bärning vid sjukdom och under alderdomen. Ur billig-

hetens synpunkt för att sörja för att en person som, glömsk av sina egna intressen, ägnat sitt liv åt folktraditionsinsamlingen, när krafterna svika, må äga för sin och en eventuell familjs del ett skäligt uppehålle. Det blir därför nödvändigt att i viss utsträckning anlita även statsmedel för att varaktigt vid företagen fästa förmågor av den art här angivits.

Det arbete, som förestår, är av den natur, att det bör kunna beräknas vara väsentligen avslutat inom en begränsad tidrymd, vilken rimligtvis icke bör överstiga genomsnittstiden för en enskild persons verksamhet som tjänsteman. När insamlingsarbetet är avslutat, återstår visserligen helt säkert av den jämsides därmed löpande vetenskapliga bearbetningen mycket, och det måste också sörjas för arkivens sakkunniga vård för framtiden. Sistnämnda arbeten torde emellertid böra fortgå efter andra linjer än de, som nu böra följas, när det gäller ett omedelbart och energiskt ingripande för att trygga det brådskande insamlingsarbetet. Sakkunniga anse det följaktligen naturligtast, att de fasta anställningar, som nu för arbetets bedrivande nödvändigtvis krävas, till största delen anslås på indragningsstat. I den mån enskilda, på indragningsstat placerade arbetskrafter ännu skulle kvarstå i tjänst efter insamlingens och den med denna parallella bearbetningens väsentliga avslutande, kunna de självfallet tagas i anspråk för den definitiva vetenskapliga bearbetning, som då ännu enligt vad nyss sagts måste återstå.

Sådana institutioner, som redan sedan länge äro i verksamhet för här berörda ändamål, äro ortnamnskommittén, nordiska museet, landsmålsarkivet i Uppsala, landsmålsföreningarna i Lund, Gunnar Olof Hyllén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet, institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola och institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola. Av dessa institutioner ha ortnamnskommittén, nordiska museet, landsmålsarkivet i Uppsala, landsmålsföreningarna i Lund samt Hyllén-Cavalliusstiftelsen därstädes utövat en verksamhet, som varit av den omfattning och betydelse, att den understötts med anslag av statsmedel. Sistnämnda organisationer ha därjämte erhållit understöd av lotterimedel. Understöd av lotterimedel har även tilldelats andra icke av statsanslag stödda institutioner såsom de nyssnämnda organisationerna i Göteborg.

Vid alla de ovan uppräknade med statsmedel understödda institutionerna ha emellertid — om vi bortse från nordiska museet — för undersökningarnas ledning och för arkivarbetet m. m. avlönad personal antingen helt och hållet saknats eller, där den funnits, varit anställd på ofördelaktiga och ovissa villkor. En ändring av dessa förhållanden är på grunder, som nyss anfördes, ovillkorligen påkallad. Följande institutioner måste sålunda enligt sakkunnigas mening för berörda syfte utrustas med vetenskapligt kvalificerad personal på fast stat, nämligen ortnamnskommittén, landsmålsarkivet i Uppsala, landsmålsföreningarna i Lund och Hyllén-Cavalliusstiftelsen i Lund.

Beträffande landsmålsföreningarna i Lund anse de sakkunniga som en nödvändig förutsättning för en ifrågasatt ledares verksamhet, att de gemensamt bilda ett folkmålsinstitut ungefärligen på sätt, som angivits i den promemoria, som åtföljde centralstyrelsens för landsmålsföreningarna i Lund ansökan till Kungl. Maj:t i september 1928, d. v. s. på det sätt att de fyra landsmålsföreningarna var för sig utse en representant, bland vilka ledaren av undersökningarna bör vara en, i en styrelse, som dessutom utökas med

minst en representant utsedd av humanistiska sektionen vid Lunds universitet och eventuellt med en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande. Denna sistnämnda utvidgning av institutets styrelse torde dock vara mindre av behovet påkallad, därest den ovan föreslagna folkmålsnämnden inrättas.

Därjämte vilja de sakkunniga uttala önskvärldheten av att framdeles — så snart sig av praktiska skäl göra låter — en samorganisation mellan folkmåls- och folkminnesundersökningarna i Lund med ty åtföljande hopförande av samlingarna kunde komma till stånd.

De fasta tjänster de sakkunniga i väsentlig överensstämmelse med av chefen för ekklesiastikdepartementet antydda riktlinjer vilja föreslå äro följande:

Inrättandet av
vissa fasta
tjänster.

I. Ortnamnsnämnden.

De sakkunniga kunna här i huvudsak hänvisa till ortnamnskommitténs skrivelse den 15 september 1928, däri den hemställt om utverkande av en personlig tjänst för docenten Jöran Sahlgren som föreståndare för undersökningen av svenska ortnamn, med uppdrag att leda ortnamnsundersökningarna i riket och att förvalta och ordna det svenska ortnamnsarkivet. De sakkunniga kunna till alla delar vitsorda docenten Sahlgrens höga kvalifikationer för nämnda tjänst, varom ortnamnskommitténs egen skrivelse och denna bilagda yttranden klart och bestämt vittna. Det måste enligt sakkunnigas mening betraktas som ett sällsynt lyckligt tillfälle, att en person med Sahlgrens förtjänster både som organisator och forskare nu står att förvärva för det angivna maktpåliggande uppdraget. Han är både som ledare och forskare på sitt område utan medtävlare.

Hans avlöning synes sakkunniga böra utgå enligt lönegrad B 30 i gällande lönereglemente. Redan hans ställning som ledare för ortnamnsforskningen i riket gör denna lönegrad berättigad.

Härtill kommer, att Sahlgren har synnerligen goda utsikter att erhålla en av honom sökt professur i nordiska språk vid Lunds universitet, varför en lägre avlönad ställning icke gärna kan erbjudas honom, i synnerhet om man tar i betraktande att lönegrad B 30 innebär en lägre avlöning än universitetsprofessors och Sahlgren sålunda, om han erhöle den sökta professuren, skulle ernå en ur ekonomisk synpunkt avsevärt fördelaktigare ställning.

I överensstämmelse med ortnamnskommitténs förslag skulle Sahlgren i den föreslagna tjänsten hava att leda ortnamnsundersökningarna i riket, fungera som sekreterare i ortnamnskommittén och som föreståndare för ortnamnsarkivet samt att fullgöra andra därmed förbundna åligganden. En daglig tjänstgöringstid av 7 timmar bör föreskrivas för honom, och han bör äga rätt till 45 dagars semester årligen.

Sahlgren har för de sakkunniga förklarat, att han, därest han erhåller den här föreslagna tjänsten, är villig att återkalla sin ansökan till professuren vid Lunds universitet.

De sakkunniga vilja därjämte förorda såsom billigt att, då han varit verksam i ortnamnskommitténs tjänst sedan 1910 och genom oavlatligt arbete alltsedan sina studentår gjort sig i hög grad förtjänt om ortnamnsstudiet i vårt land, han placeras i löneklass 33.

II. Landsmålsarkivet i Uppsala.

Sedan en längre eller kortare följd av år tillbaka ha vid detta institut varit fästa tre mycket förtjänsta och vetenskapligt högt kvalificerade forskare, vilka de sakkunniga anse samtliga böra beredas en fast ställning.

1. Docent Herman Geijer.

Docenten Herman Geijer, som nu är en man om 57 år, har alltsedan sina studentår ägnat all sin arbetskraft åt de svenska folkmålen och de svenska folkminnenas utforskning. Han har också förtjänsten av att ha grundat landsmålsarkivet i Uppsala i syfte att åstadkomma en systematisk utforskning av de svenska landsmålen. Han har alltsedan detta instituts tillkomst den 1 januari 1914 fungerat som dess föreståndare och med en outtröttlig energi drivit fram institutionen till den främsta i sitt slag på nordiskt språkområde. Hans vetenskapliga produktion och hans verksamhet vittna till fullo om hans höga vetenskapliga kvalifikationer. Ingen nu levande man torde besitta en vidsträcktare allmän kännedom om de svenska dialekterna än Geijer, ingen kan heller mäta sig med honom som speciell kännare av de norrländska dialekterna, vilka han under många år studerat under talrika färder och långvariga uppehåll på skilda platser. Som sekreterare i folkmålsnämnden och ledare av landsmålsarkivet i Uppsala är sålunda Geijer självskriven.

De sakkunniga föreslå, att docenten Geijer i nämnda tjänst såsom ledare av folkmålsundersökningarna, sekreterare i folkmålsnämnden och föreståndare för landsmålsarkivet i Uppsala placeras vid nämnda arkiv och där erhåller en tjänstgöringsskyldighet av 7 timmar per dag och med rätt till 45 dagars semester.

Redan i sin egenskap av ledare synes han de sakkunniga böra avlönas enligt lönegraden B 30. Rimligheten och riktigheten härav framträder ännu starkare, om man besinnar de hårda avbränningar i form av pensions- och retroaktivavgifter docenten Geijer för sig och sin familj måste under sin korta tjänstetid vidkännas. Docenten Geijer har förklarat sig villig att mottaga en tjänst av här angivna art.

Med hänsyn till Geijers föregående mer än 15-åriga verksamhet som landsmålsarkivets ledare och hans livslånga arbete i den svenska dialekt- och folkminnesforskningens tjänst förorda de sakkunniga, att Geijer måtte placeras i löneklassen 33.

2. Docent Johan Götlind.

Docenten J. Götlind har under en längre följd av år ägnat sig åt studiet av Västergötlands dialekter. På grundval av dels det stora material han härvid själv samlat och dels de redan förut befintliga och sedermera under hans ledning fullständiga språkliga uppteckningarna från Västergötland har han påbörjat och i flera väsentliga delar utarbetat en större språkgeografisk översikt över hela landskapets dialekter.

Götlinds vetenskapliga kvalifikationer dokumenteras av ett särdeles förtjänstfullt vetenskapligt författarskap berörande såväl nutida västgötska folkmål och västgötamålen utveckling genom tiderna som även folkminnen. Hans arbete i landsmålsarkivets tjänst kan i viss mån dateras från år 1918, då han efter avlagt disputationssprov anställdes som ledare av Västgöta folk-

målskommitté i Uppsala. Vid landsmålsarkivet anställdes han den 1 juli 1923. Hans tjänstgöring vid landsmålsarkivet har omfattat såväl — såsom ovan nämnts — bearbetning av förefintligt material som ledning av kompletterande undersökningar ute i bygderna. Han har därjämte sedan den 1 juni 1928 tjänstgjort som ledare för de från landsmålsarkivet med lotterimedel bedrivna folkminnesundersökningarna i riket.

Under långa tider har han handhaft eller deltagit i expeditionsgöromålen vid landsmålsarkivet.

Götlind har i sitt arbete på landsmålsarkivet ådagalagt utmärkt nit och skicklighet. Han är sålunda enligt de sakkunnigas mening både genom sitt vetenskapliga författarskap, sin vetenskapliga verksamhet vid landsmålsarkivet och sitt arbete vid denna institutions administration i så hög grad skickad att fylla platsen som vetenskaplig medarbetare vid landsmålsarkivet på götamålens viktiga och vittomfattande område, att ingen annan till buds stående kan i denna tjänst tävla med honom. Han är därjämte väl skickad att, om så skulle visa sig nödvändigt, åtaga sig ledningen av den från landsmålsarkivet bedrivna folkminnesutforskningen.

Götlind bör efter eventuell anställning som vetenskaplig medarbetare vid landsmålsarkivet fullfölja arbetena på götamålens och främst västgötamålens utforskning såväl i språkgeografiskt, grammatiskt som lexikografiskt avseende. I mån av tid och tillfälle bör han därjämte deltaga i arbetet med folkminnesundersökningen. Hans dagliga tjänstgöringstid bör utgöra 7 timmar och han bör äga rätt till 45 dagars årlig semester.

I betraktande av docenten Götlinds vetenskapliga kvalifikationer anse de sakkunniga, att han bör avlönas enligt lönegraden B 28. Götlind har förklarat sig villig att mottaga den ifrågavarande befattningen.

Med hänsyn till att docenten Götlind den 1 juli 1929 kommer att ha varit anställd i landsmålsarkivets tjänst i 6 år förorda de sakkunniga, att han måtte placeras i löneklassen 29.

3. Fil. doktor Lars Levander.

Doktor Levander har under loppet av 15 års studier och inemot sammanlagt 4 1/2 års vistelse i övre Dalarne skaffat sig en vetenskaplig kännedom om det egentliga dalmålet, varom han är fullkomligt ensam. Ehuru född och uppvuxen i Stockholm, behärskar han också praktiskt taget Älvdalsmålet som en inföding. Hans språkvetenskapliga och folkloristiska dokumentering är av anmärkningsvärt hög kvalitet. Hans vetenskapliga författarskap omfattar 15 större och mindre skrifter däribland hans stora i två digra band utkomna avhandling »Dalmålet». Denna liksom flera av hans övriga skrifter måste betecknas såsom i vetenskapligt avseende i stort sett mönstergilla.

Sedan den 1 maj 1920 är Levander anställd i landsmålsarkivets tjänst och har i denna jämväl ådagalagt en framstående förmåga att planlägga och ordna undersökningsarbeten i fältet. Som anställd vid landsmålsarkivet skulle Levander få att fullfölja det av honom sedan flere år bedrivna arbetet på en ordbok över dalmålet och i övrigt biträda vid de dialektologiska och folkloristiska arbetena inom institutionen.

Levanders förmåga är inom landsmålsarkivet oersättlig, och han är utan jämförelse den främste på det forskningsområde han gjort till sitt. De sakkunniga anse, att Levander bör fast bindas vid landsmålsarkivet, då, såvitt detta icke sker, hans verksamhet där icke mera för framtiden torde kunna

påräknas. De sakkunniga föreslå alltså, att Levander måtte erhålla en tjänst å indragningsstat i lönegraden B 28 med de åligganden, som ovan antytts, och med en tjänstgöringstid av 7 timmar om dagen samt med rätt till 45 dagars årlig semester. Levander har förklarat sig villig att mottaga en sådan anställning.

Doktor Levander skulle den 1 maj 1929 ha varit anställd i landsmålsarkivets tjänst i 9 år, därest han icke under sagda tid åtnjutit en tjänstledighet av 2 år. De sakkunniga föreslå följaktligen, att Levander uppföres i löneklassen 29.

De sakkunniga hava efter en ingående prövning av ändamålsenligaste sättet att ordna arbetet vid landsmålsarkivet i Uppsala kommit till den uppfattningen, att utom de tre nämnda personliga befattningarna på indragningsstat även en fast avlönad expeditions- och arkivariebefattning är vid nämnda institution starkt av behovet påkallad. Landsmålsarkivet har, särskilt under de senare åren, då en högst väsentlig utvidgning av dess verksamhet genomförts, även fått en i samma mån vidgad administration. De löpande göromålen ha mångdubblats, räkenskapsföringen och allt vad med den sammanhänger har högst betydligt ökat genom tillkomsten av lotterimedel, samlingarna ha vuxit år från år, och deras registrering och vård ställa stora anspråk i fråga om tid och sakkunskap på den, som skall förvalta dem. Den man, som har att utföra dessa arbeten, måste äga en betydande insikt i institutionens verksamhet och arbetsuppgifter och vara mycket väl förtrogen med dess samlingar. När en gång i framtiden själva insamlingsarbetet blir väsentligen avslutat, komma de dyrbara samlingarnas vård och användning för vetenskaplig forskning med nödvändighet att kräva en särskilt kvalificerad arkivarie. Skulle nu en dylik befattning avlönas med lotterimedel, så torde det ställa sig utomordentligt svårt att få en verkligt kompetent kraft, som vill under så föga betryggande villkor för någon längre tid binda sig vid densamma. Institutionen skulle sålunda ifråga om denna viktiga post löpa risken att se den besatt endast med tillfälliga, mer eller mindre tätt växlande innehavare. Då för en rätt skötsel av tjänstens åligganden icke blott kräves vanlig arkivalisk utbildning utan även en grundlig dialektologisk och folkloristisk bildning, torde tillgången till lämpliga kandidater alltid vara ganska knapp och därmed risken växa, att institutionens fasta vetenskapliga krafter i den mån de därtill äro lämpade längre eller kortare tider få sköta denna nödvändiga men underordnade syssla. För nya arkivariers handledning och upplärande skulle under sådana förhållanden de vetenskapliga medarbetarna nödgas offra mycket av den dyrbara tid, som avsetts för deras krävande specialuppgifter.

De sakkunniga föreslå därför, att vid landsmålsarkivet i Uppsala tills vidare på extra stat inrättas en expeditions- och arkivariebefattning, vars innehavare har till uppgift att sköta de löpande göromålen vid institutionen, ha hand om kassan och svara för bokföringen samt sköta arkivalier och bibliotek. Befattningens innehavare bör hava avlagt minst filosofie kandidatexamen eller filosofisk ämbetsexamen, varvid i nämnda examina ett eller flera av de ämnen böra ingå, som äga direkt samband med landsmålsarkivets verksamhet. Obligatoriskt bör högre betyg i ämnet nordiska språk vara. Dessutom skall sökande ha styrkt sin förtrogenhet med det praktiska fältarbetet inom åtminstone ett av dialektområdena.

Hans tjänstgöringstid bör bestämmas till 7 timmar dagligen och han bör ha rätt till 45 dagars semester årligen.

Befattningen bör enligt de sakkunnigas mening i ekonomiskt avseende jämföras med andre bibliotekariebefattning vid statsbiblioteken d. v. s. avlönas enligt lönegraden B 21.

Det synes vidare de sakkunniga nödvändigt, att denne tjänsteman till sin hjälp vid de mångahanda expeditions- och arkivgörömlen får ett kvinnligt biträde, som äger en god kontorsteknisk erfarenhet. Hennes arbete torde huvudsakligen böra gälla bokföring, maskinskrivning, accedering av inkommande material, ut- och inlåning m. m. Även en dylik befattning måste förutsätta en stor förtrogenhet med institutionens såväl samlingar som hela arbetssätt, en förtrogenhet som ej kan utan årslångt arbete förvärfvas. Skall landsmålsarkivet på denna post få en arbetare, som fullt effektivt fyller sin uppgift, så bör den — enligt de sakkunnigas mening — göras fast och bestridas av statsmedel. De sakkunniga föreslå i fråga om denna befattning lönegraden B 7.

III. Landsmålsföreningarna i Lund.

Såsom ovan framhållits, bör för en enhetlig ledning av undersökningsarbetena inom det sydsvenska dialektområdet en institution bildas av de fyra nu var för sig arbetande landsmålsföreningarna i Lund. Till föreståndare för och ledare av arbetet i det på så sätt åstadkomna sydsvenska landsmålsinstitutet vilja de sakkunniga föreslå lektorn vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm fil. doktor Julius Swenning. Lektor Swenning har genom sina utgivna skrifter — särskilt må bland dessa nämnas hans *gradualavhandling »Utvecklingen av samnordiskt æ i sydsvenska mål»* samt de delar av *»Folkmålet i Listers härad av Blekinge län»*, som han hittills hunnit publicera — visat en god vetenskaplig begåvning, skarpsinne och grundlighet samt stor förtrogenhet såväl med den allmänna nordiska språkhistorien som med de sydsvenska dialekterna. Genom sina egna undersökningar har han förvärvat en vidsträckt erfarenhet om undersökningsarbeten i fältet, vilken utan tvivel sätter honom i stånd att även på ett fullt tillfredsställande sätt planlägga och leda dylika arbeten av andra undersökare. På grund av sina egna arbetsuppgifter har han redan en mycket god kännedom om de arbeten, som för närvarande bedrivs på det sydsvenska dialektområdet och de behov, som där föreligga. Swenning bör såsom föreståndare för det sydsvenska landsmålsinstitutet utöva ledningen av folkmålsinsamlingen inom det sydsvenska dialektområdet samt därjämte ägna sig åt de speciella vetenskapliga uppgifter, vilka föreligga inom det sydsvenska dialektområdet. Hans dagliga tjänstgöringstid bör bestämmas till 7 timmar och han bör äga rätt till 45 dagars årlig semester.

De sakkunniga äga ingen disponibel person att föreslå, som i vetenskapliga och organisatoriska kvalifikationer för den ifrågavarande befattningen kan tävla med lektor Swenning, och vilja med hänsyn härtill och till befattningens karaktär av chefsbefattning förorda, att han placeras i lönegraden B 30. Lektor Swenning har förklarat sig villig att övergå till den föreslagna tjänsten under sistnämnda förutsättning samt under förutsättning, att hans vid tiden för övergången 20-åriga lektorstjänstgöring vid högre allmänt läroverk räknas likvärdig med den 9-åriga tjänstgöring, som författningens enligt erfordras i den föreslagna tjänsten för uppflyttning i högsta löneklass, en fordran vars uppfyllande de sakkunniga anse sig böra förorda.

särskilt med hänsyn till lektor Swennings alltjämt intill nu vid sidan av hans skoltjänstgöring fortsatta vetenskapliga verksamhet på just det område, dit han numera skulle få hela sin verksamhet förlagd. På samma grunder förorda de sakkunniga uppfyllandet av det krav, han likaledes uppställer, att hans tjänstgöring vid statsläroverk tillgodoräknas honom för erhållande av full pension i den nya tjänsten.

Beträffande det villkor, som lektor Swenning ytterligare uppställt för att ställa sig till förfogande, nämligen att han får för änke- och pupillpensionering kvarstå som lektor i statens pensionsanstalt, sakna de sakkunniga anledning att yttra sig.

IV. Folkminnesundersökningarna.

1. Till ledare för folkminnesinsamlingen i riket vilja de sakkunniga föreslå lektorn vid högre realläroverket i Göteborg, docenten vid Göteborgs högskola, fil. doktor Hilding Celander. Celander har sedan en lång tid tillbaka vid sidan av sin lärarverksamhet ägnat sig åt den svenska folkminnesforskningen. Redan i den 1911 utgivna avhandlingen »Lokes mytiska ursprung» intar levande folktradition en icke obetydlig plats. Genom avhandlingen »Från midsommar till kyndelsmäs» och det i dagarna utkomna arbetet »Nordisk Jul» samt några smärre uppsatser har han dokumenterat sig som en av våra bästa kännare av svensk folksed. Som forskare på folkminnesvetenskapens fält har Celander sålunda väl styrkt sin skicklighet, även om han icke i detta avseende kan mäta sig med docenten von Sydow, som såsom vetenskapsman äger ett betydligt företräde framför Celander. När emellertid de sakkunniga, då det nu i första rummet gäller icke folkminnenas vetenskapliga bearbetning utan deras insamling i fältet och arkivaliska behandling, föreslå Celander till ledare för detta arbete och till sekreterare i folkminnesnämnden, är det på grund av hans avgjorda företräde som organisatör. Här har Celander sin styrka, och här uppuås han icke än mindre överträffas av någon, som kan till förevarande uppgift komma i fråga. Den på hans initiativ år 1919 stiftade västsvenska folkminnesföreningen blev från första stund ett av våra driftigaste insamlingsorgan, och det likaledes under hans kraftiga medverkan år 1924 grundade institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola kan värdigt ställas vid sidan av övriga insamlingscentraler för folkminnen i vårt land, utmärkt som det är av energien i sitt fältarbete, överskådligheten i samlingarnas anordning och överhuvud sin utmärkta inre organisation. Såväl i fråga om anskaffande och utbildande av insamlare som i fråga om arkivets inre organisering har Celander visat sig som en synnerligen dugande ledare.

Celander bör i den ovan föreslagna folkminnesnämnden fungera såsom sekreterare och som huvudledare av folkminnesinsamlingen i riket. Som sådan bör han enligt två av de sakkunnigas, professorerna Olsons och Lithbergs, mening vara bosatt i Stockholm och erhålla en under sådana förhållanden erbjuden tjänstelokal vid nordiska museet, varigenom han skulle vinna en önskvärd omedelbar kontakt med de där verksamma etnologiska forskarna och den etnologiska forskningen. Professor von Friesen anser sig böra uttala sina farhågor för, att en obligatorisk bosättning i Stockholm icke skulle giva tillräcklig möjlighet att förvärva nödig förtrogenhet med folkminnessamlingarna vid landsmålsarkivet i Uppsala — de största och språk-

ligt omsorgsfullast behandlade i riket — samt nödiga förbindelser med de tabrika där verksamma traditionsforskarna och det lärjungematerial, förtroget med sina hemorters folkliv och traditioner, inom vilket de lämpligaste fältundersökarna äro att hämta och vartill Stockholm icke erbjuder någon motsvarighet. Enligt professor von Friesens mening bör Celander ha frihet att efter sakliga grunder välja sin bosättningsort, som i varje fall till en början svårigen kan vara någon annan än Uppsala.

Celander bör ha en daglig tjänstgöringstid av 7 timmar och rätt till 45 dagars semester. Han bör enligt de sakkunnigas mening i den föreslagna befattningen avlönas enligt lönegrad B 30. Även förordas hans placering i högsta löneklassen med hänsyn till hans 21-åriga tjänstetid som lektor vid statsläroverk samt särskilt med hänsyn till hans anställning som docent och hans omfattande vetenskapliga verksamhet på det område, där han nu eventuellt kommer att uteslutande verka. Därjämte förorda de sakkunniga, att lektor Celanders tidigare tjänstgöring må tillgodoräknas honom för erhållande av full pension i den nya tjänsten. Han har förklarat sig villig att antaga den sålunda föreslagna posten under förutsättning att inga oförutsedda omständigheter inträffa.

2. Docenten C. W. von Sydow.

Docenten C. W. von Sydow blev efter förvärvad doktorsgrad år 1910 docent i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid Lunds universitet. Sedan 1913 har han därstädes varit examinator i ämnet. När han år 1917 sökte professur i ämnet norsk folkeminnevidenskap vid Kristiania universitet, erhöll han bland annat det vitsordet, att han utan tvekan borde räknas i främsta ledet av Nordens yngre folkminnesforskare. Han ansågs dock böra stå tillbaka för en av de norska sökandena.

Von Sydows författarskap har huvudsakligen varit knutet till de områden, som beröra folktro, folksed och folkdiktning, och hans arbeten inom särskilt sago- och sägenforskningens samt mytologiens och hjältesagans områden ha även utanför vårt lands gränser vunnit ett berättigat erkännande på grund av kunskapsrikedom och mångsidighet samt även genom de vägar de banat för en allsidigare etnologisk förståelse av det föreliggande stoffet.

Rörande von Sydows praktiska insatser för folkminnesinsamlingen må anföras, att han, efter att från och med år 1913 hava utfört med statsmedel understödda insamlingsarbeten i Lund, från ingången av år 1921 varit föreståndare för Gunnar Olof Hyllén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet. I en lång rad av skrifter, som beröra anvisningar för och organisationen av folkminnesinsamlingen, har von Sydow dessutom mer än någon annan bidragit till att i de vidaste kretsar sprida intresset och förståelsen för de svenska folkminnena. Sedan 1914 har han, till och med 1923 ensam och därefter såsom medredaktör, utgivit tidskriften Folkminnen och folktankar och redigerat övriga av folkminnesföreningen i Lund utgivna skrifter.

De sakkunniga anse, att von Sydow, som inlagt stora förtjänster om undervisningen vid Lunds universitet i folkminnesforskning och särskilt om instruktionen av folkminnesundersökare, bör placeras vid Hyllén-Cavallius-stiftelsen i Lund som ledare för det därifrån bedrivna insamlingsarbetet och som föreståndare för dess arkiv.

I betraktande av den stora betydelse, som den av von Sydow hittills vid

universitetet i Lund givna undervisningen haft icke blott i rent vetenskapligt hänseende utan även för utbildande av medarbetare i insamlingsarbetet, anse de sakkunniga det emellertid önskvärt, att von Sydow åt denna undervisning fortfarande får ägna huvuddelen av sin tid och sina krafter. Därjämte bör tillfälle beredas honom att vid behov företaga resor för att giva ledning åt ortsupptecknare samt anordna instruktionskurser på olika orter m. m. dylikt. Hans tjänstgöringsskyldighet torde därför böra bestämmas väsentligen i överensstämmelse med de tjänsteåligganden, som han redan som föreståndare för Hyltén-Cavalliusstiftelsen har, d. v. s. att honom ålägges en undervisning omfattande förslagsvis 20 timmars föreläsningar under höstterminen och 25 under vårterminen samt minst 12 timmars seminarieövningar varje termin, och att med hänsyn härtill för honom föreskrives en daglig tjänstgöring å arkivet av endast *tre* timmar, med undantag för de tider, då resor av ovannämnt slag lägga hinder i vägen för närvaron å arkivet. Liksom övriga här föreslagna tjänstemän bör von Sydow åtnjuta 45 dagars semester årligen.

Tjänstens ställning och de kvalifikationer den kräver av sin innehavare motivera enligt de sakkunnigas mening dess placering i lönegraden B 28. Då den tid av 8 år som von Sydow varit anställd som föreståndare för Hyltén-Cavalliusstiftelsen rimligen bör räknas honom till godo vid övergången till den nya befattningen, föreslå vi därjämte, att han placeras i löneklass 29.

Genom att på indragnings- och extra stat inrätta de fasta tjänster, som ovan föreslagits, skulle folktraditionsforskningen ha erhållit det minimum av arbetskrafter, som för de utvidgade och påskyndade undersökningarna under ett antal år framåt erfordras. De ovan föreslagna fasta ledarna och medarbetarna representera det minsta av vad som behöves. Det vore nämligen av stor vikt för såväl kvantiteten som framför allt kvaliteten av samlingarna att ytterligare kunna vid insamlingsarbetet för ett antal år framåt fästa flera för insamlingsarbetet synnerligen värdefulla yngre vetenskapsmän, som av hänsyn till sin framtida bärgning i annat fall icke kunna väntas annat än för en kortare tid medverka.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga även framhålla det behov av en fast ledning av folkminnesarbetet i Väst-Sverige, som kommer att uppstå, därest lektor Celander såsom ovan föreslagits överflyttas från Göteborg till Stockholm eller Uppsala för att bli huvudledare för folkminnesarbetet i riket. När de sakkunniga icke nu anse sig kunna föreslå inrättandet av en fast plats i Göteborg, beror detta på att hela den ovan föreslagna organisationen är med hänsyn till det förestående arbetets natur byggd på anställning på indragningsstat. Men en sådan anställning förutsätter tillgång till genom sin föregående verksamhet beprövade personer, om vilka man med full visshet kan säga, att de mer än några andra, som kunna tänkas lediga och villiga, äro ägnade att utföra det arbete för vilket de anställas. Någon sådan hava de sakkunniga icke för närvarande att föreslå till ledare för folkminnesinsamlingen i Väst-Sverige, men det är att hoppas, att en sådan kraft under de närmaste åren skall framträda.

Då det av statsfinansiella skäl synes nödvändigt att begränsa de fasta anställningarna till de ovan föreslagna, måste emellertid de senast nämnda medarbetarna avlönas med lotterimedel, åtminstone tills vidare, även med

risk att de lämpligaste krafterna icke eller endast under kortare tid på detta sätt stå att erhålla.

Fältarbetena och med dem sammanhängande bearbetning inom institutionerna skola enligt ovan antydda plan till den allra största delen bestridas med lotterimedel. Förutsättningen för att traditionsinsamlingsarbetena skola kunna påskyndas så som nöden kräver är, att sådana medel i behövlig utsträckning ställas till de arbetande institutionernas förfogande. Om storleken av de medel, som behövas, ha de sakkunniga sökt bilda sig en föreställning huvudsakligen med ledning av de ansökningar, som de olika institutionerna senast ingivit.

Undersökningar
och därmed
sammanhäng-
ande bearbet-
ning bekostas
av lotterimedel.

Då arbetena böra i möjligaste måtto forceras, stå anslagskraven i direkt förhållande till de arbetskrafter av fullt kvalificerat slag, som de olika institutionerna anse sig ha utsikt att för det närmaste arbetsåret uppdryga. De sakkunniga ha givetvis icke kunnat i detalj pröva riktigheten av dessa beräkningar, vilka ju alltid i viss mån måste utgå från individuella och på förhand svårbedömliga omständigheter. Men de sakkunniga vilja framhålla, att det på grund av den föreliggande arbetsuppgiftens natur är ändamålsenligare att tillräckliga belopp ställas till förfogande för att utnyttja alla tillgängliga fullt kompetenta arbetskrafter än att fullt användbara sådana skulle lämnas oanvända till följd av brist på medel. Skulle de medel, som ett visst arbetsår ställts till disposition, icke detta år kunna på avsett sätt begagnas, gå de självsagt i avräkning på det följande årets behov av lotterimedel.

Det bör anmärkas, att då de till nordiska museets förfogande ställda anslagen av hithörande art till en betydande del användas även för arbetsuppgifter, som falla utanför de här ifrågakvarande, dessa icke medtagits i nedan följande tablå.

Under de närmaste åren torde sålunda behoven av lotterimedel att döma av de mera allmänt skisserade arbetsplaner, som framlagts från de olika arbetande institutionerna komma att ställa sig på ungefär det sätt, som i nedan följande tablå angives.

För landsmålsarkivets vidkommande har på skäl, som nedan utvecklas, endast en mer löslik beräkning av de belopp, som komma att gå till folkminnen och dem, som komma att gå till folkmål, kunnat göras.

Landsmålsarkivet är undersökningsinstitut för såväl dialekter som folkminnen. Dess verksamhet på det språkliga området och på det folkloristiska vila på samma organisatoriska grund. Dess dialektologiska medarbetare måste självfallet, för en allsidig förståelse av det språkliga materialet, även vara väl förtrogna med folkloristiska och etnologiska frågor och under sitt fältarbete kunna tillgodose även folkminnesforskningens intressen vid sidan av dialektologiens. De på folkminnesforskningen huvudsakligen inriktade medarbetarna åter skola, när så påfordras, kunna tillvarata ur dialektsynpunkt värdefulla upplysningar och behandla dem på ett fullt tillfredsställande sätt.

Landsmålsarkivets verksamhet går alltså fram på två linjer, den dialektologiska och den folkloristiska, men under intimaste samverkan dem emellan. När därför i detta fall landsmålsarkivets behov av lotterimedel skall angivas, så kan ej detta ske genom en skarp fixering av vad som å ena sidan bör utgå *enbart* till folkmålen och å den andra *enbart* till folkminnen, utan in-

stitutionens ekonomiska behov i dess helhet bör först fastställas. Därefter torde en avvägning av proportionerna mellan de tvenne verksamhetsgrenarnas behov kunna approximativt göras.

Enligt den beräkning, som av landsmålsarkivets föreståndare under år 1928 gjorts och som bygger på *nu* disponibla arbetskrafter, torde landsmålsarkivet av lotterimedel för fältundersökningar, vetenskapliga medarbetare, kontorsbiträden, ordsmeddelare, inlösen av handskrifter, renskrivning och utredigering av samlingar samt för resor och driftskostnader behöva under de närmaste åren omkring 190,000 kronor per år. Av denna summa torde till en början, då folkminnesforskningarna böra särskilt kraftigt bedrivas, lika stort belopp gå till folkminnes- som till folkmålsinsamlingen. Senare torde däremot proportionen ställa sig ungefär som 1 till 2.

Behovet av lotterimedel skulle sålunda för de olika undersökningarna ställa sig på följande sätt:

1. *Ortnamnskommittén:*

Fältundersökningar och material-		
bearbetning	40,000: —	
Summa kronor	40,000: —	För ortnamns-
		kommittén
		Summa kronor 40,000: —

2. *Folkmål:*

a. Landsmålsföreningarna i Lund.		
Fältundersökningar och bear-		
betningar	15,000: —	
Vetenskapliga medarbetare och		
driftskostnader	10,000: —	
Summa kronor	25,000: —	
b. Institutet för ortnamns- och dia-		
lektforskning vid Göteborgshög-		
skola. Fältundersökningar . . .	6,500: —	
Vetenskapliga medarbetare och		
driftskostnader	10,500: —	
Summa kronor	17,000: —	
c. Landsmålsarkivet i Uppsala . .	95,000: —	
Summa kronor	95,000: —	För folkmålsun-
		dersökningarna
		Summa kronor 137,000: —

3. *Folkminnen:*

a. Gunnar Olof Hyllén-Cavallius'	
stiftelse för svensk folkminnes-	
forskning vid Lunds universi-	
tet. Fältundersökningar	20,000: —
Vetenskapliga medarbetare och	
driftskostnader	10,000: —
Summa kronor	30,000: —

b. Institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola. Fältundersökningar och driftskostnader (enligt muntligt meddelande av lektor H. Celander)	40,000: —	
Summa kronor	40,000: —	
c. Landsmålsarkivet i Uppsala . .	95,000: —	
Summa kronor	95,000: —	För folkminnesundersökningarna
		Summa kronor 165,000: —
		För samtliga undersökningar
		Summa kronor 342,000: —

Sammanlagt skulle alltså för ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningarna i riket av lotterimedel — fränsett nordiska museets anslagsbehov — krävas 342,000 kronor per år under ett antal år framåt. Ovanstående beräkningar gälla — som ovan påpekats — respektive institutioners behov under ett normalt arbetsår. Skulle från ett år till ett annat besparingar göras, så måste — såsom redan framhållits — detta förhållande inverka på storleken av följande års anslagskrav, så att detta med motsvarande belopp minskas.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att i den mån anslag från landsting, föreningar och enskilda ställas till arbetande institutioners förfogande, detta naturligtvis inverkar på behovet av lotterimedel. För närvarande uppgå sådana anslag endast till mindre belopp, såsom i Lund 1,950 kronor och i Uppsala till 7,850 kronor.

Vid övergången från den nuvarande ordningen för folktraditionsforskningarnas bekostande till den här förordade är en viktig omständighet att observera. Lotterimedel behövde för insamlingarnas bedrivande stå till förfogande redan den 1 juli 1929. Nu kunna emellertid sådana medel, i den mån de överstiga redan sökta sådana — och de belopp det här gäller äro betydande — först sökas sedan statsmakternas beslut i organisationsfrågan blivit känt, alltså tidigast i slutet av våren eller början av sommaren 1929, och kunna följaktligen enligt den gängse ordningen först beviljas i oktober eller november samma år. De torde då beviljas att utgå någon gång under 1930. Först i slutet av året 1929 kunna alltså lånevägen medel uppbringas för fältarbetenas och de med dessa förbundna institutionsarbetenas utförande i avsedd utsträckning. Men då skulle den viktigaste delen av arbetsåret, nämligen sommaren och hösten, ha gått till ända utan nödiga medel. Detta missförhållande måste rättas på något sätt. Möjligen skulle lotterimedel kunna sökas redan tidigt 1929 i avvaktan på statsmakternas beslut och ansökan göras alternativ, så att medlen, därest det här förordade förslaget icke vunne statsmakternas bifall, finge användas till insamlingsarbetet på sätt som Kungl. Maj:t framdeles komme att bestämma.

Interimsåtgärder för undersökningarna under senare delen av år 1929.

Här föreslagna
kostnader för
statsverket i
deras förhållan-
de till nu
utgående stats-
medel.

Slutligen vilja de sakkunniga ge en översikt över förhållandet mellan det årliga beloppet av de statsmedel, som för närvarande utgå till ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningar och beloppet av de medel, som enligt de sakkunnigas övan framställda förslag skulle komma att utgå. Härvid bortses från eventuella ålders- och dyrtidstillägg.

I. Nuvarande kostnader per år.

- a) Beloppet av de anslag, som av 1928 års riksdag beviljades på extra stat för budgetåret 1928/1929:

Till ortnamnskommitténs undersökningar	kronor	8,000: —
» landsmålsarkivet i Uppsala	»	28,650: —
» landsmålsföreningarna i Lund	»	3,500: —
» Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund	»	9,000: —
b) Kostnaderna för ortnamnskommitténs handläggning av ortnamnsärenden, vilka utgå från anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga . . . . . omkring	»	2,500: —
Summa kronor		51,650: —

II. Kostnader per år enligt det ovan framställda förslaget:

a) å indragningsstat

för ortnamnsundersökningen

arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare, docent J. Sahlgren (B 30) . . . . . kronor 10,020: —

för landsmålsundersökningen

arvode åt föreståndaren för landsmålsarkivet i Uppsala, docent H. Geijer (B 30) . . . . . » 10,020: —
 arvode åt medarbetaren i landsmålsarkivet i Uppsala, docent J. Götlind (B 28) . . . . . » 9,060: —
 arvode åt medarbetaren i landsmålsarkivet i Uppsala, filosofie doktor L. Levander (B 28) . . . . . » 9,060: —
 arvode åt föreståndaren för landsmålsundersökningen i Lund, lektor Swenning (B 30) . . . . . » 9,780: —

för folkminnesundersökningen

arvode åt föreståndaren för undersökningen, lektor H. Celander (B 30) . . . . . » 10,500: —
 arvode åt medarbetaren i undersökningen, docent C. W. von Sydow (B 28) . . . . . » 8,820: —

b) å extra stat

för ortnamnsundersökningen

till namnregleringen, därest ortnamnskommittén ombildas till likhet med folkmåls- och folkminnesnämnderna . . . . . » 2,500: —
 för slutredigeringen av Älvsborgs och Värmlands län m. m. . . . . » 4,000: —

för folkmålsundersökningen

arvode åt en landsmålsarkivarie i Uppsala (B 21) . . . . . » 6,000: —
 » » kvinnligt biträde i Uppsala (B 7) . . . . . » 2,628: —

Summa kronor 82,388: —

Statsverket skulle alltså genom den föreslagna organisationen av folktraditionsundersökningarna åsamkas en ökad kostnad av 30,738 kronor utöver de nu påvilande.

De sakkunniga sammanfatta slutligen sitt förslag sålunda:

Såsom ledande organ för folktraditionsundersökningarna i riket skola fungera tre nämnder, ortnamnsnämnden, folkmålsnämnden och folkminnesnämnden, vilkas medlemmar tillsätts av Kungl. Maj:t på förslag av de arbetande institutionerna, samt en centralnämnd utsedd av Kungl. Maj:t.

Ortnamnsnämnden, som övertager ortnamnskommitténs funktion, bör till sin uppgift och sammansättning väsentligen göras lika med sin föregångare, dock så att sekreteraren ingår som medlem i nämnden.

Folkmålsnämnden, som har att ordna och övervaka folkmålsundersökningarna i riket, skall bestå av fem ledamöter, representerande på samma gång de fem stora svenska dialektområdena som de för folkmål arbetande institutionerna i Uppsala, Lund och Göteborg.

Folkminnesnämnden, som har att ordna och övervaka folkminnesinsamlingarna i riket, skall bestå av sju ledamöter, varav fem skola representera de på området vetenskapligt verksamma institutionerna i Stockholm, Uppsala (2), Lund och Göteborg samt en företräda andra vetenskapligt arbetande institutioner än de nyssnämnda. Den sjunde är ledaren av folkminnesinsamlingen i riket.

För en samfällad handläggning av ärenden rörande dessa nämnders verksamhet verkar en *centralnämnd för undersökning av svensk folktradition*, bestående av tre sakkunniga personer, som ej tillhöra någon av de sagda nämnderna.

För ledningen vid de respektive institutionerna för ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningar inrättas följande fasta tjänster:

I. *Ortnamnsundersökningen.*

En ledarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 30 för docent J. Sahlgren.

II. *Landsmålsarkivet i Uppsala.*

1. En ledarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 30 för docent H. Geijer.

2. En medarbetarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 28 för docent J. Götling.

3. En medarbetarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 28 för filosofie doktor L. Levander.

4. En landsmålsarkivariefattning å extra stat i lönegrad B 21.

5. En kontorsbiträdesbefattning å extra stat i lönegrad B 7.

III. *Landsmålsorganisationen i Lund.*

En föreståndarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 30 för lektor J. Swenning.

IV. *Folkminnesundersökningarna.*

1. En ledarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 30 för lektor H. Celander.

2. En föreståndarbefattning å indragningsstat i lönegrad B 28 för docent C. W. von Sydow.

Fältundersökningar, som från de olika institutionerna bedrivs, skola bekostas med lotterimedel. Den sammanlagda årliga summa, som härtill kräves, torde — enligt uppgifter från respektive undersökningscentraler — belöpa sig till 342,000 kronor. Härav komma under de närmaste åren på ortnamnsundersökningarna 40,000 kronor, på folkmålsundersökningarna 137,000 kronor samt på folkminnesundersökningarna 165,000 kronor.

Genom här föreslagen omorganisation skulle statsverket åsamkas utöver nu utgående belopp en merkostnad av 30,738 kronor.

Vid de sakkunnigas utredning voro fogade dels meritförteckningar för de personer, för vilka enligt förslaget personliga tjänster skulle inrättas, dels ock de i utredningen omförmälda förbindelserna från sagda personer att på vissa villkor antaga de för dem ifrågasatta befattningarna; och anhåller jag att i dessa hänseenden få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Yttrande
öfver folk-
traditions-
sakkunnigas
förslag.

På grund av remiss har *statens pensionsanstalt* den 18 januari 1929 avgivit yttrande i ärendet, i vad detsamma avsåge möjlighet för lektorerna Swenning och Celander att även efter tillträdandet av de för dem ifrågasatta personliga tjänsterna å allmänna indragningsstaten kvarstå i statens pensionsanstalt, och har pensionsanstalten därvid anfört följande:

Statens pensionsanstalt finner sig ej böra avstyrka bifall till framställningen beträffande de två i remisshandlingarna omnämnda lektorerna att även efter övergång till de för dem ifrågasatta personliga tjänster å indragningsstat få kvarstå i pensionsanstalten med familjepensionsrätt. Till undvikande av någon mera avsevärd förlust för anstalten förutsättes dock, dels att de ifrågavarande lektorerna även i de nya befattningarna bibehållas vid nu gällande familjepensionsunderlag, och dels att, i analogi med föreskriften i mom. 2 d) i övergångsstadgandena under Kap. IX i anstaltens reglemente, det ålägges dem att, utöver vanlig årsavgift av 4 procent av lektors högsta tjänstepensionsunderlag, erlägga en tilläggsavgift av 67 kronor + 0,8 procent av nämnda underlag.

Från detta beslut var emellertid pensionsanstaltens direktör C. Widström skiljaktig och anförde, att han, med hänsyn till de konsekvenser, till vilka ett medgivande av kvarstående i pensionsanstalten skulle kunna leda, ansåg sig icke böra tillstyrka detsamma.

Endast i begränsad omfattning har staten hittills ekonomiskt understött de strävanden, som avsett att åstadkomma en planmässig organisation för utforskningen och den vetenskapliga bearbetningen av vad som ännu i vår gamla allmogekultur lever kvar av folkmål och folkliv. Dessa strävanden hava uppburits av det privata initiativet samt av ett oegennyttigt och uppoffrande intresse från enskilda vetenskapsidkares sida; de åtgöranden, som kommit till uttryck från det allmänna, hava hittills inskränkts till att förmedelst begränsade anslagsmedel vidmakthålla vissa bristfälliga organisationsformer, vilkas ram mer och mer hotar att sprängas av de alltjämt vidgade arbetsuppgifterna. Frånsett att de forskningsområden, varom här är fråga, innefatta problem av det största vetenskapliga intresse, vill jag betona, att ett utforskande av den gamla svenska, i traditionen ännu fortlevande allmogekulturen i dess olika yttringar är en nationell angelägenhet av betydande mått och innebär ett krav, vars tillgodoseende ej kan eller får längre åsidosättas. Vår inhemska kultur, sådan den levat på folkets läppar och i folkets sedvänjor, tro och diktning, är ett betydande nationellt arv, ett arv, som förpliktar ej minst ett land som vårt med dess erkänt högt stående odling till en allvarlig strävan att söka bevara det snabbt försvinnande källmaterialet till folkets egenart och liv och dess olika samhällsformers gestaltning under tiderna. I våra nordiska grannländer hava folkmåls- och folklivsundersökningar sedan länge omhuldats samt genom systematiska arbeten och ändamålsenlig ledning nått den fasthet och målmedvetenhet, som vi ännu sakna. Jag anser det vara en kulturangelägenhet av betydande mått och av en omfattande räckvidd, att åtgärder med det snaraste från statsmakternas sida må vidtagas i syfte att skapa enhetlighet i och konsolidering av den mängd olika mer eller mindre planmässigt bedrivna undersökningar och insamlingar, som för närvarande pågå på olika håll i landet.

Redan år 1919 betonade riksdagen angelägenheten av att, innan det blev för sent, insamla vad som funnes kvar av svensk folktradition. År 1923 avgavs av särskilt tillkallade sakkunniga ett omfattande betänkande med förslag till åtgärder i samma syfte. De myndigheter, som häröver yttrat sig, hava desslikes framhållit vikten av snara åtgärder. Upprepade framställningar hava till Kungl. Maj:t inkommit med begäran om skyndsamt förverkligande av olika detaljförslag, allt i syfte att kunna rädda och bevara vad som ännu i folktraditionen kunde leva kvar. Oaktat sålunda en samstämmig opinion uttalat sig för att snabba åtgärder äro av nöden, har dock ännu intet från statsmakternas sida åtgjorts i denna angelägenhet. Detta torde vara lätt förklarligt, om man beaktar, att ifrågavarande organisationsfrågor innefatta problem av en ganska svårlöst beskaffenhet, på samma gång som stora anspråk måste ställas på det allmännas ekonomiska offervillighet. Det förslag, som jag här nedan kommer att framlägga, innebär säkerligen ej den enda lösningen av dessa frågor. Flera andra vägar kunna givetvis tänkas, men jag har ansett, att det förslag, till vilket

jag strax kommer, är det, som är under nuvarande förhållanden det mest praktiska och för det allmänna minst ekonomiskt betungande. Finnas brister i den föreslagna organisationsformen, kunna dessa lätt efter vunnen erfarenhet avhjälpas. Men vad jag framför allt vill betona, det är angelägenheten av snabba och omedelbara åtgärder från statens sida.

I fråga om de arbetsuppgifter, varom nu är tal, föreligger om någonsin fara i dröjsmål. I knappast någon tid torde den nivellerande utjämningen på det andliga livets område fortgå i snabbare och mera rastlöst tempo än i den tid, vi nu uppleva. Den fortgående bebyggelsen, folkskolan, tidningspressen och kommunikationerna äro mäktiga pådrivare i den moderna kulturutvecklingens tjänst, och ju längre och snabbare det moderna samhället med dess liv och yttringar tränger in i våra bygder, desto fortare försvinner återstoden av ett gånget samhällsskick och en gånge odling. Ty med den för oss kännetecknande bristen på sinne för tradition och för bevarandet av egenheterna i vårt kulturella arv i förening med benägenheten att låta det egna och inhemska träda i bakgrunden för att småningom försvinna för det nya och främmande, är tvivelsutan fara för att inom en mansålder föga återstår att söka bevara av vår folkliga odlings särmärken. Det är därför enligt min mening hög tid, att åtgärder vidtagas för att stödja de pågående insamlingsarbetena och giva åt desamma en systematisk och målmedveten ledning.

Vad som i förevarande angelägenhet är det primära är själva insamlings- och undersökningsarbetet. Men det är också, såsom den lämnade redogörelsen giver vid handen, den del av dessa arbeten, som drager de drygaste kostnaderna. 1928 års sakkunniga hava avgivit en approximativ uppskattning av medelsbehovet i detta hänseende, slutande på 342,000 kronor för år för de tre undersökningsgrenarna, ortnamn, folkmål och folkminnen. Jag vill redan nu framhålla, att jag icke anser lämpligt, att anslag till dessa ändamål uppföras å riksstaten. I ej ringa utsträckning hava hittills kostnaderna för dessa arbeten bestritts förmedelst lotterimedel, och det synes mig ändamålsenligt, att så även för framtiden må bliva fallet. Vidare vill jag betona, att den av de sakkunniga gjorda approximativa uppskattningen av medelsbehovet icke nu är eller bör bliva föremål för någon prövning från min sida. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vid behandlingen av ansökningar om lotterikoncessioner taga i betraktande då föreliggande framställningar om medel till ifrågavarande ändamål samt för dessa insamlings- och undersökningsarbetens fortsatta bedrivande bevilja vad som efter föreliggande omständigheter kan prövas vara skäligt.

Men insamlings- och undersökningsarbetena måste givetvis systematiskt planläggas och ledas av fullt kompetenta personer. Dessas uppgifter komma att bliva många och krävande. För att vinna nödig effektivitet vid insamlingsarbetet skola de hava att med lämplig fördelning anlita tillgängliga krafter, såväl personer med vetenskaplig utbildning i facket som ock andra

intresserade. De skola om möjligt sörja för vetenskaplig undervisning vid universiteten och ett erforderligt instruerande av utgående upptecknare, och de hava att, eventuellt med tillhjälp av andra arbetskrafter, mottaga, registrera och förvara de inkommande uppteckningarna. För dessa uppgifter erfordras emellertid krafter, vilka icke kunna erhållas för eller lämpligen böra tillgodoses förmedelst oregelbundna eller ovissa anslag från lotterimedel.

Men minst lika viktigt, om ej måhända viktigare än insamlingsarbetet är den vetenskapliga bearbetningen, tillgodogörandet och bekantgörandet av det insamlade materialet. Skulle nämligen så bliva fallet, att det förmedelst dryga kostnader och stora personliga uppoffringar hopbragta materialet av dialekter och folkminnen allenast bleve insamlat utan att samtidigt eller snarast varda föremål för vetenskaplig bearbetning och behandling, kommer det tvivelsutan att ligga såsom i mycket ofruktbara samlingar och tynga utrymmena i våra bibliotek och arkiv. När en gång sedermera dessa samlingar komma att bliva föremål för vetenskaplig behandling, är detta måhända för sent. Ty bearbetningen av materialet, bekantgörandet av forskningsresultaten och dess tillgängliggörande i deskriptiva och analyserande vetenskapliga publikationer — även om dessa uppgifter måste i åtskilliga stycken höra framtiden till — böra i möjligaste mån, om man över huvud skall kunna rationellt utnyttja det insamlade materialet, ske i viss mån parallellt med och i nära anslutning till själva insamlingsarbetet i orterna. Det är därför man är nödsakad räkna med begränsad fast stab av vetenskapsidkare, knutna uteslutande till dessa uppgifter. Dessa finnas till viss utsträckning redan nu, men deras anställnings- och avlöningsförhållanden äro alltjämt ovissa, och man må ej förtänka, att de se med oro på framtiden och äro tveksamma, om de kunna fortsätta med de arbeten, åt vilka de hittills oegennyttigt ägnat sina odelade intressen. Skall en stabilisering och en sedan länge eftertraktad planmässighet i ledningen av insamlingsarbetena och i den vetenskapliga bearbetningen av materialet komma till stånd, synes det mig vara en ofrånkomlig nödvändighet att skapa en fast organisation och med denna organisation införliva de nu på området verk samma arbetskrafterna samt åt dessa bereda en fast och tryggad ställning.

Grundlinjerna i den organisation, som 1928 års sakkunniga föreslagit, återfinnas redan i 1923 års sakkunnigbetänkande. I detta betänkande har emellertid uppbyggt en vidlyftig och dyrbar administrativ organisation, mot vilken berättigade gensagor yppats i nästan samtliga de över betänkandet avgivna yttrandena. Organisationen måste givetvis göras betydligt enklare, och enligt min mening hava 1928 års sakkunniga härvidlag framlagt en plan, som synes mig, utan att äventyra arbetsresultatet, väl kunna tillgodose vad man här önskar vinna. Den äger dessutom den fördelen, att den ställer betydligt mindre anspråk på det allmännas ekonomiska medverkan. Skulle, såsom jag nyss antytt, erfarenheten giva vid handen, att

ett och annat i denna plan brister och behöver tillrättaläggas, bör sådant utan svårighet kunna ske, och jag förutsätter, att det också må kunna ske utan ökade anspråk på statsmedel.

Det innebär en enligt min mening klok tanke, som kommit till uttryck i båda sakkunnigberedningarnas förslag, nämligen att under samma organisation sammanföra de tre närbesläktade insamlings- och forskningsområdena, dialekter, ortnamn och folkminnen. Dessa grenar av den i traditionen fortlevande folkliga kulturen äga sitt givna inre samband, och när det gäller ett systematiskt utforskande av dessa områden, är det självfallet en stor fördel ej minst från ekonomisk synpunkt, att insamlingsarbetet kan gå efter vissa gemensamma och enhetliga linjer.

Den äldsta grenen av dessa undersökningsområden är dialektforskningen; den kan se tillbaka på en mer än 50-årig tillvaro och är också den, där vissa givna och allmänt godtagna vetenskapliga metoder i arbetet sedan länge vunnit burskap. Det är den forskningsgren, inom vilken man vetenskapligt sett hittills kommit längst. Men detta innebär ingalunda, att den svenska dialektforskningen föreligger såsom ett avslutat och färdigbehandlat arbetsområde. Tvärtom. Endast en begränsad del av vårt vidsträckta land har ännu varit föremål för det insamlings- och uppteckningsarbete, som härutinnan ansetts erforderligt. Mycket återstår ännu, och det är ett omfattande arbete, som möter den blivande ledningen för folkmålsundersökningen. I och med att detta undersökningsområde är det till tiden äldsta, hava här vissa institutioner arbetat sig fram, vilka redan nu vunnit en viss stadga och vid vilka sedan länge en högt kvalificerad personal är knuten.

Såsom jag tidigare erinrat, företrädes landsmålsforskningen i vårt land för närvarande främst av landsmålsarkivet i Uppsala, centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund och institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. Av dessa institutioner äro de båda förstnämnda sedan åtskilliga år tillbaka statsunderstödda, för innevarande budgetår uppgå statsbidragen till respektive 28,650 kronor och 3,500 kronor. I övrigt anhåller jag att beträffande dessa institutioners organisation m. m. få hänvisa till den härför å sid. 3 och följande lämnade redogörelsen.

Arbetet vid ovannämnda institutioner har, såsom den lämnade redogörelsen giver vid handen, med alltjämt ökade svårigheter kunnat uppehållas förmedelst blott tillfälligt anställd personal, men detta torde icke i längden vara möjligt. Den enskilde forskarens entusiasm och offervillighet kan icke under allt för lång tid tagas i anspråk med ett så otryggt och otillräckligt understöd från det allmännas sida, som hittills givits, utan åt dessa arbetare bör beredas såväl en tryggare form för anställning som ock en rimlig ersättning för deras krävande arbete.

1928 års sakkunniga föreslå nu, att som närmaste organ för att ordna och övervaka undersökningen av folkmålen skulle inrättas en *folkmålsnämnd*,

bestående av fem personer och representerande på samma gång de nord-svenska, uppsvenska, götiska, sydsvenska och västsvenska folkmålen som de redan förefintliga arbetande undersökningsinstitutionerna för folkmål i Uppsala, Lund och Göteborg. Dessa fem ledamöter av nämnden borde utses bland dem, som vore närmast förtrogna med de för varje forskningsområde och institution aktuella arbetsuppgifterna, och utnämnas av Kungl. Maj:t på förslag av landsmålsarkivet i Uppsala för de nordsvenska, uppsvenska och götiska folkmålen, av organisationen för folkmålsforskningen i Lund för de sydsvenska och av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola för de västsvenska folkmålen. Föreståndaren för landsmålsarkivet i Uppsala, vilken samtidigt skulle företräda ett av de nämnda dialektområdena och fungera som sekreterare, borde alltid vara medlem av nämnden.

Den av de sakkunniga föreslagna organisationen av folkmålsundersökningarna med en folkmålsnämnd finner jag innebära ett beaktansvärt och gott uppslag. Den gemensamma ledningen torde garantera planmässighet i arbetet och framför allt ett tillrättaläggande av arbetsuppgifterna efter enhetliga och systematiska linjer. Mot den föreslagna sammansättningen av denna nämnd har jag intet att erinra. Ledamöterna torde böra förordnas tills vidare av Kungl. Maj:t, dock, såsom jag håller för mera lämpligt, efter förslag av den s. k. centralnämnden, till vilken jag längre fram återkommer.

Folkmålsnämndens huvudsakliga uppgift skulle enligt de sakkunnigas förslag vara att planlägga arbetet, fördela arbetsområden och arbetsuppgifter samt att till den s. k. centralnämnden med eget yttrande översända ansökningar om statsanslag och lotterimedel från på området arbetande institutioner och enskilda, varvid eventuella villkor för anslags erhållande skulle föreslås. Vidare skulle nämnden på de sökande fördela anslagna medel samt infordra och granska redogörelser för de arbeten, som utförts av dem, som åtnjutit understöd av ovan nämnt slag. Nämnden skulle också i möjligaste mån söka erhålla kontroll över samtliga i riket förefintliga samlingar, även enskilda. För vården av sådana samlingar, som helt eller delvis utförts med statsmedel, borde särskilda bestämmelser utfärdas. De sakkunniga hålla före, att en mera detaljerad instruktion för nämndens verksamhet lämpligen torde böra utfärdas av den ovanberörda centralnämnden. I den mån handläggning av nämndens ärenden icke kunde ske genom korrespondens, borde ersättning för resekostnader och dagtraktamenten utgå från åttonde huvudtitelns reseanslag. De fall, då ett personligt sammanträffande mellan nämndens ledamöter bleve behövt, torde rimligtvis kunna inskränkas till omkring 2 per år. Till ledamot av nämnden borde intet särskilt arvode utgå.

I fråga om de arbetsuppgifter, som skulle tillkomma folkmålsnämnden, har jag i huvudsak intet att erinra mot vad härutinnan av de sakkunniga föreslagits. Vissa tillägg och jämkningar torde måhända efter vunnen er-

farenhet bliva erforderliga. Det synes mig böra ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av centralnämnden, utfärda vissa allmänna riktlinjer för folkmålsnämndens verksamhet; en mera detaljerad instruktion för arbetet torde få bero på centralnämnden att utarbeta. Jag vill vidare fullt ansluta mig till de sakkunnigas förslag om att något särskilt arvode ej må utgå till folkmålsnämndens ledamöter. Sammanträdena böra kunna inskränkas till 2, högst 3 om året, och för dessa synes rimligt, att rese- och traktementsersättning utgår, därvid nämndledamot bör åtnjuta ersättning efter resereglementets klass II C, såvida han ej på grund av innehavande tjänst är berättigad till ersättning efter högre klass.

De sakkunniga hava vidare med rätta framhållit att — om den föreslagna nämnden skulle hava att övervaka ordnandet och handhava huvudledningen av insamlingen — insamlingsarbetet självt och den därmed nödvändigtvis förbundna vetenskapliga bearbetningen av influtet material borde överlämnas åt särskilda institutioner, som redan, delvis för en längre tid sedan, trätt i verksamhet på platser, där nödiga krafter funnits att tillgå och medel för de med arbetet förbundna utgifterna kunnat anskaffas. Arbetet å dessa institutioner och ute i fältet kunde till en mycket avsevärd del bestridas med mera tillfälligt anställda personer och borde, så långt en sådan mer tillfällig anställning vore användbar, bekostas med lotterimedel. Men arbetet i fråga måste ledas och delvis handhavas av särskilt för sitt ändamål kvalificerade personer, som icke nådde nödig kompetens utan långvarig utbildning och som, så vitt nu kunde förutses, måste ägna hela sin återstående arbetsföra tid åt verksamheten i fråga. Dessa särskilt kvalificerade krafter anse de sakkunniga ur sakens och billighetens synpunkt böra anställas å fast stat. Det arbete, som förestode, vore av den natur, att det borde kunna beräknas vara väsentligen avslutat inom en begränsad tidrymd, vilken rimligtvis icke borde överstiga genomsnittstiden för en enskild persons verksamhet som tjänsteman. När insamlingsarbetet vore avslutat, återstode, framhålla de sakkunniga vidare, visserligen helt säkert av den jämsides därmed löpande vetenskapliga bearbetningen mycket, och det måste också sörjas för arkivens sakkunniga vård för framtiden. Sistnämnda arbeten torde emellertid böra fortgå efter andra linjer än de, som nu borde följas, när det gällde ett omedelbart och energiskt ingripande för att trygga det brådskande insamlingsarbetet. De sakkunniga hava följaktligen ansett det vara naturligare, att de fasta beställningar, som nu för arbetets bedrivande nödvändigtvis krävdes, till största delen ansloges på indragningsstat.

I anslutning härtill innebär de sakkunnigas förslag beredande av en fastare anställning genom skapande av personliga tjänster å indragningsstat för vissa namngivna högt kvalificerade forskare på ifrågavarande vetenskapsområde.

Beträffande docenten H. Geijer framhålla de sakkunniga, att han, som alltsedan tillkomsten av landsmålsinstitutet i Uppsala den 1 januari

1914 fungerat som dess föreståndare, med outtröttlig energi drivit fram denna institution till den främsta i sitt slag på nordiskt språkområde. Hans vetenskapliga produktion och hans verksamhet vittnade till fullo om hans höga vetenskapliga kvalifikationer. Ingen nu levande man torde, säga de sakkunniga, besitta en vidsträcktare allmän kännedom om de svenska dialekterna än Geijer, ingen kunde heller mäta sig med honom som speciell kännare av de norrländska dialekterna. Med hänsyn härtill finna de sakkunniga docenten Geijer vara självskriven som sekreterare i folkmålsnämnden och ledare av landsmålsarkivet i Uppsala. De sakkunniga föreslå, att docenten Geijer i nämnda tjänst såsom ledare av folkmålsundersökningarna, sekreterare i folkmålsnämnden och föreståndare för landsmålsarkivet i Uppsala placeras vid nämnda arkiv. De sakkunniga föreslå för docenten Geijer placering i lönegraden B 30, och meddela i sammanhang härmed, att han förklarat sig villig att mottaga en tjänst av här angivna art. Med hänsyn till Geijers föregående mer än femtonåriga verksamhet som landsmålsarkivets ledare och hans livslånga arbete i den svenska dialekt- och folkminnesforskningens tjänst förorda slutligen de sakkunniga, att han måtte placeras i högsta löneklassen, 33, av nyssnämnda lönegrad.

I fråga om docenten J. Götllinds vetenskapliga kvalifikationer framhålla de sakkunniga, att dessa dokumenterades av ett särdeles förtjänstfullt vetenskapligt författarskap. Hans arbete i landsmålsarkivets tjänst kunde i viss mån dateras från år 1918, då han anställdes som ledare av Västgöta folkmålskommitté i Uppsala. Vid landsmålsarkivet hade han anställts den 1 juli 1923. Hans tjänstgöring vid landsmålsarkivet hade omfattat såväl bearbetning av förefintligt material som ledning av kompletterande undersökningar ute i bygderna. Han hade därjämte sedan den 1 juli 1928 tjänstgjort som ledare för de från landsmålsarkivet med lotterimedel bedrivna folkminnesundersökningarna i riket. Docenten Götllind vore enligt de sakkunnigas mening både genom sitt vetenskapliga författarskap, sin vetenskapliga verksamhet vid landsmålsarkivet och sitt arbete vid denna institutions administration i så hög grad skickad att fylla platsen som vetenskaplig medarbetare vid landsmålsarkivet på götamålens viktiga och vittomfattande område, att ingen annan till buds stående kunde i denna tjänst tävla med honom. Han vore därjämte väl skickad att, om så skulle visa sig nödvändigt, åtaga sig ledningen av den från landsmålsarkivet bedrivna folkminnesforskningen. De sakkunniga framhålla, att Götllind efter eventuell anställning som vetenskaplig medarbetare vid landsmålsarkivet borde fullfölja arbetena på götamålens och främst västgötamålens utforskning såväl i språkgeografiskt, grammatiskt som lexikografiskt avseende. I mån av tid och tillfälle borde han därjämte deltaga i arbetet med folkminnesundersökningen. I betraktande av docenten Götllinds vetenskapliga kvalifikationer anse de sakkunniga, att han bör avlönas enligt lönegraden B 28; och meddela de sakkunniga, att Götllind förklarat sig villig att mottaga den ifråga-

varande befattningen. De sakkunniga förorda, att Götling, som den 1 juli 1929 kommer att hava varit anställd i landsmålsarkivets tjänst i sex år, måtte placeras i löneklassen 29.

Beträffande doktor L. Levander framhålla de sakkunniga, att denne — som under loppet av 15 års studier och inemot sammanlagt 4 1/2 års vistelse i övre Dalarne skaffat sig en vetenskaplig kännedom om det egentliga dalmålet, varom han vore fullkomligt ensam — varit anställd i landsmålsarkivets tjänst sedan den 1 maj 1920. Som anställd vid landsmålsarkivet skulle Levander få att fullfölja det av honom sedan flera år bedrivna arbetet på en ordbok över dalmålet och i övrigt biträda vid de dialektologiska och folkloristiska arbetena inom institutionen. Levander vore inom landsmålsarkivet oersättlig, och han vore utan jämförelse den främste på det forskningsområde han gjort till sitt. De sakkunniga anse, att Levander bör fast bindas vid landsmålsarkivet, då, såvitt detta icke skedde, hans verksamhet där icke mera för framtiden torde kunna påräknas. De sakkunniga föreslå därför, att Levander måtte erhålla en tjänst på indragningsstat i lönegraden B 28 med de åligganden, som ovan antytts. De sakkunniga meddela i detta sammanhang, att Levander förklarat sig villig att mottaga en sådan anställning. Tillika föreslå de sakkunniga, att Levander — som den 1 maj 1929 skulle hava varit anställd i landsmålsarkivets tjänst i 9 år, därest han icke under sagda tid åtnjutit en tjänstledighet av 2 år — måtte uppföras i löneklassen 29.

Beträffande lektor J. Swenning, vilken skulle bliva ledare av de sydsvenska folkmålsundersökningarna, framhålla de sakkunniga, att han genom sina utgivna skrifter visat en god vetenskaplig begåvning, skarpsinne och grundlighet samt stor förtrogenhet såväl med den allmänna nordiska språkhistorien som med de sydsvenska dialekterna. Genom sina egna undersökningar hade han förvärvat en vidsträckt erfarenhet om undersökningsarbeten i fältet, vilken utan tvivel satte honom i stånd att även på ett fullt tillfredsställande sätt planlägga och leda dylika arbeten av andra undersökare. På grund av sina egna arbetsuppgifter hade han redan en mycket god kännedom om de arbeten, som för närvarande bedreves på det sydsvenska dialektområdet och de behov, som där föreläge. Swenning borde såsom föreståndare för ett sydsvenskt landsmålsinstitut utöva ledningen av folkmålsinsamlingen inom det sydsvenska dialektområdet samt därjämte ägna sig åt de speciella vetenskapliga uppgifter, vilka föreläge inom det sydsvenska dialektområdet. De sakkunniga framhålla, att de icke äga någon disponibel person att föreslå, som i vetenskapliga och organisatoriska kvalifikationer för den ifrågavarande befattningen kan tävla med lektor Swenning, och hava med hänsyn härtill och till befattningens karaktär av chefsbefattning förordat, att han måtte placeras i lönegraden B 30. De sakkunniga hava meddelat, att lektor Swenning förklarat sig villig att övergå till den föreslagna tjänsten under sistnämnda förutsättning samt under förut-

sättning att hans vid tiden för övergången 20-åriga lektorstjänstgöring vid högre allmänt läroverk räknades likvärdig med den 9-åriga tjänstgöring, som författningsenligt erfordrades i den föreslagna tjänsten för uppflyttning i högsta löneklass, en fordran vars uppfyllande de sakkunniga ansåge sig böra förorda särskilt med hänsyn till lektor Swennings alltjämt intill nu vid sidan av hans skoltjänstgöring fortsatta vetenskapliga verksamhet på just det område, dit han numera skulle få hela sin verksamhet förlagd. På samma grunder hava de sakkunniga förordat uppfyllandet av det villkor, lektor Swenning likaledes uppställt, att hans tjänstgöring vid statsläroverk måtte tillgodoräknas honom för erhållande av full pension i den nya tjänsten. Beträffande ett av lektor Swenning ytterligare uppställt villkor för att ställa sig till förfogande, nämligen att han finge för änke- och pupillpensionering kvarstå som lektor i statens pensionsanstalt, hava de sakkunniga förklarat sig sakna anledning att yttra sig.

Till det av de sakkunniga framlagda förslaget beträffande mera fast anställd personal för landsmålsundersökningarna kan jag i allt väsentligt giva min anslutning. De vetenskapsmän, som de sakkunniga föreslagit skola sättas i tillfälle att för framtiden helt ägna sig åt dessa forskningsarbeten, hava sedan länge och med framgång arbetat härmed; beträffande deras kompetens vill jag — förutom till det tidigare härutinnan av mig anförda — ytterligare hänvisa till handlingarna i ärendet. Jag tillstyrker alltså, att för docenterna Geijer och Götling, doktor Levander och lektor Swenning från och med den 1 juli 1929 inrättas de av de sakkunniga föreslagna personliga tjänsterna. Mot placeringen av de olika tjänsterna i lönegrad, för docenten Geijer och lektor Swenning B 30 samt för docenten Götling och doktor Levander B 28, har jag icke funnit något att erinra. I likhet med de sakkunniga finner jag vidare, med hänsyn till att det här ifrågasvarande arbetet endast är avsett att pågå under en begränsad tid, det vara det riktigaste att dessa fyra personliga tjänster uppföras å allmänna indragningsstaten. Därest detta förslag vinner riksdagens bifall, torde Kungl. Maj:t äga att sedermera för vederbörande utfärda fullmakter.

De sakkunniga hava med hänsyn till här ifrågasvarande vetenskapsmäns tidigare tjänstgöring föreslagit, att docenten Geijer och lektor Swenning skulle placeras i löneklassen 33 samt docenten Götling och doktor Levander i löneklassen 29. De av de sakkunniga härför anförda skälen hava synts mig övertygande; jag anser mig dessutom böra framhålla, att ett bifall här till icke torde kunna anses på något sätt prejudicierande, detta med hänsyn till såväl de ifrågasvarande tjänsternas speciella beskaffenhet som vederbörandes synnerligen väl styrkta vetenskapliga verksamhet. Föreskrifter i ämnet torde framdeles få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Vad så vidare beträffar pensionsförhållandena för nu nämnda fyra personer torde ifråga om deras egna pensioner — i likhet med vad som är fallet beträffande å allmänna indragningsstaten uppförda innehavare av

personliga professurer — böra gälla föreskrifterna i lagen om civila tjänst-innehavares rätt till pension med de tillägg, som gälla för innehavare av s. k. nyreglerade tjänster. Pensionsavgifter och pensionsunderlag böra sålunda bliwa desamma som för övriga tjänstinnehavare i lönegraderna B 30 respektive B 28.

I fråga om änke- och pupillpensioneringen ställer sig däremot saken något annorlunda. Såsom innehavare av tjänster å indragningsstat torde här ifrågavarande personer såsom icke varande »ordinarie innehavare av civil tjänst» icke kunna ifrågakomma till inträde i civilstatens änke- och pupillkassa. I vilken mån för docenterna Geijer och Götling samt doktor Levander inträde kan beredas i universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn är en fråga, på vilken jag icke här kan ingå.

Lektor Swenning är för närvarande för sin änke- och pupillpensionering delaktig i statens pensionsanstalt. Såsom villkor för att han skulle antaga den för honom nu ifrågasatta befattningen har Swenning uppställt bland annat det kravet, att han finge tillstånd att för änke- och pupillpensionering kvarstå såsom lektor i statens pensionsanstalt mot erläggande i fortsättningen av för lektor stadgad årsavgift till anstalten, eller att eljest hans nuvarande villkor i detta hänseende icke på något sätt försämrades. Statens pensionsanstalt har i sitt i ärendet avgivna utlåtande icke velat motsätta sig lektor Swennings kvarstående i pensionsanstalten med familjepensionsrätt men förutsatt, dels att han även i den nya befattningen skulle bibehållas vid nu gällande familjepensionsunderlag, dels ock att, i analogi med föreskriften i mom. 2 d) i övergångsstadgandena under kap. IX i anstaltens reglemente, det skulle åläggas honom att, utöver vanlig årsavgift av 4 procent av lektors högsta tjänstepensionsunderlag, erlägga en tilläggsavgift av 67 kronor + 0,8 procent av nämnda underlag.

En fråga, ungefärligen motsvarande den sålunda uppkomna, har redan tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Jag tillåter mig i detta hänseende erinra, att — under punkt 149 av 1914 års åttonde huvudtitel — upptogs till övervägande, huruvida icke åt de dåvarande folkskolöverstyrelsens ledamöter, vilka vid sitt inträde i överstyrelsen tillhörde endera av lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa eller folkskollärarnas änke- och pupillkassa, skulle kunna beredas befrielse från skyldighet att tillhöra civilstatens änke- och pupillkassa, under villkor att de i stället ålades skyldighet att tillhöra endera av berörda kassor. Föredragande departementschefen ansåg därvid, att, oaktat den höjning i löneförmåner, som skulle inträda för överstyrelsens ledamöter i denna deras nya egenskap, högre delaktighetsbelopp icke kunde ifrågasättas för dem än det tidigare högsta i kassan. Då vidare den fortsatta delaktigheten i kassan icke skulle komma att i och för sig för dessa ledamöter medföra någon som helst förman utöver den, som tidigare tillkommit dem såsom delägare i kassan, syntes det departementschefen knappast vara med billighet och rättvisa

förenligt, att dessa ledamöter betungades med dryga tilläggsavgifter till kassan. Riktigast syntes honom vara, att årsavgifterna för dessa ledamöter fortfarande bibehölles vid normala belopp, d. v. s. vid de belopp, som ledamöterna skulle haft att erlägga, om de innehaft mot delaktighetsbeloppet svarande befattningar vid vederbörande läroanstalter. Med hänsyn såväl till de båda kassornas ställning som till det ringa antal befattningar, varom här vore fråga, förordade därför dåvarande departementschefen, att de ledamöter inom överstyrelsen, som tidigare tillhört endera av de båda änke- och pupillkassor, till vilka de överstyrelsen underlydande lärarkårerna hörde, skulle utan särskilda tilläggsavgifter kvarstå i dessa kassor. Departementschefen framhöll tillika, att vad sålunda föreslagits hade sin fulla motsvarighet i fråga om medlemmarna i åtskilliga andra centrala verk och inrättningar, såsom i telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, marinförvaltningen m. fl. Riksdagen biföll vad sålunda föreslagits.

I fråga om lektor Swennings familjepensionering synas mig förhållandena vara ganska jämförliga med dem, som, enligt vad jag nu erinrat, förelågo för folkskolöverstyrelsens ledamöter. Då jag ej heller kan finna, att detta tämligen enastående fall i händelse av bifall till det av Swenning uppställda villkoret kan från konsekvenssynpunkt ingiva betänkligheter, vill jag föreslå, att medgivande av riksdagen utverkas därtill, att Swenning även såsom innehavare av den ifrågasatta personliga tjänsten å indragningsstat må för sin familjepensionering kvarstå i statens pensionsanstalt med oförändrat delaktighetsbelopp samt med de rättigheter och skyldigheter i övrigt, vilka tillkomma delägare, som innehar befattning, med vilken skyldighet att tillhöra anstalten är förenad.

Vad vidare beträffar de båda befattningarna som landsmålsarkivarie i lönegraden B 21 och som kontorsbiträde i lönegraden B 7, som de sakkunniga föreslagit skulle inrättas vid landsmålsarkivet i Uppsala, inser jag väl behovet av dessa befattningar, särskilt av arkivariebefattningen, då institutionens effektivitet är i hög grad beroende av en dylik tjänst. Jag anser mig dock ej kunna förorda, att dessa nu uppföras på stat. Det torde få ankomma på den ifrågasatta folkmålsnämnden att taga under närmare övervägande, på vad sätt det så att säga administrativa arbetet lämpligast bör organiseras och eventuellt kunna tillsvidare förmedelst lotterimedel finansieras.

Kostnaderna för landsmålsundersökningarna skulle sålunda i riksstaten upptagas till följande belopp:

arvode åt föreståndaren för landsmålsarkivet i Uppsala,	
docenten H. Geijer (lönegraden B 30, löneklassen 33, E-ort)	kronor 11,460: —
arvode åt medarbetaren i landsmålsarkivet i Uppsala, docenten J. Götlind (lönegraden B 28, löneklassen 29, E-ort)	» 9,540: —
arvode åt medarbetaren i landsmålsarkivet i Uppsala, filosofie doktor L. Levander (lönegraden B 28, löneklassen 29, E-ort)	» 9,540: —

arvode åt föreståndaren för landsmålsundersökningen i

Lund, lektor J. Swenning (lönegraden B 30, löneklassen

33, D-ort) . . . . . kronor 11,220: —

Summa kronor 41,760: —

Då de för här ifrågavarande ändamål för innevarande budgetår anvisade statsbidragen, såsom jag förut erinrat, uppgå till 32,150 kronor, skulle den årliga merkostnaden, dyrtidstillägg oberäknade, uppgå till 9,610 kronor.

Den svenska *ortnamnsundersökningen* har, såsom av den av mig lämnade redogörelsen framgår, sedan länge haft sin ledning i ortnamnskommittén. Denna kommitté har haft en dubbel uppgift, dels som en vetenskaplig undersökningskommission, dels som en kameral instans för namnregleringsärenden. Vad den vetenskapliga sidan av dess verksamhet beträffar, torde i den hittills lämnade redogörelsen tillräckligt kraftigt hava betonats nödvändigheten av att våra ortnamns dialektformer i så genuint och autentiskt skick som möjligt tillvaratagas och att detta sker med det snaraste, enär ifrågavarande dialektala namnformer äro stadda i snabbt försvinnande. Jämväl det kamerala arbetet är av stor vikt; det torde vara känt, hurusom kartornas och skriftspråkets ortnamnsformer ofta äro osäkra, vacklande eller notoriskt oriktiga, och för ett verkligt tillrättaläggande av dem är det då bland annat oundgängligen nödvändigt att känna namnens uttal i vederbörande landsmål.

Såsom jag förut å sid. 6 erinrat, bestridas kostnaderna för ortnamnskommitténs arbeten för närvarande dels av ett å riksstaten anvisat extra anslag, för budgetåret 1928/1929 uppgående till 8,000 kronor, till arvode till ortnamnskommitténs sekreterare m. m., dels — i fråga om kostnader för namnregleringsärenden — från åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Härtill hava under senare år kommit lotterimedel i ganska betydande utsträckning.

1928 års sakkunniga hava hållit före, att ortnamnskommittén till sin sammansättning torde kunna kvarstå väsentligen oförändrad, dock syntes kommitténs sekreterare lämpligen böra ingå som medlem av kommittén. De sakkunniga hava icke funnit motiverat att — såsom från vissa håll föreslagits — utvidga ortnamnskommittén med representanter för jämväl andra ortnamnsundersökningar i riket, för folkmåls- och folkminnesforskningen eller för rikets allmänna kartverk. Å andra sidan finna de sakkunniga, att, då ortnamnskommittén bland annat fyllde ett permanent behov som kameral instans, den icke lämpligen torde böra bibehållas i den tillfälliga form, som dess nuvarande namn angäve, utan böra ombildas till en nämnd, förslagsvis kallad *ortnamnsnämnden*. Men då den i så fall icke skulle komma i åtnjutande av tackning för sina kostnader från kommitté-

anslaget, tordo för de närmaste åren till ersättning åt ordföranden och den kamerale representanten för handläggning av ärenden rörande namnregleringsfrågan ett anslag på extra stat av 2,500 kronor vara behövt. Härjämte hava de sakkunniga föreslagit, att, i enlighet med ortnamnskommitténs den 15 september 1928 gjorda framställning, ett belopp av 4,000 kronor fortfarande måtte utgå å extra stat för kommitténs utgifter för redogörelserna för Älvsborgs och Värmlands län m. m.

Vidare hava de sakkunniga upptagit ortnamnskommitténs i nyssberörda framställning den 15 september 1928 gjorda hemställan om utverkande av en personlig tjänst för docenten J. Sahlgren som föreståndare för undersökningen av svenska ortnamn, med uppdrag att leda ortnamnsundersökningarna i riket och att förvalta och ordna det svenska ortnamnsarkivet. De sakkunniga hava till alla delar vitsordat docenten Sahlgrens höga vetenskapliga kvalifikationer för nämnda tjänst och framhållit, att det enligt de sakkunnigas mening måste betraktas som ett sällsynt lyckligt tillfälle, att en person med Sahlgrens förtjänster både som organisatör och forskare nu stode att förvärva för det angivna maktpåliggande uppdraget. Han vore både som ledare och forskare utan medtävlare.

De sakkunniga hava för docenten Sahlgren föreslagit en avlöning i lönegraden B 30, en avlöning som vore berättigad redan av hans ställning som ledare för ortnamnsforskningen i riket. Härjämte skulle han fungera som sekreterare i ortnamnskommittén och som föreståndare för ortnamnsarkivet samt fullgöra andra därmed förbundna åligganden. De sakkunniga meddela, att Sahlgren för dem förklarat, att han, därest han erhöle den föreslagna tjänsten, vore villig att återkalla en av honom gjord ansökan till en professur i nordiska språk vid Lunds universitet. Vidare hava de sakkunniga såsom billigt förordat att, då docenten Sahlgren varit verksam i ortnamnskommitténs tjänst sedan 1910 och genom oavlåtligt arbete allt sedan sina studentår gjort sig i hög grad förtjänt om ortnamnsstudiet i vårt land, han måtte placeras i löneklassen 33.

Den av de sakkunniga framlagda organisationsplanen för ortnamnsforskningen i vårt land bygger i det stora hela på en redan sedan länge beprövad organisation, och vill jag ansluta mig till deras förslag. Högsta ledningen av ortnamnsforskningen ävensom det kamerala ortnamnsarbetet skulle således överlämnas åt en ortnamnsnämnd av tre personer. I avseende å utseendet av ledamöterna i denna nämnd ävensom riktlinjer och instruktion för dess verksamhet torde i tillämpliga delar gälla vad jag förut anfört i dessa hänseenden rörande den föreslagna folkmålsnämnden.

Jag vill vidare uttala min anslutning till det av både ortnamnskommittén och 1928 års sakkunniga framlagda och av de akademiska myndigheterna livligt tillstyrkta förslaget om inrättandet av personlig tjänst för docenten Sahlgren såsom ledare av ortnamnsundersökningarna i riket. Jag

tillstyrker alltså, att för Sahlgren måtte från och med den 1 juli 1929 inrättas en personlig tjänst i lönegraden B 30. Förslaget om att docenten Sahlgren skulle för uppflyttning i högsta löneklassen, 33, få tillgodoräkna sig sin långa, synnerligen väl vitsordade tjänstgöring i ortnamnskommittén vill jag tillstyrka; Kungl. Maj:t lär framdeles få meddela beslut härom.

Av den redogörelse för ärendets förhistoria, som jag tidigare lämnat, framgår, att frågan om förläggningen av ortnamnsarkivet och därmed också ortnamnsforskningens tyngdpunkt varit föremål för olika meningar. Så som förhållandena sedermera utvecklats sig, i det att ortnamnsarkivet jämte det därtill hörande forskningsarbetet numera genom Sahlgrens medverkan förlagts till Uppsala, och då Sahlgren givetvis själv äger de största förutsättningar att bedöma, å vilken ort hans arbete lämpligast och med största framgång kan bedrivas, anser jag mig böra räkna med, att Sahlgrens stationeringsort tills vidare bliver Uppsala.

I fråga om docenten Sahlgrens pensionsförhållanden — såväl den egna pensioneringen som änke- och pupillpensioneringen — gäller detsamma som av mig tidigare anförts ifråga om docenterna Geijers och Götllinds samt doktor Levanders pensionsförhållanden.

De sakkunniga hava vidare föreslagit, att för ortnamnsnämnden skulle å åttonde huvudtiteln beviljas dels ett extra anslag av 2,500 kronor till kostnader för namnregleringar m. m., dels ett extra anslag av 4,000 kronor för slutredigeringen av ortnamnsarbetena i Älvsborgs och Värmlands län m. m.

Det förstnämnda anslaget motsvarar ungefär de kostnader, som hittills bestritts av åttonde huvudtitelns kommittéanslag. Jag finner i likhet med de sakkunniga det vara riktigast, att dessa kostnader, vilka böra avse ersättningar för de administrativa namnregleringsärendenas behandling inom ortnamnsnämnden såsom kameral instans, framdeles uppföras såsom ett särskilt extra anslag under åttonde huvudtiteln; mot det föreslagna beloppet, 2,500 kronor, har jag intet att erinra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta angående såväl fördelningen av detta anslag som villkoren för detsammas utgående.

Det av de sakkunniga förordade anslaget å 4,000 kronor finner jag också vara väl motiverat; det motsvarar de kostnader, som hittills för de nämnda ändamålen bestritts av det å åttonde huvudtiteln uppförda anslaget å 8,000 kronor och som avse huvudsakligen vissa för ortnamnsundersökningens kamerala och andra arbeten ofrånkomliga vetenskapliga undersökningar m. m. De sakkunniga hava föreslagit, att beloppet 4,000 kronor skulle uppföras såsom ett särskilt extra anslag under åttonde huvudtiteln. Jag håller emellertid före, att detta belopp såsom ägande karaktär av ett till ett vetenskapligt institut knutet expensanslag lämpligare bör närmare förbindas med den för docenten Sahlgren ifrågasatta personliga befattningen såsom ett anslag å allmänna indragningsstaten. Docenten Sahlgren kommer såsom le-

dare av ortnamnsforskningen i riket jämväl att utöva inseeende över användandet av detta anslag. Jag vill alltså tillstyrka, att under allmänna indragningsstaten uppföres ett anslag av 4,000 kronor för utförande av vissa i samband med ortnamnsforskningen stående arbeten.

Kostnaderna för ortnamnsarbetet skulle alltså uppgå till
 dels å allmänna indragningsstaten: arvode åt ortnamns-
 nämndens sekreterare, docenten J. Sahlgren (lönegrad B 30,
 löneklassen 33, E-ort) . . . . . kronor 11,460: —
 dels å allmänna indragningsstaten: för vissa i samband
 med ortnamnsforskningen stående vetenskapliga arbeten . . . . . » 4,000: —
 dels å åttonde huvudtiteln för ortnamnsnämndens arbeten
 med namnregleringsärenden . . . . . » 2,500: —

De i riksstaten upptagna kostnaderna för här ifrågavarande ändamål skulle sålunda bliva 17,960 kronor eller 9,960 kronor mera än under innevarande budgetår.

Såsom jag förut framhållit, har till tiden sist uppträtt insamlandet och det vetenskapliga utforskandet av våra folkminnen, d. v. s. *folkminnesforskningen* i inskränkt bemärkelse. I viss mån hava uppsamlingsarbetena här bedrivits parallellt med folkmålsuppteckningarna, men ofta planlöst och bristfälligt. När det nu gäller att här söka åstadkomma en verklig organisation, gäller det först att fastslå, att det icke rättvisligen kan fordras, att staten skall ikläda sig hela kostnaden för insamlingsarbetets utförande. Redan ur synpunkten av att det måste vara ett bygdens eget intresse, att minnena av dess gamla odling räddas, synes det rimligt, att de lokala intressena även ikläda sig ekonomiska uppoffringar härför. I än högre grad blir detta fallet, då det insamlade materialet kvarstannar hos vissa lokala organisationer för att där bilda ett bygdens eget arkiv inom dennas gränser och ställt till den lokala forskningens förfogande. Även i sådana fall, då materialet tillföres anstalter av mera central karaktär såsom nordiska museet, blir det ovillkorligen ett dessas eget institutionsintresse som härav gagnas. Men å andra sidan kan det heller icke rättvisligen fordras, att anskaffandet av de ytterligare erforderliga medlen helt skulle påvila de lokala myndigheterna eller den enskilda offervilligheten, då ett så allmänt och för forskningen i dess helhet så viktigt intresse som det här ifrågavarande främjas. De ökade undersökningsanslagen böra därför vara en statens och de särskilda bygdernas gemensamma angelägenhet.

1928 års sakkunniga föreslå nu såsom närmaste organ för att ordna och övervaka undersökningen av folkminnena en *folkminnesnämnd*, som skulle bestå av sju ledamöter. Enligt de sakkunnigas mening borde bland dessa vara en representant för nordiska museet, vilket allsidigt företräder den svenska folklivsforskningen, två representanter för landsmålsarkivet i Upp-

sala, med hänsyn till den olikartade karaktären av traditionsmaterialet inom den stora del av landet, där nämnda institution arbetar, en representant för Gunnar Olof Hyllén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet, väsentligen företrädande det sydsvenska undersökningsområdet, en representant för institutet för svensk folkminnesforskning vid Göteborgs högskola, företrädande det västsvenska undersökningsområdet, samt — för att vinna önskvärd förbindelse med hembygdsrörelsen inom riket — en medlem företrädande andra vetenskapligt arbetande institutioner än de ovan angivna. Den sjunde ledamoten skulle vara ledaren för folkminnesinsamlingen i riket, vilken tillika skulle vara nämndens sekreterare. Den förste av nyssnämnda ledamöter och representanten för hembygdsrörelsen skulle föreslås av nordiska museet, övriga ledamöter av respektive institutioner.

Det av de sakkunniga framlagda förslaget om en folkminnesnämnd med angiven sammansättning synes mig väl avvägt, och jag vill uttala min avslutning härtill. Särskilt vill jag betona vikten av att den livaktiga hembygdsrörelsen i landet bliver representerad i nämnden. I likhet med vad jag anfört i fråga om ledamöterna i folkmålsnämnden, böra medlemmarna av folkminnesnämnden förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av centralnämnden.

I fråga om nämndens uppgifter hava de sakkunniga ansett, att dessa väsentligen torde böra bestämmas på samma sätt som föreslagits beträffande folkmålsnämnden. Härjämte skulle folkminnesnämnden hava att uppmuntra och, i den mån det vore med nämndens uppdrag förenligt, stödja det frivilliga insamlingsarbete, som utföres inom hembygdsföreningar av olika slag, vid folkhögskolor, inom jordbrukarnas ungdomsförbund, arbetarnas bildningsförbund m. fl. organisationer.

Jag har intet att erinra mot vad de sakkunniga i sistberörda avseenden föreslagit. I avseende å det närmare utformandet av de erforderliga bestämmelserna för nämndens verksamhet samt beträffande sammantraden och rese- och traktamentsersättningar vill jag hänvisa till vad jag i dessa hänseenden anfört i fråga om den förut berörda folkmålsnämnden.

Till ledare för folkminnesinsamlingen i riket hava de sakkunniga föreslagit lektorn H. Celandér. Beträffande Celandérs vetenskapliga kompetens och det stora och framgångsrika arbete, som han nedlagt på folkminnesforskningens område, anser jag mig i huvudsak kunna hänvisa till handlingarna i ärendet. De sakkunniga framhålla, att — ehuru lektor Celandér såsom vetenskapsman står efter docenten von Sydow — han som organisatör har avgjort företräde, vilket är av synnerlig vikt när det nu i första rummet gäller icke folkminnenas bearbetning utan deras insamling i fältet och arkivaliska behandling.

De sakkunniga hava föreslagit, att Celandér i den ovannämnda folkminnesnämnden borde fungera som sekreterare och som huvudledare av folk-

minnesinsamlingen i riket. Beträffande hans framtida stationering hava de sakkunniga varit av delade meningar. Professorerna Olson och Lithberg hava hållit före, att han borde vara bosatt i Stockholm och erhålla en under sådana förhållanden erbjuden tjänstelokal vid nordiska museet, varigenom han skulle vinna en önskvärd kontakt med de där verksamma etnologiska forskarna och den etnologiska forskningen. Professor von Friesen har däremot uttalat sina farhågor för att en obligatorisk bosättning i Stockholm icke skulle giva tillräcklig möjlighet att förvärva nödig förtrogenhet med folkminnessamlingarna vid landsmålsarkivet i Uppsala samt nödiga förbindelser med de talrika där verksamma traditionsforskarna och det lärjunge-material, förtroget med sina hemorters folkliv och traditioner, inom vilket de lämpligaste fältundersökarna vore att hämta och vartill Stockholm icke erbjöde någon motsvarighet. Enligt professor von Friesens mening borde Celander därför hava frihet att efter sakliga grunder välja sin bosättningsort, som i varje fall till en början svårigen kunde vara någon annan än Uppsala. Lektor Celander borde enligt de sakkunnigas mening i den föreslagna befattningen avlönas enligt lönegraden B 30. De sakkunniga förorda vidare, att Celander — med hänsyn till hans 21-åriga tjänstetid som lektor vid statsläroverk samt särskilt med hänsyn till hans anställning som docent och hans omfattande vetenskapliga verksamhet på det område, där han nu eventuellt komme att uteslutande verka — måtte placeras i högsta löneklassen. Tillika förorda de sakkunniga, att Celanders tidigare tjänstgöring må tillgodoräknas honom för erhållande av full pension i den nya tjänsten.

De sakkunnigas förslag innebär vidare inrättande av en personlig tjänst för docenten C. W. von Sydow. Beträffande von Sydows lämplighet för en sådan tjänst anholder jag att få hänvisa till handlingarna i ärendet. De sakkunniga anse, att von Sydow, som inlagt stora förtjänster om undervisningen vid Lunds universitet i folkminnesforskning och särskilt om instruktionen av folkminnesundersökare, bör placeras vid Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund som ledare för det därifrån bedrivna samlingsarbetet och som föreståndare för dess arkiv. I betraktande av den stora betydelse, som den av von Sydow hittills vid universitetet i Lund givna undervisningen haft icke blott i rent vetenskapligt hänseende utan även för utbildande av medarbetare i samlingsarbetet, anse de sakkunniga det emellertid önskvärt, att von Sydow åt denna undervisning fortfarande får ägna huvuddelen av sin tid och sina krafter. Tjänstens ställning och de kvalifikationer den kräver av sin innehavare motivera enligt de sakkunnigas mening dess placering i lönegraden B 28. De sakkunniga föreslå därjämte, att den tid av åtta år, som von Sydow varit anställd som föreståndare för Hyltén-Cavalliusstiftelsen, bör räknas honom tillgodo vid övergången till den nya befattningen, och förorda på grund härav hans placering i 29 löneklassen.

Förslaget om inrättandet av personliga tjänster för lektor Celander och

docenten von Sydow vill jag tillstyrka; jag finner det av handlingarna i ärendet framgå, att de båda äro de lämpligaste för här ifrågavarande arbetsuppgifter, som överhuvudtaget äro möjliga att erhålla. Mot förslaget om deras placering i lönegraden B 30, respektive B 28 har jag intet att erinra. I likhet med vad som var fallet ifråga om de övriga föreslagna innehavarna av de personliga tjänsterna anser jag med hänsyn till de här föreliggande särskilda förhållandena, att de för uppflyttning till löneklassen 33, respektive 29 böra få tillgodoräkna sig sin föregående vetenskapliga verksamhet. Beslut härom torde framdeles få meddelas av Kungl. Maj:t.

Docenten von Sydow skulle enligt förslaget placeras i Lund som ledare för det sydsvenska insamlingsarbetet. Härom råder full enighet, och jag vill också uttala min anslutning härtill. Beträffande lektor Celanders placering hava däremot olika uppfattningar gjort sig gällande. Jag ansluter mig till det av professor von Friesen framlagda förslaget i så måtto, att lektor Celerander bör hava frihet att välja sin bosättningsort där han finner det vara för sin verksamhet mest gagneligt.

I fråga om Celanders och von Sydows egen pensionering böra gälla samma grunder som av mig tidigare föreslagits för de övriga innehavarna av de ifrågasatta personliga tjänsterna. Änke- och pupillpensionering i vad avser lektor Celerander synes mig böra ordnas efter samma grunder, som av mig föreslagits beträffande lektor Swenning. Vad docenten von Sydow beträffar, vill jag erinra, att han såsom docent har rätt att vinna inträde i pensionsinrättningen för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän vid Lunds universitet.

Vad så slutligen kostnaderna beträffar, torde försiktigheten kräva, att man, innan frågan om lektor Celanders placeringsort blivit avgjord, räknar med hans placering å G-ort.

Kostnaderna skulle då ställa sig på följande sätt:

arvode åt föreståndaren för folkminnesundersökningen,	
lektor H. Celerander (lönegrad B 30, löneklassen 33, G-ort) kronor 11,940: —	
arvode åt medarbetaren i folkminnesundersökningen, do-	
centen C. W. von Sydow (lönegrad B 28, löneklassen	
29, D-ort) . . . . . »	9,300: —
<hr/>	
Summa kronor 21,240: —	

Då, såsom jag förut erinrat, i riksstaten för budgetåret 1928/1929 för ändamålet upptagits ett anslag av 9,000 kronor, skulle vid ett bifall till mitt förslag ökningen i riksstaten bliva 12,240 kronor.

För en samfällad handläggning av ärenden rörande ortnamns-, folkmåls- och folkminnesnämndernas verksamhet hava slutligen 1928 års sakkunniga föreslagit, att av Kungl. Maj:t skulle tillsättas en *centralnämnd för undersökning av svensk folktradition*, bestående av tre personer, av vilka

var och en skulle vara sakkunnig på åtminstone ett av de ifrågavarande arbetsområdena. Enligt de sakkunnigas förslag skulle centralnämnden utöva högsta ledningen av arbetet inom de tre nämnderna. Medlemmarna av centralnämnden syntes böra utses utanför de tre andra nämnderna. Centralnämnden skulle hava att granska från de andra nämnderna inkomna ansökningar om anslag samt till Kungl. Maj:t vidarebefordra dessa jämte eget yttrande, innehållande förslag såväl om anslagssummorna i deras helhet som om medlens fördelning på sökandena. Därjämte skulle den hava att utfärda instruktioner för respektive undersökningsnämnders arbeten samt att fastställa en gemensam norm för arvoden såväl för undersökningsarbetare i fältet som för sådana på institutionerna arbetande krafter, som ej äro fast avlönade med statsmedel. De sakkunniga föreslå, att centralnämndens ledamöter lika litet som undernämndernas skulle åtnjuta något arvode men väl dagtraktamenten och ersättning för resekostnader. Till sekreterare inom centralnämnden torde enligt de sakkunnigas mening denna böra utse en av nämndernas sekreterare.

Inrättandet av en centralnämnd för den högsta ledningen av arbetet inom folktraditionsforskningen synes mig väl motiverat, och vill jag i huvudsak uttala min anslutning till de sakkunnigas förslag i denna del. Det torde framdeles få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda instruktion för nämnden och utse dennas ledamöter. Kostnaderna för denna nämnd torde icke behöva bli betydande; i likhet med de sakkunniga anser jag, att endast resekostnads- och traktamentsersättning till nämndens ledamöter bör utgå, och jag förutsätter, att icke heller för denna nämnd mer än ett par sammanträden om året skola visa sig erforderliga.

Det av 1928 års sakkunniga framlagda förslaget bygger på att fältarbetena och med dem sammanhängande bearbetning till allra största delen skulle bestridas med lotterimedel. De sakkunniga framhålla, att förutsättningen för att traditionsinsamlingsarbetena skulle kunna påskyndas så som nöden krävde vore, att sådana medel i behövlig utsträckning ställdes till de arbetande institutionernas förfogande. De sakkunniga hava därefter givit en översikt av storleken av de medel, som för ändamålet kunna beräknas bli erforderliga, och därvid utgått huvudsakligen från de ansökningar, som de olika institutionerna redan ingivit och för närvarande äro beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Jag anhåller att beträffande dessa anslagsbehov få hänvisa till handlingarna i ärendet ävensom till den översikt, som återfinnes i de sakkunnigas utlåtande. Enligt detta förslag skulle för ortnamns-, folkmåls- och folkminnesundersökningarna i riket av lotterimedel — frånsett nordiska museets anslagsbehov — krävas 342,000 kronor per år under ett antal år framåt. I detta sammanhang hava de sakkunniga framhållit, att, i den mån anslag från landsting, föreningar och enskilda ställas till

arbetande institutioners förfogande, detta naturligtvis inverkade på behovet av lotterimedel. För närvarande uppginge sådana anslag endast till mindre belopp såsom i Lund 1,950 kronor och i Uppsala 7,850 kronor.

Såsom jag redan förut erinrat, torde en förutsättning för den organisation av folktraditionsforskningen, som av de sakkunniga framlagts och av mig i huvudsak nu tillstyrkts, givetvis vara, att för fältundersökningarna, materialets vetenskapliga bearbetning och tillfälliga medarbetares avlönande lotterimedel i tillräcklig utsträckning ställas till förfogande. Jag håller emellertid före, att det för närvarande varken är möjligt eller lämpligt att framlägga en mera detaljerad plan beträffande dessa medel. Det torde få ankomma på den blivande ledningen av ifrågavarande undersökningar att uppgöra och underställa Kungl. Maj:t en allmän generalplan för samtliga undersökningsarbeten i syfte att vinna en överblick över arbetenas omfattning. Därvid bör givetvis tillses, att sådana begränsningar i olika avseenden göras, vilka äro möjliga utan att äventyra effektiviteten av dessa undersökningar eller resultatet av ifrågavarande arbeten. Såsom jag likaledes förut framhållit, lär det få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter årliga framställningar av vederbörande institutioner besluta om anvisande av lotterimedel till de olika ändamålen.

Härefter anholder jag så slutligen att få lämna en översikt över de kostnader, som vid ett bifall till det av mig nu framlagda förslaget skulle komma att belasta riksstaten.

Jag vill då först erinra, att i riksstaten för budgetåret 1928/1929 för här ifrågavarande ändamål upptagits följande anslag:

till ortnamnskommitténs sekreterare m. m.	kronor	8,000: —
» landsmålsarkivet i Uppsala	»	28,650: —
» landsmålsföreningarna i Lund	»	3,500: —
» Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund	»	9,000: —
Summa kronor		49,150: —

Härtill kommer ett belopp av omkring 2,500 kronor från anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga för kostnaderna för ortnamnskommitténs handläggning av namnregleringsärenden.

Vid ett bifall till det av mig nu framlagda förslaget skulle de årliga kostnaderna å riksstaten ställa sig på följande sätt:

A. å allmänna indragningsstaten:

för landsmålsundersökningen:

arvode åt föreståndaren för landsmålsarkivet i Uppsala,	
docenten H. Geijer	kronor 11,460: —
arvode åt medarbetaren i landsmålsarkivet i Uppsala,	
docenten J. Götling	» 9,540: —

arvode åt medarbetaren i landsmålsarkivet i Uppsala, filosofie doktor L. Levander	kronor	9,540: —
arvode åt föreståndaren för landsmålsundersökningen i Lund, lektor J. Swenning	»	11,220: —
för ortnamnsundersökningen:		
arvode åt ortsnamnsnämndens sekreterare, docenten J. Sahlgren	»	11,460: —
till ortnamnsnämnden för vissa i samband med ortnamnsforskningen stående vetenskapliga arbeten	»	4,000: —
för folkminnesundersökningen:		
arvode åt föreståndaren för folkminnesundersökningen, lektor H. Celander	»	11,940: —
arvode åt medarbetaren i folkminnesundersökningen, docenten C. W. von Sydow	»	9,300: —
Summa kronor		78,460: —

B. å åttonde huvudtiteln:

anslag till ortnamnsnämnden för namnregleringsärenden m. m.	kronor	2,500: —
Summa summarum kronor		80,960: —

Kostnaderna för folkmåls-, folkminnes- och centralnämnderna skulle vidare vid ett bifall till mitt förslag bestridas från det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till resekostnads- och traktamentspenningar. Då dessa kostnader komma att bli relativt obetydliga, torde en höjning av detta anslag härför icke behöva ifrågasättas. Ej heller torde det vara erforderligt att ifrågasätta någon höjning av det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten, ehuru de kostnader för här ifrågavarande ändamål, som skulle belasta nämnda anslag, komma att uppgå till 78,460 kronor eller 8,460 kronor mera än vad tidigare av mig beräknats och av chefen för finansdepartementet anmälts. Jag vill emellertid i detta avseende erinra, dels att det under allmänna indragningsstaten för det limnologiska laboratoriet i Aneboda beräknade beloppet av 9,500 kronor i den sedermera härom till riksdagen avlätna propositionen visat sig kunna nedsättas till 7,250 kronor, dels ock att det å åttonde huvudtiteln beräknade anslaget å 4,000 kronor till ortnamnsundersökningar nu upptagits till 2,500 kronor, vadan alltså en besparing i förhållande till förut beräknade belopp uppstått å 3,750 kronor.

Kostnadsökningen skulle sålunda — oberäknat dyrtidstillägg — uppgå till (80,960—49,150) 31,810 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att ledningen av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen må organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående angivit,

dels medgiva, att för ledningen av och arbetet vid folkmåls-, ortnamns- och folkminnesundersökningarna må från och med den 1 juli 1929 inrättas följande personliga tjänster, vilkas innehavare skola från allmänna indragningsstaten åtnjuta avlöning på sätt nedan sägs enligt bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen, nämligen:

för docenten, filosofie doktor Anders Herman Geijer såsom ledare av folkmålsundersökningen, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktor Johan Alfred Götlind såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen, lönegraden B 28,

för filosofie doktor Lars Levander såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen, lönegraden B 28,

för lektorn, filosofie doktor Sven Julius Swenning såsom medarbetare vid folkmålsundersökningen och ledare av det sydsvenska undersökningsområdet, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktor Gustav Fredrik Jöran Sahlgren såsom ledare av ortnamnsundersökningen, lönegraden B 30,

för docenten, lektorn, filosofie doktor Karl Hilding Celander såsom ledare av folkminnesundersökningen, lönegraden B 30,

för docenten, filosofie doktor Carl Wilhelm von Sydow såsom medarbetare vid folkminnesundersökningen, lönegraden B 28;

dels föreskriva, att nu nämnda personer skola vara skyldiga att i tillämpliga delar underkasta sig ej mindre de i nyssberörda avlöningsreglemente stadgade villkoren och bestämmelserna, än även 1907 års lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension jämte de i anslutning till samma lag i pensionshänseende utfärdade bestämmelserna för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk;

dels medgiva, att Swenning och Celander må med familjepensionsrätt kvarstå i statens pensionsanstalt efter den 1

juli 1929, med iakttagande därvid att de skola tillhöra nämnda anstalt med oförändrat delaktighetsbelopp samt med de rättigheter och skyldigheter i övrigt, vilka tillkomma delägare, som innehar befattning, med vilken är förenad skyldighet att tillhöra anstalten;

dels till betridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa i samband med ortnamnsforskningen stående vetenskapliga arbeten å allmänna indragningsstaten anvisa ett årligt belopp av . . . . . kronor 4,000: —

att utgå under den tid, Sahlgren innehar sin ovan omförmälda personliga befattning;

dels ock till bestridande av ortnamnsnämndens kostnader för vissa namnregleringsärenden m. m. under åttonde huvudtiteln under rubrik M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett *extra* anslag av . . . . . kronor 2,500: —,

att utgå enligt den fördelning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.
